

Vlaanderen
verbeelding werkt

ONTWERP VLAAMS HERVORMINGSPROGRAMMA 2024

8 MAART 2024

1. VOORWOORD

Het **Vlaamse Hervormingsprogramma (VHP) 2024** is de dertiende editie dat Vlaanderen i.h.k.v. het Europees Semester (ES) opmaakt. Vlaanderen is daarmee een voortrekker in de Europese Unie (EU) door als enige deelstaat sinds de start van het ES in 2011 consequent een eigen hervormingsprogramma op te stellen. Het is de beste illustratie van het belang dat Vlaanderen hecht aan het opvolgen van het ES.

Dit hervormingsprogramma komt tot leven op een uniek moment dat Vlaanderen als voorzitter van de Raad van de EU een belangrijke rol opneemt. Zo vertegenwoordigt Vlaanderen België als voorzitter van de Raad van de EU voor de luiken Industrie, Jeugd, Cultuur, Media en Visserij. Daarnaast treedt Vlaanderen ook op als woordvoerder voor de luiken Interne markt, Volksgezondheid, Vervoer, Onderwijs, Sport, Visserij en Landbouw. Het Vlaamse programma voor het EU-voorzitterschap, afgekort als 'STER', richt zich op: slimme concurrentiekracht, twin transitie, eenieder telt en reiken naar partners. Vlaanderen wil de belangrijkste sociale, ecologische en economische uitdagingen van vandaag en morgen aanpakken door innovatie en ondernemerschap te ondersteunen, te investeren in groene technologieën en de digitale transformatie te versnellen samen met lokale, Europese en mondiale partners¹. Deze ambitie is complementair met de Vlaamse speerpunten in het kader van het ES.

Om de welvaart en het welzijn van de Vlamingen te versterken na de coronapandemie, lanceerde de Vlaamse Regering eind september 2020 het **Vlaams Relanceplan Vlaamse Veerkracht (VV)**. Met een investeringsbedrag van 4,3 miljard euro is dit het meest ambitieuze investeringsplan dat een Vlaamse Regering ooit in de steigers heeft gezet. Om de vinger aan de pols te houden, wordt dit plan nauwlettend opgevolgd. Uit het zesde voortgangsverslag, met een stand van zaken eind 2023, dat op 8 maart 2024 aan de Vlaamse Regering werd voorgelegd, blijkt dat de uitvoering van de Vlaamse veerkrachtprojecten op schema ligt: zo is 96% van de projecten in uitvoering na een beslissing van de Vlaamse Regering of gerealiseerd, en is 97% van de projecten vastgelegd. De Vlaamse Regering monitort het herstel ook nauwgezet via het **online dashboard**²: 36 indicatoren geven op vier terreinen: (i) macro-economische en budgettaire controle, (ii) duurzame groei, (iii) inclusieve groei en (iv) gezonde groei een beeld van de evolutie van de economische en maatschappelijke situatie in Vlaanderen. De Vlaamse Regering blijft ook actief inzetten op de **communicatie** van de projecten uit het relanceplan. VV vormde ook de basis voor de Vlaamse inbreng in het **Nationaal Plan voor Herstel en Veerkracht (NPHV)**, dat kadert binnen de **Faciliteit voor Herstel en Veerkracht**³ (FHV) van de EU. In december 2023 werd het aangepaste NPHV door de Raad Ecofin goedgekeurd en in dit aangepaste plan werden ook de Vlaamse projecten in het kader van REPowerEU voor een bedrag van ruim 208 miljoen euro ingepast. Ze worden in voorliggend VHP 2024 in beeld gebracht.

De Vlaamse Regering vindt het belangrijk om te allen tijde structureel te investeren in de samenleving en duurzame hervormingen aan de dag te leggen. Ze doet dit binnen de afgesproken budgettaire kaders en zonder toekomstige overheidsfinanciën in gevaar te brengen. Wat de inhoud van het VHP 2024 betreft, staat opnieuw deel 3, waarin Vlaanderen een maatgericht antwoord op de **landspecifieke aanbevelingen (LSA's) 2023 geeft**, centraal. Ook de voortgang m.b.t. de **Vlaamse projecten i.h.k.v. het aangepaste NPHV** wordt in dit hoofdstuk in beeld gebracht. Nieuw is dat de Vlaamse projecten in het kader van REPowerEU in dit hervormingsprogramma in beeld worden gebracht. Daarnaast gaat dit VHP 2024 in op de belangrijkste **macro-economische ontwikkelingen** in het Vlaams Gewest (deel 2), de governance inzake de **duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's)** (deel 4), de Europese **structuurfondsen** (deel 5) en de **betrokkenheid van stakeholders** bij het VHP en het NPHV (deel 6). Doorheen het VHP 2024 wordt er opnieuw aandacht besteed aan de Europese Pijler van Sociale Rechten (EPSR) en de 2030-doelstellingen inzake werkgelegenheid, vaardigheden en sociale bescherming. De in 2030 te behalen werkzaamheidsgraad van 80% blijft een heel belangrijk objectief van de Vlaamse Regering. In deze regeerperiode werd op dit vlak een belangrijke stap vooruit gezet en werd in het derde kwartaal van 2023 een werkzaamheidsgraad van 76,9% bereikt. Met een O&O-intensiteit van 3,65% is Vlaanderen een innovatieleider en behoort Vlaanderen tot de Europese top.

¹ <https://www.vlaanderen.be/publicaties/projectplan-eu-voorzitterschap-2024>

² <https://www.vlaanderen.be/vlaamse-regering/vlaamse-veerkracht#dashboard-vlaamse-veerkracht>

³ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_nl

Technologie, innovatie en data zijn cruciaal voor de toekomst van Vlaanderen. Vanuit deze overtuiging lanceert de Vlaamse Regering in 2024 “Flanders Technology & Innovation” (FTI). FTI zal Vlaanderen op de kaart zetten als innovatieleider in de wereld en alles wat met technologie te maken heeft een boost geven. Vlaanderen kan en zal een reële bijdrage leveren aan globale uitdagingen met made in Flanders technologie en data gedreven oplossingen. FTI omvat ruwweg drie onderdelen: het belevingsfestival (15 tot 24 maart 2024), de bouw van ‘Flanders Entertainment Valley’ in de Rupelstreek en de oprichting van een innovatiebedrijf onder de vlag van FTI.

De Vlaamse Regering blijft, net zoals bij de vorige hervormingsprogramma’s het geval was, aandringen bij de Europese Commissie (EC) op meer **regiospecifieke aanbevelingen** en wenst dat er in het Landverslag voor België ook meer **regiospecifieke analyses en statistieken** worden opgenomen. Met een eigen hervormingsprogramma en een solide inbreng van Vlaanderen op de Fact Finding Mission van 26 januari 2024 in het kader van het ES, heeft de EC voldoende materiaal in handen om voor België meer regiospecifiek te werken en zo ten volle rekening te houden met de institutionele structuur van België. De Vlaamse Regering rekent erop dat er binnen de EC een omslag gebeurt wat het belang van de betrokkenheid van de deelstaten betreft. Deze aandacht voor meer regiospecificiteit en de deelstaten als volwaardige partners binnen het ES (m.i.v. het NPHV) werd door Vlaanderen ook ingebracht op verschillende bijeenkomsten van de Regions for EU Recovery (R4EUR). Daarnaast kan ook verwezen worden naar Leaders Meeting van 18 april 2024 die Vlaanderen in het kader van het Voorzitterschap van de Raad organiseert. Onder het motto “FIT FOR THE FUTURE: GLOBAL CHALLENGES, REGIONAL SOLUTIONS” is het de bedoeling dat de deelnemende regio’s samen een krachtig signaal geven aan de EU dat de belangrijkste hefboomen om mondiale uitdagingen aan te pakken in de handen liggen van de regio’s, én elkaar de hand reiken voor een verdere samenwerking voor een beter EU-beleid.

Vlaanderen blijft ook stevig inzetten op het **Technical Support Instrument (TSI)**⁴, het EU-programma dat EU-lidstaten technische expertise op maat biedt om hervormingen te ontwikkelen en uit te voeren. Jaarlijks krijgt Vlaanderen ondersteuning voor meerdere projecten die o.a. betrekking hebben op het inspelen op toekomstgerichte ontwikkelingen. Vlaanderen is hierin vaak een pionier bijvoorbeeld met de TSI-steun die Vlaanderen een aantal jaar geleden ontving in het kader van het opstellen van een roadmap inzake green skills. Ondertussen werd de uitdaging van de green skills voor het merendeel van de lidstaten in 2023 als een landspecifieke aanbeveling opgenomen.

Voorliggende VHP zal het laatste hervormingsprogramma in zijn huidige vorm zijn, aangezien het **EU-kader voor economische governance** de richting zal bepalen voor de komende semesters. De nationale budgettaire structurele plannen voor de middellange termijn zullen immers de nationale hervormingsprogramma’s en de stabiliteits- en convergentieprogramma’s vervangen.

Jan Jambon
Minister-president van de Vlaamse Regering

⁴ https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/technical-support-instrument/technical-support-instrument-tsi_nl

Inhoudstafel

1. Voorwoord.....	2
2. Macro-economische ontwikkelingen	5
2.1. Economie	5
2.2. Werk en arbeidsmarkt.....	6
2.3. Onderwijs	8
2.4. Onderzoek en ontwikkeling (O&O)	10
2.5. Risico op armoede of sociale uitsluiting.....	10
2.6. Energie en klimaat	12
3. Beleid en aanpak voor de belangrijkste economische, arbeidsmarktgerelateerde en sociale ontwikkelingen en uitdagingen.....	14
3.0. Inleidend.....	14
3.1. Begroting	16
3.2. Arbeidsmarkt en onderwijs	20
3.3. Ondernemerschap, concurrentie, digitalisering en innovatie.....	27
3.4. Duurzaamheid, energie en mobiliteit.....	32
3.5. Sociale cohesie	41
4. SDG's: Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling IV en governance	44
5. Gebruik structuurfondsen	45
5.1. ESF-programma 2021-2027	45
5.2. EFRO-programma 2021-2027	46
5.3. REACT-EU.....	46
6. Participatie van belanghebbenden.....	47
6.1. Betrokkenheid van belanghebbenden bij het VHP	47
6.2. Betrokkenheid van belanghebbenden bij het NPHV.....	47

2. MACRO-ECONOMISCHE ONTWIKKELINGEN

In dit hoofdstuk worden een aantal indicatoren besproken die de evolutie van de economische en maatschappelijke situatie in Vlaanderen weergeven.

2.1. Economie

Economische groei trekt aan in 2024, maar er is onzekerheid omwille van de geopolitieke conflicten

De Vlaamse economie herstelde in 2021 van de terugloop van de activiteit in 2020 door het uitbreken van de COVID-19-pandemie (reële groei van 6,7%). In 2022 nam de inflatie fors toe, o.a. omwille van bottlenecks bij de heropleving van de economie. In 2022 brak de oorlog uit in Oekraïne. Dit alles leidde tot een afkoeling van de economie in de tweede jaarhelft van 2022. Voor 2022 kwam de reële groei op 3,3%, ongeveer gelijk aan het EU27-gemiddelde. In 2023 nam de inflatie geleidelijk af. Het Vlaamse Gewest realiseerde een reële bbp-groei van 1,4%, duidelijk hoger dan gemiddeld in de EU27 (0,6%) of bij onze 3 buurlanden, tevens onze belangrijkste handelspartners. De meest recente HERMREG⁵-prognoses geven een reële bbp-groei van 1,7% aan voor 2024. Ondertussen brak het conflict in Gaza uit en is er groeiende onzekerheid over de uitkomst van de oorlog in Oekraïne. Dat alles zorgt voor toenemende onzekerheid, gereflecteerd in een lager producentenvertrouwen. Aan de andere kant zorgen o.a. loonstijgingen bij onze buurlanden voor betere uitvoerperspectieven. De Belgische bbp-raming van 1,6% voor 2024 van de zomer van 2023 werd door het Federaal Planbureau (FPB) in het najaar bijgesteld tot 1,3%. Dat is ook de raming van de Nationale Bank van België (NBB). De databank AMECO van de EC houdt het bij een groei van 1,4% voor België.

Reële economische groei, Vlaams Gewest, België, EU27 en de buurlanden, 2021-2024 (in %)

	2021	2022	2023	2024
Vlaams Gewest	6,7	3,3	1,4	1,7
België	6,9	3,0	1,4	1,4
EU27	6,0	3,4	0,6	1,3
Duitsland	3,2	1,8	-0,3	0,8
Frankrijk	6,4	2,5	1,0	1,2
Nederland	6,2	4,3	0,6	1,1

Bron: Vlaams Gewest: HERMREG-Federaal Planbureau (FPB), Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA), VSA (jul 2023), EU27, België en andere landen: Annual macro-economic database of the European Commission's Directorate-General for Economic and Financial Affairs. (AMECO) (jan 2024).

Vlaanderen: een welvarende economie met een hoge arbeidsproductiviteit

Het bbp per inwoner in het Vlaamse Gewest wordt door de Vlaamse Statistische Autoriteit (VSA) voor 2023 geraamd op 45.200 euro koopkrachtstandaard (KKS). Dat is 20% hoger dan het EU27-gemiddelde. In 2023 pendelde 8,9% van de Vlaamse werkende beroepsbevolking naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Als men het bbp corrigeert door de netto-arbeid van pendelaars erbij te tellen, dan zou het bbp per inwoner in 2023 toenemen tot 48.500 euro KKS, of 29% meer dan gemiddeld in de EU27 (berekeningen VSA). Het bbp per inwoner is samengesteld uit:

- De arbeidsproductiviteit (*bbp in verhouding tot de werkgelegenheid*) was in 2023 goed voor **100.700 euro KKS of 28% hoger dan gemiddeld in de EU27** (bron: HERMREG en regionale rekeningen). De arbeidsproductiviteit is een hoeksteen van onze welvaart. Volgens de analyses⁶ van de Nationale Raad voor de Productiviteit groeide de arbeidsproductiviteit per uur tussen 2003 en 2020 gemiddeld met 0,9% per jaar in het Vlaamse Gewest. Dit globale groeicijfer toont echter een vertraging (gemiddeld +1,9% tijdens 2003-2007, tegenover gemiddeld +0,6% tijdens 2012-2019). Deze vertraging deed zich zowel voor in de industrie als de bouw en de markt- en niet-marktdiensten.
- De jobratio (*werkgelegenheid in een regio, ongeacht waar de werkenden wonen, in verhouding tot de woonachtige bevolking 15-64 jaar, op basis van de regionale rekeningen en HERMREG*): noteerde in 2023 **71,6% in het Vlaamse Gewest**, minder dan in de EU27 (75,3%) omwille van de hoge

⁵ Belgisch regionaal econometrisch model voor het opstellen van regionale middellangetermijnvooruitzichten.

⁶ Jaarverslag 2023 Nationale Raad voor de Productiviteit, december 2023, [202401041246080.CNP_Rapport_annuel_2023_11.12.23_NL.pdf](https://www.cnp.be/202401041246080.CNP_Rapport_annuel_2023_11.12.23_NL.pdf) (belgium.be).

arbeidsproductiviteit (= minder arbeidskrachten vereist om het bbp te produceren) en de pendel naar Brussel-Hoofdstad (de Vlaamse pendelaars worden tot de Brusselse jobratio gerekend). In vergelijking met 2000 ligt de Vlaamse jobratio 11 procentpunt hoger.

- Het aandeel van de bevolking van 15-64 jaar: deze demografische indicator kwam in 2023 op 62,7%. In de EU27 ligt het aandeel van de bevolking van 15-64 jaar op een iets hoger niveau (63,3%). Deze indicator neemt af met de tijd, zowel in het Vlaamse Gewest als in de EU27. De kloof tussen beide vernauwt met de tijd.

Vlaamse export neemt opnieuw fors toe in 2022

De Vlaamse uitvoer van goederen volgens het communautair concept bedroeg **480 miljard euro in 2022**. Dat is in lopende prijzen **26% hoger dan in 2021** en is voor het 2de jaar op rij een forse toename. De invoer nam in 2022 eveneens toe (+ 32% in lopende prijzen). In het 1ste kwartaal van 2023 daalde de uitvoer heel beperkt. Die daling zette zich verder in het 2de en 3de kwartaal van 2023. Dat komt vooral door een terugloop van de uitvoerwaarde van aardolieproducten (in lopende prijzen). De evolutie is analoog aan de invoerzijde.

De EU27-lidstaten blijven traditioneel de belangrijkste uitvoer- en invoermarkt voor het Vlaamse Gewest (64,2% en 54,2% in 2022). Onze 3 buurlanden (Duitsland, Frankrijk en Nederland) zijn onze belangrijkste handelspartner (44,6% aan de uitvoerzijde en 37,6% aan de invoerzijde). Noord-Amerika (VS en Canada) maakt 6,5% uit van de Vlaamse uitvoer en 7,4% van de Vlaamse invoer; voor het VK zijn de cijfers 5,8% en 6,8%. In 2022 nam het belang van het VK in de Vlaamse uitvoer af; het omgekeerde geldt voor de invoer. De landen van de BRIC (Brazilië, Rusland, India en China), ten slotte, zijn goed voor 4,4% van de uitvoer en 11,3% van de invoer van het Vlaamse Gewest. Het aandeel van de invoer uit de BRIC ligt veel hoger vooral door het grotere gewicht van China. **Het Vlaamse Gewest stond anno 2022 in voor 79% van de totale Belgische goederenuitvoer en voor 84% van de Belgische goedereninvoer.**

2.2. Werk en arbeidsmarkt

Werkloosheidsgraad van 3,2% in Vlaanderen

In 2022 bedroeg de ILO-werkloosheidsgraad⁷ (15-64 jaar) in Vlaanderen 3,2%, aanzienlijk lager dan het Belgisch gemiddelde van 5,6% en het EU27-gemiddelde van 6,1%. De werkloosheidsgraad in het Waalse Gewest bedraagt 8,4%, in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) 11,5% (bron: Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK)/Labour Force Survey (LFS)). Volgens de recentste kwartaaldata bedroeg de werkloosheidsgraad in het Vlaamse Gewest in het 3de kwartaal van 2023 3,3%. De werkloosheidsgraad daalde van 3,6% in het 1ste kwartaal van 2022 tot 3,2% in het 4de kwartaal van 2022. Tijdens de eerste 3 kwartalen van 2023 lag de werkloosheidsgraad op 3,3%. In het 3de kwartaal van 2023 lag de werkloosheidsgraad hoger in België en de EU27 (5,6% en 6,1%).

Het aantal werkzoekenden zonder werk bedroeg volgens de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB) gemiddeld 196.691 personen in het Vlaamse Gewest in 2023. Dat is 10,5% meer dan in 2022.

Werkzaamheidsgraad 76,7% van 20- tot 64-jarigen aan het werk

In 2022 lag de werkzaamheidsgraad⁸ bij de bevolking van 20 tot 64 jaar in het Vlaamse Gewest op 76,7%, of ongeveer 3 procentpunten verwijderd van de Vlaamse 80%-doelstelling en slechts 1,3 procentpunten verwijderd van de doelstelling zoals vooropgesteld in de EPSR (78%). De Vlaamse werkzaamheidsgraad ligt duidelijk hoger dan in de andere gewesten. In het Waalse Gewest ging het om 65,7%, in het BHG om 65,2% en in België in zijn geheel om 71,9%. Het EU27-gemiddelde bedroeg 74,7%.

Werkzaamheidsgraad van 20 tot 64 jaar, totaal en naar kansengroepen (Vlaams Gewest, 2010-2022, in %)

⁷ International Labour Organisation

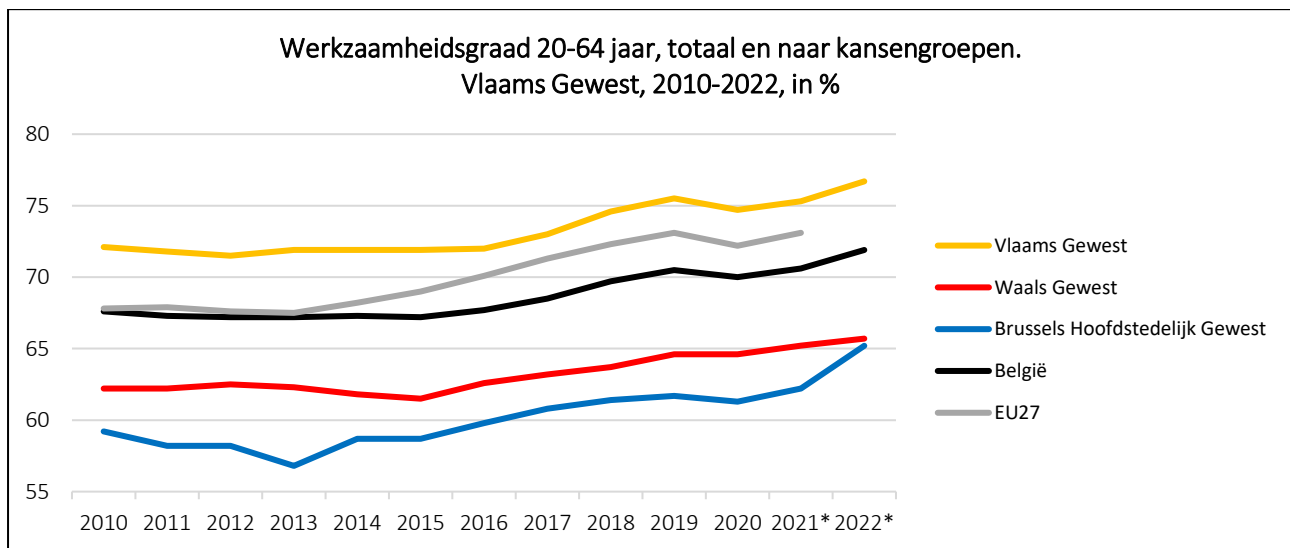
⁸ <https://statbel.fgov.be/nl/themas/werk-opleiding/arbeidsmarkt/werkgelegenheid-en-werkloosheid>

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2022*	EU27 gemiddelde in 2021
Werkzaamheidsgraad (20-64)	72,1	71,8	71,5	71,9	71,9	71,9	72,0	73,0	74,6	75,5	74,7	75,3	76,7	74,7 (2022)
Subindicatoren werkzaamheidsgraad kansengroepen														
50-64 jaar	53,1	53,6	54,6	56,5	57,5	58,1	59,1	60,8	63,5	64,8	64,7	65,7	67,9	67,3
55-64 jaar	38,2	38,9	40,5	42,9	44,3	45,6	46,7	49,5	52,5	54,9	55,7	57,0	59,5	60,5
Vrouw (20-64)	66,7	66,4	66,2	66,9	67,6	68,2	67,7	68,2	70,7	71,5	70,9	71,9	73,2	67,7
Man*** (20-64)	77,4	77,0	76,7	76,8	76,2	75,6	76,3	77,7	78,5	79,3	78,5	78,6	80,2	78,5
Geboren buiten EU** (20-64)	53,4	53,0	51,8	54,9	53,3	53,7	53,0	56,0	61,2	61,9	59,2	59,8	62,6	63,4
Met arbeidshandicap (20-64), met hinder	33,5	38,6	38,7	40,4	42,7	43,1	41,1	43,3	45,8	45,6	46,0	49,2	46,5	-

Bron: EAK Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium), bewerking Statistiek Vlaanderen

Noot: de gegevens in de figuur zijn schattingen gebaseerd op een enquête. Daardoor moet rekening gehouden worden met een onzekerheidsmarge. Daarnaast is er sprake van een breuk in de tijdreeks tussen 2016 en 2017. * De EAK-vragenlijst werd in 2021 herzien. De belangrijkste wijziging is dat wie vanaf 2021 langer dan drie maanden tijdelijk werkloos is, bij de werklozen of inactieven gerekend wordt, en niet meer bij de werkenden, afhankelijk van de antwoorden op de vragen naar het zoeken naar werk en het beschikbaar zijn. ** EU slaat voor de jaren 2010-2019 op EU28 (28 EU-lidstaten inclusief Verenigd Koninkrijk). Voor het jaar 2020 slaat EU op EU27⁹ (zonder het Verenigd Koninkrijk). ***: geen kansengroep.

De werkzaamheidsgraad schommelde tussen 2010 en 2016 rond de 72%, daarna was er een stijging tot 75,5% in 2019. In 2020 was er een lichte daling tegenover 2019, die werd goedge maakt in 2021 en verder in 2022. Bij vrouwen steeg de werkzaamheidsgraad sterker dan bij mannen, niettemin is de werkzaamheidsgraad bij mannen in 2022 hoger dan bij vrouwen. De werkzaamheidsgraad van personen van 55 tot 64 jaar lag in de periode 1999 tot 2022 lager dan die van de andere leeftijdsgroepen, toch kende deze groep de sterkste stijging van 23,7% in 1999 tot 59,5% in 2022. De werkzaamheidsgraad bij personen geboren buiten de EU ligt lager en ook bij personen met hinder door handicap of langdurige gezondheidsproblemen ligt de werkzaamheidsgraad lager.

Bron: EAK Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium), bewerking Steunpunt Werk en Statistiek Vlaanderen

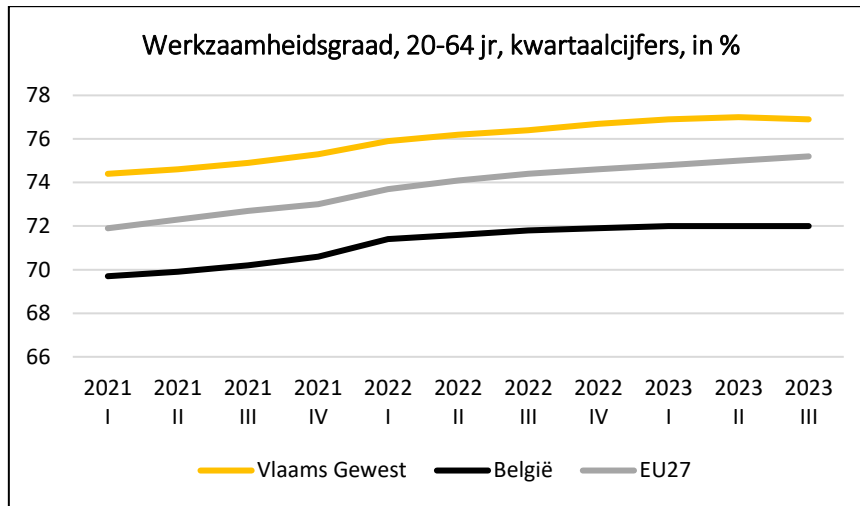
Noot: de gegevens in de figuur zijn schattingen gebaseerd op een enquête. Daardoor moet rekening gehouden worden met een onzekerheidsmarge. Daarnaast is er sprake van een breuk in de tijdreeks tussen 2016 en 2017. * De EAK-vragenlijst werd in 2021 herzien. De belangrijkste wijziging is dat wie vanaf 2021 langer dan drie maanden tijdelijk werkloos is, bij de werklozen of inactieven gerekend wordt, en niet meer bij de werkenden, afhankelijk van de antwoorden op de vragen naar het zoeken naar werk en het beschikbaar zijn. ** EU slaat voor de jaren 2010-2019 op EU28 (28 EU-lidstaten inclusief Verenigd Koninkrijk). Voor het jaar 2020 slaat EU op EU27¹⁰ (zonder het Verenigd Koninkrijk).

⁹ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:EU_enlargements/nl

¹⁰ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:EU_enlargements/nl

Werkzaamheidsgraad stabiliseert op circa 77% tijdens eerste 3 kwartalen van 2023

De werkzaamheidsgraad kwam in het 3de kwartaal van 2023 op 76,9% in het Vlaamse Gewest. Sedert het 1ste kwartaal van 2023 blijft hij op het hoge niveau van circa 77%. De Belgische werkzaamheidsgraad stabiliseert sedert de start van 2023 op 72%. De EU27 werkzaamheidsgraad klom lichtjes tijdens de eerste 3 kwartalen van 2023 en kwam op 75,2% in het 3de kwartaal van 2023.

Bron: Steunpunt Werk, EAK Noot: Trendniveau = gemiddelde van de vorige 4 kwartalen.

2.3. Onderwijs

Vroegtijdige schoolverlaters (18-24 jaar), hooggeschoolden (30-34 jaar), NEET (15-24 jaar), opleidingsdeelname van de bevolking van 25-64 jaar (afgelopen 4 weken) (Vlaams Gewest, 2010-2021, in %)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2022*	EU27 gemiddelde 2021
Vroegtijdige schoolverlaters	9,6	9,6	8,7	7,5	7,0	7,2	6,8	7,2	7,3	6,2	6,7	5,3	4,9	9,7
30-34 jarigen met diploma Hoger onderwijs	44,9	42,3	45,3	44,1	44,8	43,2	47,3	46,4	48,2	48,5	49,3	52,4	56,2	41,6
NEET (15-24 jaar)	7,5	8,5	9,2	10,5	9,8	9,5	7,5	7,2	7,8	7,5	7,3	6,0	4,9	10,8
Opleidingsdeelname van de bevolking van 25 tot 64 jaar (afgelopen 4 weken)	8,4	7,9	7,1	7,3	7,7	7	7,1	8,7	8,7	8,6	7,7	10,8	10,7	10,8

Noot: de gegevens in de tabel zijn schattingen gebaseerd op een enquête. Daardoor moet rekening gehouden worden met een onzekerheidsmarge. Daarnaast is er sprake van een breuk in de tijdreeks tussen 2016 en 2017. De EAK-vragenlijst werd in 2021 herzien.

Bron: EAK Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium), bewerking Steunpunt Werk en Statistiek Vlaanderen

Verdere daling van het aantal vroegtijdige schoolverlaters

In 2022 was volgens de resultaten van de EAK 4,9% van de Vlaamse 18- tot 24-jarigen een vroegtijdige schoolverlater. Het gaat om jongeren die geen kwalificatie van het niveau secundair onderwijs hebben behaald en die geen onderwijs of opleiding meer volgden in de 4 weken voor de bevraging. In 2010 lag het aandeel vroegtijdige schoolverlaters bij jongeren van 18 tot 24 jaar nog een stuk hoger (9,6%). Vlaanderen scoort beduidend beter dan het Waals Gewest (8,6%), BHG (7,4%), en België (6,4%). Het EU27-gemiddelde bedroeg in 2021 9,7%.

Record aandeel 30-34 jarigen met een diploma hoger onderwijs

In 2022 is 56,2% van de 30- tot 34 jarigen hooggeschoold (diploma hoger onderwijs). Het aandeel hooggeschoolden is duidelijk gestegen in de afgelopen jaren. In België lag het aandeel op 53,1%, in het BHG op 60,5% en in het Waals Gewest op 44,3%. In de EU27 lag het aandeel hooggeschoolden bij de 30-34-jarigen (41,6% in 2021) aanzienlijk lager dan in het Vlaamse Gewest.

20% van uitgereikte diploma's in STEM-richtingen

In 2021 waren 20,1% van het aantal uitgereikte diploma's in het hoger onderwijs in STEM-richtingen (wiskunde, wetenschappen of een technologische richting). Dat aandeel steeg lichtjes t.o.v. 2015 (18,5%). In de EU27 is gemiddeld een kwart van de uitgereikte diploma's in een STEM-richting. België scoort 19%.

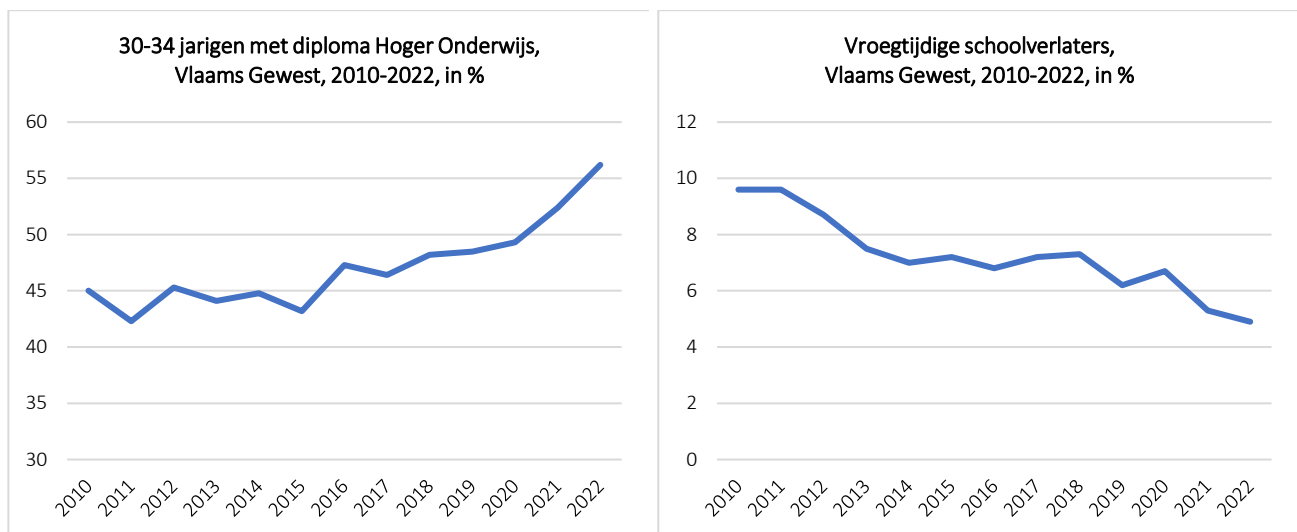
Vlaanderen doet het goed inzake NEET-jongeren

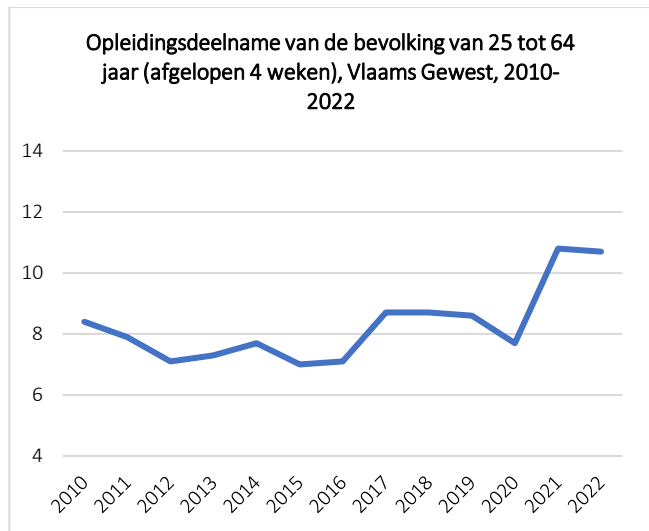
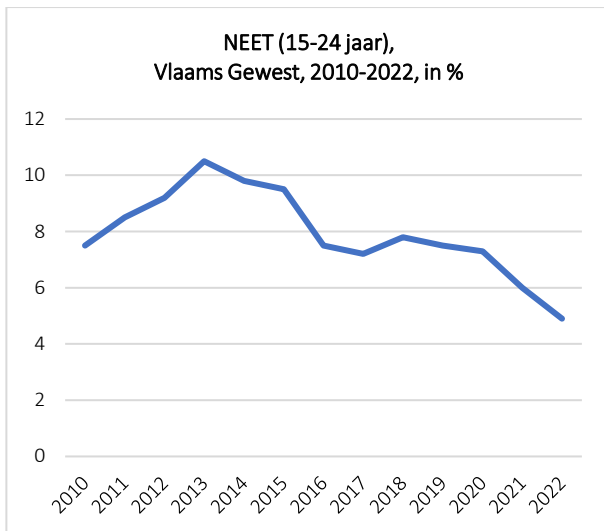
NEET-jongeren zijn jongeren die niet aan het werk zijn en geen onderwijs of opleiding volgen. Met een percentage van 4,9% (15 tot 24 jaar) in 2022 deed Vlaanderen het in EU27-verband (10,8% in 2021) zeer goed. Vlaanderen scoort beter dan Wallonië (8,4%) en Brussel (9,1%). Gemiddeld in België had 6,6% van de 15-24 jarigen geen werk noch opleiding gevolgd. De coronapandemie heeft geen halt gebracht aan de dalende NEET-trend.

Toename levenslang leren (LLL)

In 2022 nam 10,7% van de inwoners van het Vlaamse Gewest tussen 25 en 64 jaar deel aan een opleiding (binnen of buiten het reguliere onderwijs) tijdens de 4 weken voorgaand aan de bevraging. In de periode 2006-2020 schommelde de opleidingsdeelname telkens tussen 7% en 9%. Vlaamse opleidingsdeelname is beduidend hoger dan in het Waals gewest (8,1%) en beter dan het Belgisch gemiddelde (10,3%). Vlaanderen scoort ongeveer gelijk aan het EU27 gemiddelde in 2021 (10,8%).

Eén van de EU 2030-doelstellingen i.h.k.v. het Actieplan van de EPSR betreft de deelname aan voortgezette opleiding (25-64 jaar, in de laatste 12 maanden), die zou moeten toenemen naar 60%. Op 17 december 2021 bestendigde de Vlaamse Regering het actieplan LLL 'Koers zetten naar een lerend Vlaanderen' (zie ook 3.2.1.2.), waarmee Vlaanderen zich inschrijft in de Europese ambitie om tot een opleidingsdeelname van 60% (voor (non-) formeel leren volgens de 12 maandenindicator) te komen en dit als graadmeter voor een lerende samenleving. In 2022 kende Vlaanderen volgens de Adult Education Survey (AES, Eurostat) een opleidingsdeelname van 45,1% voor formeel en non formeel leren.

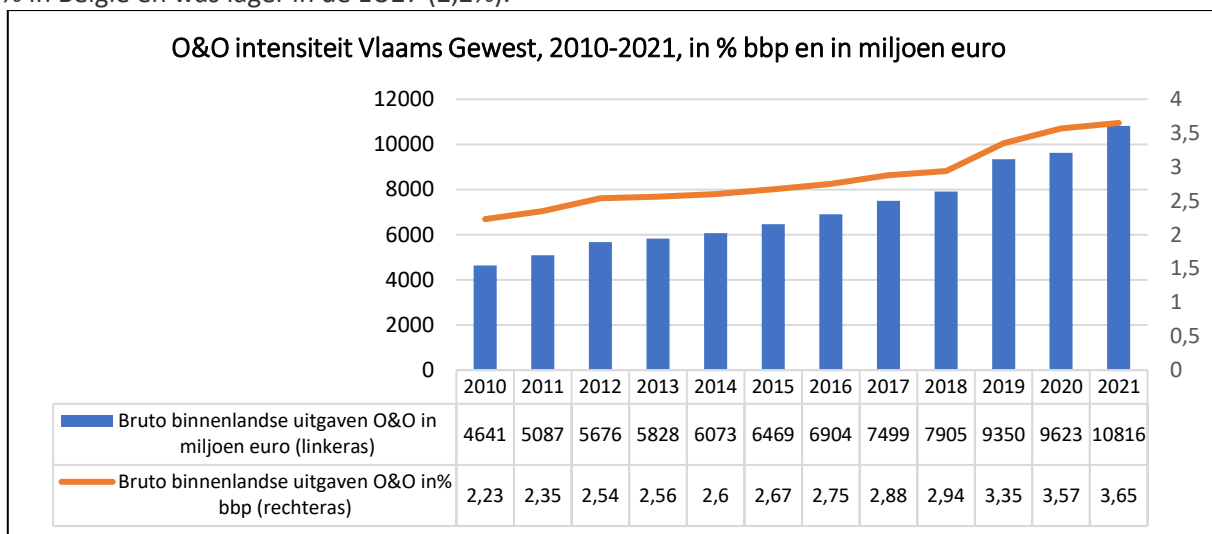

Bron: EAK Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium), bewerking Steunpunt Werk en Statistiek Vlaanderen

2.4. Onderzoek en ontwikkeling (O&O)

O&O-intensiteit 3,7% in 2021

De bestedingen voor O&O in het Vlaamse Gewest konden voor 2021 geraamd worden op 10,8 miljard euro. Daarmee stegen de O&O-bestedingen verder. De **O&O-intensiteit** kwam op 3,7% van het bbp in 2021. Sinds 2019 bevindt het Vlaamse Gewest zich boven de drempel van 3% van het bbp. De O&O-intensiteit bedroeg 3,4% in België en was lager in de EU27 (2,2%).

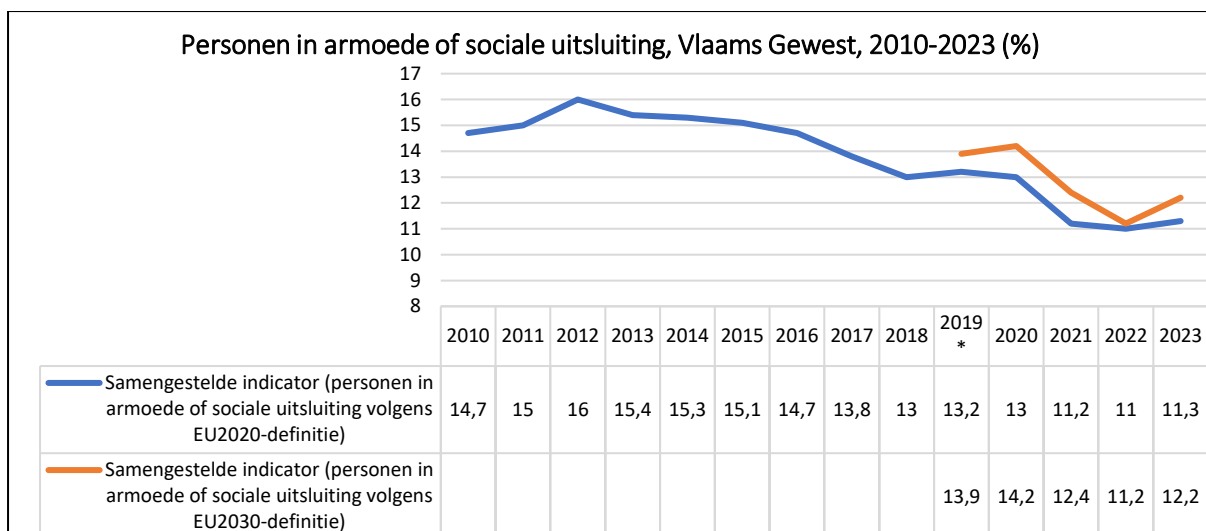

Bron: Interuniversitair Expertisecentrum Onderzoek en Ontwikkelingsmonitoring (Vlaamse Wetenschaps- Technologie- en Innovatiesysteem, ECOOM), bewerking Statistiek Vlaanderen

De Vlaamse economie is **innovatiegedreven**. Een goed opgeleide werkende bevolking en hoge scholingsgraad zijn sterkhouders (zie ook 2.3.). In 2022 was 8,8% van het totaal aantal werkenden van het Vlaamse Gewest aan de slag in hoogtechnologische sectoren. In de EU27-landen bedroeg het aandeel tewerkstelling in de hoogtechnologische sector 9,7%. Het aandeel lag hoog in een aantal Oost-Europese lidstaten en Duitsland. België (8,7%) noteert een lager cijfer. Het aantal aangevraagde octrooien, ten slotte, kwam in het Vlaamse Gewest op 258 per miljoen inwoners in 2019, iets onder het lange termijngemiddelde van 2006-2019. Maar het EU27-gemiddelde bedroeg 143 per miljoen inwoners in 2018.

2.5. Risico op armoede of sociale uitsluiting

Risico op armoede of sociale uitsluiting in Vlaams Gewest aanzienlijk lager dan in België en EU27

Noot: de cijfers opgenomen in de figuur werden berekend op basis van de huishoudinkomens in het voorgaande jaar. De EU-SILC-enquête werd in 2019 ingrijpend vernieuwd waardoor voorzichtigheid geboden is bij het maken van vergelijkingen met voorgaande jaren. I.h.k.v. de EU2030-strategie werden de definities van 'At Risk Of Poverty or Social Exclusion' (AROPE) gewijzigd. Zo werd de indicator 'Ernstige Materiële deprivatie' uitgebreid tot 'Ernstige materiële en sociale deprivatie' en werd de definitie van 'leven in een huishouden met zeer lage werkintensiteit' gewijzigd, zo werd de leeftijdsgrens op 64 jaar en worden een aantal groepen nu wel of niet meegenomen¹¹. *Bron:* EU-SILC Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen

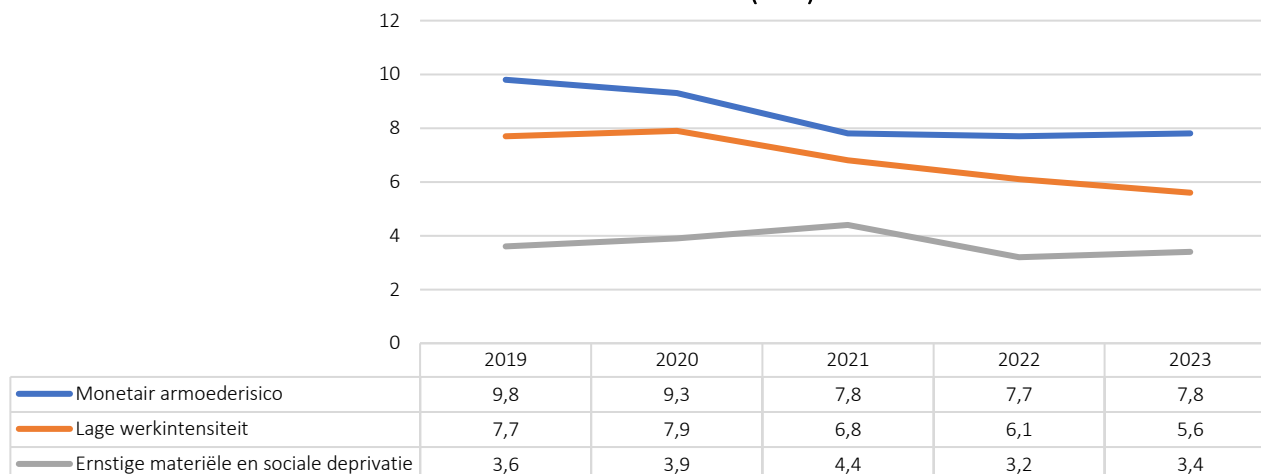
Volgens de enquête naar inkomens en levensomstandigheden van de EU (EU-SILC)- stelde zich in 2023 voor **12,2% van de inwoners van het Vlaamse Gewest een risico op armoede of sociale uitsluiting**. Dit aandeel lag in 2023 in het Vlaams Gewest aanzienlijk lager dan in België (18,6%), BHG (37,6%), Wallonië (24,0%) en de EU27 (21,6% in 2022).

Voor de **drie subindicatoren**:

1. **7,8%** van de bevolking in het Vlaams Gewest leefde in 2023 in een huishouden met een huishoudinkomen onder de Belgische armoededrempel. Het **financiële armoederisico** lag in Vlaanderen significant lager dan de andere twee gewesten (27,7% in BHG en 15,3% in het Waals Gewest) en dan het Belgisch gemiddelde (12,3%) en het EU27 gemiddelde (16,5% in 2022);
2. **3,4%** van de inwoners van het Vlaams Gewest leefde in 2023 in een huishouden in **ernstige materiële en sociale deprivatie**. Vlaanderen scoort aanzienlijk beter dan de andere twee gewesten (13,7% in BHG en 8,5% in het Waals Gewest), het Belgisch gemiddelde (6,1%) en het EU27 gemiddelde (6,7% in 2022);
3. **5,6%** van de bevolking tot 64 jaar leefde in 2023 in het Vlaams Gewest in een **huishouden met lage werkintensiteit**. Het aandeel in het Vlaams Gewest lag aanzienlijk lager dan in de andere twee gewesten (18,2% in BHG en 16,5% in het Waals Gewest), het gemiddelde in België (10,5%) en het EU27 gemiddelde (8,3% in 2022).

¹¹ <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/plus>

Subindicatoren bevolking in armoede of sociale uitsluiting volgens EU 2030-definitie
Vlaams Gewest 2019-2023 (in %)

Bron: EU-SILC Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen

Noot: de cijfers opgenomen in de figuur werden berekend op basis van de huishoudinkomens in het voorgaande jaar.

2.6. Energie en klimaat

Aandeel hernieuwbare energie verdubbelt op 12 jaar tijd

In de ontwerp actualisatie van het **Vlaams Energie- en Klimaatplan (VEKP)** is de doelstelling voor hernieuwbare energie opgetrokken tot 31.974 gigawattuur (GWh) hernieuwbare energieproductie tegen 2030¹². In het Vlaamse Gewest bedroeg het finaal gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen in 2022 26.276 GWh. Daarmee lag het aandeel van hernieuwbare energie in het bruto finaal energiegebruik in 2022 op 10%.

Aandeel hernieuwbare energie in het bruto finaal energiegebruik (Vlaams Gewest, 2010-2021, in GWh en %)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Finaal gebruik energie uit hernieuwbare bronnen (GWh)	13.304	12.711	15.281	16.319	15.762	16.716	18.417	19.197	19.798	20.138	23.139	25.821	26.276
Bruto finaal energiegebruik (GWh)	297305	277035	277476	285098	270604	278758	283520	281963	284585	279299	259718	281424	262620
Aandeel hernieuwbare energie in het bruto finaal energiegebruik (%)	4,5	4,6	5,5	5,7	5,8	6,0	6,5	6,8	7,0	7,2	8,9	9,2	10

Bron: Vlaams Energie- en Klimaatagentschap (VEKA)

Broeikasgasreductie

De totale emissies kunnen worden opgedeeld in emissies die gereguleerd worden via het systeem van Europese Emissiehandel (European Emission Trading Scheme, ETS) en de emissies die niet onder dit systeem vallen (de ESR-emissies).

In het nieuwe VEKP 2021-2030 is de Vlaamse doelstelling m.b.t. broeikasgassen in de ESR-sectoren opgetrokken van naar een reductie van -40% tegen 2030 (in vergelijking met 2005).

In de **Vlaamse Klimaatstrategie 2050** streeft Vlaanderen naar een vermindering met 85% van de uitstoot van broeikasgassen in de ESR-sectoren tegen 2050 ten opzichte van 2005, met de ambitie om te evolueren naar volledige klimaatneutraliteit. Voor de ETS-sectoren schrijft Vlaanderen zich in binnen de context die Europa bepaalt voor deze sectoren met een dalende emissieruimte onder het EU ETS.

Broeikasgasemissies met opdeling tussen ETS en ESR (Vlaams Gewest, 2005-2021, in megaton CO₂-equivalenten)

¹² ¹²VR 2023 1205 DOC 0518/2TER, Ontwerp Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030,

https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1683894247/Vlaams_Energie- en Klimaatplan_actualisatie_12_mei_2023_tpletf.pdf.

	2005	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Totale emissies	91,5	79,0	78,0	77,8	78,1	77,0	70,1	73,4
ETS	43,1	32,6	31,6	31,9	31,9	31,8	29,1	29,8
ESR	48,5	46,4	46,4	45,9	46,2	45,2	40,9	43,7

Noot: deze cijfers houden geen rekening met emissies en sinks ten gevolge van (wijzigingen in) landgebruik en bosbeheer (zogenaamde LULUCF, Land Use, Land Use Change and Forestry), en evenmin met de uitstoot van stikstoftrifluoride (NF3) en de CO₂-emissie van binnenlandse luchtvaart. Reden daartoe is dat de Europese lastenverdeling en de lastenverdeling tussen de gewesten in ons land daar evenmin rekening mee houdt, en deze cijfers net een toetsing aan de emissiedoelstellingen beogen.

Bron: VEKP-voortgangsrapport 2023¹³ o.b.v. cijfers van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM)

Bij de ETS-emissies gaat het vooral over de broeikasgasuitstoot in de industrie en energiesector. Ruim 40% van de Vlaamse broeikasgasuitstoot valt onder het ETS-systeem (ETS-doelstelling is enkel van toepassing op Europa, niet verdeeld onder lidstaten). Iets minder dan 60% van de Vlaamse broeikasgasuitstoot zijn ESR-emissies. Vlaanderen heeft zich geëngageerd om de ESR-emissies met 40% te doen afnemen in 2030 in vergelijking met 2005. Uit het meest recente voortgangsrapport (november 2023) blijkt dat de ESR-uitstoot van broeikasgassen in Vlaanderen daalde van 48,5 Mton CO₂-eq (Megaton koolstofdioxide-equivalenten) in 2005 tot 43,7 Mton CO₂-eq in 2021. Dit betekent een daling tussen 2005 en 2021 met 10%. In 2022 daalde het **bruto binnenlands energiegebruik** met 7% ten opzichte van 2021. Het gaat om het primair energiegebruik (hoeveelheid benodigde energie of primaire energieproductie en netto-invoer van energie) zonder de internationale lucht- en scheepvaart.

¹³ VEKP, Voortgangsrapport 2023: https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1700832727/VR_2023_2311_MED.0420-2_VORA_VEKP23_-_bijlageBIS_u8h1ck.pdf

3. BELEID EN AANPAK VOOR DE BELANGRIJKSTE ECONOMISCHE, ARBEIDSMARKTGERELATEERDE EN SOCIALE ONTWIKKELINGEN EN UITDAGINGEN

3.0. Inleidend

het Europees Semester 2024 blijft de implementatie van het NPHV een belangrijke plaats innemen. Net zoals voor veel andere lidstaten het geval was, werden in 2023 door de Raad aangepaste NPHV's (die rekening houden met REPowerEU) van verschillende lidstaten goedgekeurd. Het REPowerEU-hoofdstuk in het kader van het aangepaste NPHV zal bijdragen aan het verbeteren van de veerkracht, veiligheid en duurzaamheid van het energiesysteem van de EU door de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen te verminderen en de energiebronnen op Europees niveau te diversifiëren.

In 2023¹⁴ ontving België vier LSA's. Deze hebben betrekking op de begroting (LSA 1), de uitvoering van het NPHV (m.i.v. REPowerEU) en de programma's voor het cohesiebeleid 2021-2027 (LSA 2), arbeidsmarkt en onderwijs (LSA 3), en energie- en klimaatuitdagingen (LSA 4). In de hoofdstukken 3.1. tot en met 3.6 van dit deel wordt voornamelijk ingespeeld op de LSA's 2023 (zie onderstaande tabel) en waar relevant komen ook nog de LSA's 2019¹⁵, 2020¹⁶, 2021¹⁷ en 2022¹⁸ in beeld.

LSA's 2023	VHP 2024
<p>1. In 2023 en 2024 de geldende noodsteunmaatregelen voor energie zo snel mogelijk afbouwen, met gebruikmaking van de daarmee samenhangende besparingen om het overheidstekort terug te dringen. Indien hernieuwde stijgingen van de energieprijzen nieuwe of voortgezette steunmaatregelen vereisen, ervoor zorgen dat dergelijke steunmaatregelen gericht zijn op de bescherming van kwetsbare huishoudens en bedrijven, budgettair haalbaar zijn, en stimulansen voor energiebesparing behouden.</p> <p>Zorgen voor een prudent begrotingsbeleid, met name door de nominale stijging van de nationaal gefinancierde netto primaire uitgaven in 2024 te beperken tot maximaal 2%.</p> <p>Nationaal gefinancierde overheidsinvesteringen in stand houden en zorgen voor een doeltreffende absorptie van subsidies uit de faciliteit en andere Uniefondsen, met name om de groene en de digitale transitie te bevorderen.</p> <p>Voor de periode na 2024 blijven streven naar een begrotingsstrategie op middellange termijn van geleidelijke en duurzame consolidatie, in combinatie met investeringen en hervormingen die bevorderlijk zijn voor een hogere duurzame groei, teneinde een prudente begrotingssituatie op middellange termijn tot stand te brengen.</p> <p>De inspanningen ter verbetering van de efficiëntie van de langdurige zorg opvoeren. De belasting- en uitkeringsstelsels hervormen om de prikkels die werken ontmoedigen, te verminderen door een taxshift en het belasting- en uitkeringsstelsel te vereenvoudigen. Belastinguitgaven herzien om de schadelijke economische, sociale en milieugevolgen ervan te verminderen.</p>	<p>Hoofdstuk 3.1.</p>
<p>2. Zorgen voor een doeltreffende governance om een snelle en gestage uitvoering van zijn herstel- en veerkrachtplan mogelijk te maken. Snel de laatste hand leggen aan het REPowerEU-hoofdstuk, zodat snel een begin kan worden gemaakt met de uitvoering ervan.</p> <p>Voortgaan met de snelle uitvoering van de programma's van het cohesiebeleid, in nauwe complementariteit en synergie met het herstel- en veerkrachtplan.</p>	<p>Hoofdstukken 3.1. t/m 3.4</p> <p>Deel 5</p>
<p>3. Tekorten aan arbeidskrachten en discrepanties tussen gevraagde en aangeboden vaardigheden aanpakken, met name door het activeringsbeleid (met inbegrip van begeleidingsmaatregelen) te versterken om kansarme groepen in de arbeidsmarkt te integreren. De prestaties en kanselijkheid van de onderwijs- en opleidingsstelsels verbeteren en de hervormingen voortzetten om het beroep van leraar te versterken.</p>	<p>Hoofdstuk 3.2.</p>
<p>4. De algemene afhankelijkheid van fossiele brandstoffen verminderen door de verbeteringen op het vlak van energie- efficiëntie op te drijven en het gebruik van fossiele brandstoffen in gebouwen te verminderen, door het koolstofvrij maken van de industrie verder te stimuleren en door het gebruik en het aanbod van openbaar vervoer en zachte mobiliteit te bevorderen. De uitrol van hernieuwbare energie en de bijbehorende netinfrastructuur versnellen door de vergunningsprocedures verder te stroomlijnen, onder meer door de duur van beroepsprocedures te verkorten, en wettelijke kaders vast te stellen om investeringen in installaties voor hernieuwbare energie verder te stimuleren en het delen van energie te vergemakkelijken. De beleidsinspanningen opvoeren die gericht zijn op het voorzien in en verwerven van vaardigheden en competenties die nodig zijn voor de groene transitie.</p>	<p>Hoofdstuk 3.4.</p>

¹⁴ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0901\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0901(01)&from=EN)

¹⁵ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=OJ:JOC_2019_301_R_0001

¹⁶ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020H0826\(01\)&from=NL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020H0826(01)&from=NL)

¹⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2021:304:FULL&from=NL>

¹⁸ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0901\(01\)&qid=1705590970238](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0901(01)&qid=1705590970238)

Op 8 december 2023 werd door de Raad Ecofin het **aangepaste NPHV** van België goedgekeurd¹⁹. Dit aangepaste NPHV houdt o.a. rekening met de eind juni 2022 door de EC bekendgemaakte (neerwaartse) herziening van de subsidie-enveloppe voor België, de bijkomende middelen in het kader van **REPowerEU** en overdracht vanuit de BAR. Voor Vlaanderen heeft dit betrekking op 1,93 miljard euro, waarvan 208 miljoen euro in het kader van REPowerEU. Er wordt opnieuw een **stand van zaken van de Vlaamse investeringen en hervormingen i.h.k.v. het NPHV** opgenomen, m.i.v. Vlaamse REPowerEU-projecten²⁰.

De in het VHP 2024 opgenomen maatregelen spelen in op de **SDG's**²¹. De maatregelen inzake arbeidsmarkt en onderwijs (3.3.) en inzake sociale cohesie (3.5) zetten bovendien sterk in op de EPSR²² en de werkgelegenheidsrichtsnoeren²³ van de lidstaten en dragen eveneens bij aan de realisatie van de EU 2030-doelstellingen inzake werkgelegenheid, vaardigheden en sociale bescherming. Met het VHP 2024 wordt ook ingespeeld op de 4 dimensies van concurrerende duurzaamheid (ecologische duurzaamheid, productiviteit, eerlijkheid en macro-economische stabiliteit) van de **Jaarlijkse duurzame groeianalyse (JDGA) 2024**²⁴.

Het ES wordt gekenmerkt door een intens overleg tussen de EC en België, zowel wat het NPHV als de opvolging van andere semesterelementen betreft. Vlaanderen nam opnieuw actief deel aan de **'Fact Finding Mission' (FFM)** (26 januari 2024) tussen de diensten van de EC en België en bezorgde hiervoor de nodige input die o.a. belangrijk zal zijn i.h.k.v. het Landverslag 2024²⁵ van de EC voor België. Het definitief Landverslag 2024 zal, net zoals dit bij de Landverslagen 2022 en 2023 het geval was, deel uitmaken van het Lentepakket 2024, dat na de Europese verkiezingen verschijnt.

¹⁹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15570-2023-INIT/nl/pdf>

²⁰ Opschaling verbeterde energiesubsidieregeling, energiebesparing in Vlaamse openbare gebouwen (renovatie van openbare gebouwen, energiemaatregelen voor openbare scholen, energiemaatregelen voor zorggebouwen, energiemaatregelen voor het VRT-gebouw, energiemaatregelen voor AWW-gebouwen), oproep tot klimaatactie in de landbouw, Oproep innovatieve productie-initiatieven hernieuwbare energie, openbare ledverlichting; PV-verplichting voor grootverbruikers.

²¹ De **17 SDG's**: 1. Geen armoede, 2. Geen honger, 3. Goede gezondheid en welzijn, 4. Kwaliteitsonderwijs, 5. Gendergelijkheid, 6. Schoon water en sanitair, 7. Betaalbare en duurzame energie, 8. Waardig werk en economische groei, 9. Industrie, innovatie en infrastructuur, 10. Ongelijkheid verminderen, 11. Duurzame steden en gemeenschappen, 12. Verantwoorde consumptie en productie, 13. Klimaatactie, 14. Leven in het water, 15. Leven op het land, 16. Vrede, veiligheid en sterke publieke diensten, 17. Partnerschap om doelstellingen te bereiken.

²² De **20 beginselen EPSR**: 1. Onderwijs, opleiding en een leven lang leren, 2. Gelijkheid van mannen en vrouwen, 3. Gelijke kansen, 4. Actieve ondersteuning bij het vinden van werk, 5. Veilige en flexibele werkgelegenheid, 6. Lonen, 7. Informatie over arbeidsvoorwaarden en bescherming bij ontslag, 8. Sociale dialoog en betrokkenheid van werknemers, 9. Evenwicht tussen werk en privéleven, 10. Een gezonde, veilige en goed aangepaste werkomgeving en gegevensbescherming, 11. Kinderopvang en hulp aan kinderen, 12. Sociale bescherming, 13. Werkloosheidsuitkeringen, 14. Minimuminkomen, 15. Inkomen voor ouderen en pensioenen, 16. Gezondheidszorg, 17. Inclusie van personen met een handicap, 18. Langdurige zorg, 19. Huisvesting en ondersteuning voor daklozen, 20. Toegang tot essentiële diensten.

²³ De **4 werkgelegenheidsrichtsnoeren**. Richtsnoer 5: De vraag naar arbeid stimuleren, Richtsnoer 6: Het arbeidsaanbod vergroten, de toegang verbeteren tot de arbeidsmarkt en de mogelijkheden om gedurende het hele leven vaardigheden en competenties te verwerven, verruimen, Richtsnoer 7: De werking van de arbeidsmarkten en de doeltreffendheid van de sociale dialoog verbeteren, Richtsnoer 8: Gelijke kansen voor iedereen bevorderen, sociale inclusie stimuleren en armoede bestrijden.

²⁴ eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023DC0901

²⁵ Het definitief Landverslag en ontwerp van LSA's worden op 19 juni 2024, als onderdeel van het Lentepakket 2024, verwacht.

3.1. Begroting

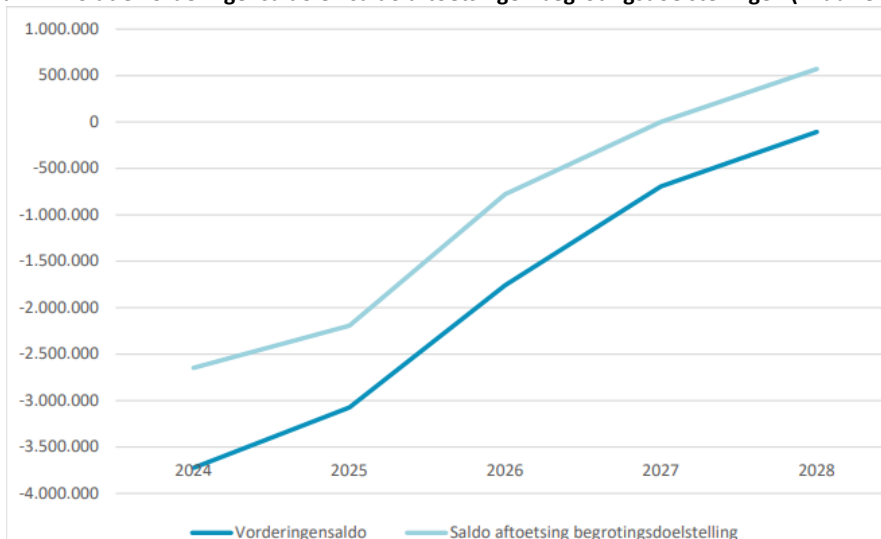
3.1.1. Gezonde overheidsfinanciën

Na een sterke post-pandemische economische groei in 2021 en 2022, verloor de economie van de EU in 2023 aan elan. Het reëel bbp groeide amper in 2023 (zie ook 2.1) en de hoge levenskost had een grotere negatieve impact dan verwacht. Toch had het monetair beleid van de EU als antwoord op de hoge inflatie effect. Hoewel de inflatie volgens de laatste vooruitzichten ook zal blijven dalen, zal 2024 een uitdagend jaar blijven. Onzekerheid en negatieve risico's in de economische vooruitzichten blijven immers toenemen als gevolg van de Russische inval in Oekraïne en het conflict in het Midden-Oosten.²⁶

Deze ontwikkelingen op EU-niveau hebben ook een impact op Vlaanderen. Net zoals in de EU is het vooruitzicht in Vlaanderen dat het inflatieniveau verder zal dalen. De verwachte inflatie daalt van 4,3% bij begrotingsopmaak 2024 naar 1,8% bij die voor 2025.²⁷ Verder wordt het vorderingentekort op de Vlaamse begroting geraamd op 3,7 miljard euro in 2024. Dat tekort is inclusief de uitgaven gelieerd aan de hoofdwerken Oosterweelverbinding en het Vlaamse relanceplan Vlaamse Veerkracht (VV).

De Vlaamse Regering kiest voor een traject naar **gezonde overheidsfinanciën** met aandacht voor de structurele groei in Vlaanderen. Bij constant beleid wordt het vorderingentekort, gecorrigeerd voor de hoofdwerken Oosterweel en het relanceplan VV, geschat op 670 miljoen euro in 2027 en 36 miljoen euro in 2028. Bij de begrotingsopmaak 2024 werden maatregelen beslist (zie verder) en een nieuw budgettair pad uitgestippeld waarbij Vlaanderen vanaf 2027 terug aanknoopt met een begroting in evenwicht, om in 2028 te eindigen met een positief saldo van 0,6 miljard euro.²⁸

Figuur 1: Evolutie vorderingensaldo en saldo aftoetsingen begrotingsdoelstellingen (in duizend euro)

Bron: Toelichtingen bij de begroting 2024. Meerjarenraming 2023-2028, 21 (1), 2023, p58, <https://docs.vlaamsparlament.be/pfile?id=2001363>.

Het ESR-vorderingensaldo in figuur 1 is gelijk aan het verschil tussen de totale ESR-inkomsten en ESR-uitgaven. De bouwkosten voor de hoofdwerken van de Oosterweelverbinding en het relanceplan VV (inclusief Europese FHV-subsidies) worden uitgesloten bij het aftoetsen van de begrotingsdoelstelling van de Vlaamse Regering. Die extra uitgaven moeten de productiviteit en competitiviteit van de Vlaamse economie op duurzame wijze verhogen.

²⁶ "Autumn 2023 Economic Forecast: A modest recovery ahead after a challenging year", European Commission, 2023, https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-forecast-and-surveys/economic-forecasts/autumn-2023-economic-forecast-modest-recovery-ahead-after-challenging-year_en.

²⁷ "De meerjarenraming 2023-2028", Departement Financiën en Begroting, 2023, <https://fin.vlaanderen.be/begroting/meerjarenraming/>

²⁸ Ibidem

Wat de schuld betreft, wordt verwacht dat de bijdrage tot de Maastricht schuld zal toenemen van 35,8 miljard euro eind 2023 tot 51,9 miljard euro eind 2028. Uitgedrukt in schuldratio tegenover ESR-ontvangsten komt dit neer op een stijging van 62,91% eind 2023 tot 79,03% eind 2028.²⁹ Het Oosterweelproject zal inkomsten genereren om de gemaakte schulden terug te betalen. Zoals eerder vermeld, streeft Vlaanderen naar een **begroting in evenwicht tegen 2027**. Vanaf dat moment zal het niet meer noodzakelijk zijn om nieuwe schulden te maken om begrotingstekorten te financieren.

Het is ook belangrijk om de Vlaamse schuld in perspectief te plaatsen. Verschillende ratingbureaus stipuleerden in hun ratingrapport het gematigde schuldniveau van de Vlaamse Gemeenschap. In een recente studie concludeerde de NBB tevens dat de schuldratio van Vlaanderen uitgedrukt als percentage van het beschikbaar inkomen slechts 58% bedroeg terwijl de federale schuldratio 332% bedroeg. Wallonië en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en strandden respectievelijk op 257% en 163%.³⁰

Bij de begrotingsbesprekingen voor begrotingsopmaak 2024 is het uitgestippelde pad, met een begroting in evenwicht tegen 2027 herbevestigd. Hiervoor zijn opstappen tegenover constant beleid nodig. Daarom werden er bij begrotingsopmaak 2024 verschillende begrotingsmaatregelen genomen door de Vlaamse Regering. In totaal zouden al deze maatregelen samen leiden tot een verhoging van het vorderingensaldo met 437 miljoen euro tegen 2028. De twee begrotingsmaatregelen met de grootste budgettaire impact zijn de uitdoving van de doelgroepenvermindering en de uitbreiding van het wegennet waarvoor eigenaars van vrachtwagens een kilometerheffing betalen. **De uitdoving van de doelgroepenvermindering**, een korting op de RSZ-bijdragen van laaggeschoolde jongeren en oudere werknemers, zou tegen 2028 naar schatting een verhoging van het vorderingensaldo met 126 miljoen euro met zich meebrengen. **De uitbreiding van het wegennet voor de kilometerheffing voor vrachtwagens** vanaf 1 januari 2024 zou naar schatting tegen 2028 leiden tot een verhoging van het vorderingensaldo met 111 miljoen euro.³¹

3.1.2. Vlaamse bijdrage aan het NPHV: de Vlaamse Brede Herooverweging (VBH)

Op het pad naar gezonde overheidsfinanciën heeft departement Financiën en Begroting (DFB) in 2023 opnieuw een aantal stappen gezet. Het Vlaams regeerakkoord 2019-2024 formuleerde de doelstelling om verder te evolueren in de richting van **prestatiegeïnfomeerd begroten**. Concreet is het de bedoeling om de financiële cyclus en de beleidscyclus meer te gaan integreren.

In een eerste fase werd in 2020 en 2021 **Vlaamse Brede Herooverweging (VBH)** op touw gezet, waarin alle uitgavenposten en waar relevant kostendekkingsgraden - binnen de Vlaamse begroting werden doorgelicht. Vervolgens heeft de Vlaamse Regering acht thema's geselecteerd voor een uitgaventoetsing. Door de Vlaamse administratie is daar een negende uitgaventoetsing aan toegevoegd. De oefeningen zijn lopende en de insteek is om de resultaten te kunnen meenemen bij de volgende regeringsvorming. De resultaten van de uitgaventoetsingen moeten dus ten laatste beschikbaar zijn voor de onderhandelende partijen in juni 2024. Bij de begrotingsopmaak 2024 werd een statusupdate gegeven van de lopende uitgaventoetsingen.³²

De VBH en uitgaventoetsingen zijn geen eenmalige of vrijblijvende oefeningen, maar zijn structureel verankerd in de Vlaamse regelgeving inzake overheidsfinanciën. Door een beter inzicht te verschaffen in hoe overheidsmiddelen worden en kunnen worden besteed, helpen uitgaventoetsingen een regering om keuzes te maken. Ze kunnen de samenstelling van de overheidsuitgaven verbeteren, door de efficiëntie en effectiviteit van de uitgaven te beoordelen.

Waar het gebruik van prestatie-informatie voorheen optioneel was, is die vanaf begrotingsopmaak 2024 (oktober 2023) verplicht.

²⁹ Tabel 7-1 in *Toelichtingen bij de begroting 2024*, 59 aangepast voor 2023 volgens de eerste voorlopige realisatiecijfers.

³⁰ D. Cornille, M. Deroose, H. Godefroid, W. Melyn, P. Stinglhamber en S. Van Parys, "How sustainable are the finances of the federal government, the regions and the communities in Belgium?", *NBB Economic Review* (19), 2022, https://www.nbb.be/doc/ts/publications/economicreview/2022/ecorevi2022_h19.pdf.

³¹ Tabel 5-8, in *Toelichtingen bij de begroting 2024*, 53.

³² "Algemene toelichting bij de middelenbegroting en de uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 2024", 13 (1), 2023, 144-145, <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=2001363>.

Door prestatie-informatie toe te voegen kunnen beleids- en begrotingsbeslissingen weloverwogen genomen worden en is er meer transparantie naar het Vlaams Parlement en de Vlaamse burger toe. Daarnaast werd in 2023 de opdracht gegeven aan de OESO om het traject van de **Vlaamse prestatiebegroting** door te lichten. De OESO zal zijn bevindingen voorstellen en aanbevelingen doen voor een betere prestatiebegroting op een evenement in het kader van het voorzitterschap van de Raad van de EU begin maart 2024. Op die manier kunnen de bevindingen en aanbeveling van de OESO als input dienen voor de volgende periode. Het Rekenhof voert ook een audit van het Vlaams prestatiegeïnfomeerd begroten. Die resultaten zouden in het voorjaar van 2024 beschikbaar moeten zijn.

De hierboven beschreven maatregelen dragen bij aan **SDG 8**.

3.1.3. Duurzame fiscaliteit

Vlaanderen zet in op het verduurzamen van mobiliteit. Fiscaliteit kan hiervoor een sturend instrument zijn. Zo is er voor zero-emissievrijvrachtvervoer op 1 januari 2024 een **vrijstelling van de betalingsverplichting** inzake kilometerheffing (KMH) ingegaan. Voor **emissievrije vrachtoertuigen zwaarder dan 4,25 ton** is deze vrijstelling van de betalingsverplichting inzake de KMH tijdelijk en gradueel afbouwend. Eveneens werd sedert 1 januari 2024 **het betolde wegennet in het Vlaamse Gewest uitgebreid** met 686 km op o.a. hoofdwegen en in havengebieden om o.m. het verplaatsingsgedrag en de transportkeuzes van vrachtvervoer te beïnvloeden. Deze milieumaatregel zorgt naast minder sluipverkeer en meer verkeerveiligheid vooral voor een effect op de modal shift om goederentransport van de weg richting water en spoor te verschuiven.

Binnen het DFB lopen ook **onderzoeken** naar de mate waarin Vlaamse mobiliteitsfiscaliteit kan sturen richting klimaatvriendelijkere alternatieven en gedrag. Het onderzoek gaat na welke factoren een sturend effect kunnen hebben op het mobiliteitsgedrag van de Vlaming bij de aankoop en het gebruik van auto's en bestelwagens. Het doel van de studie is om de volgende regering te voorzien van de nodige informatie om een weloverwogen en effectieve hervorming van de bestaande Vlaamse mobiliteitsfiscaliteit door te voeren, die er ook voor moet zorgen dat de belastinginkomsten robuust zijn en niet eroderen in het licht van de verwachte elektrificatie.

De hierboven beschreven maatregelen dragen bij aan de **SDG's 9, 11 en 13**.

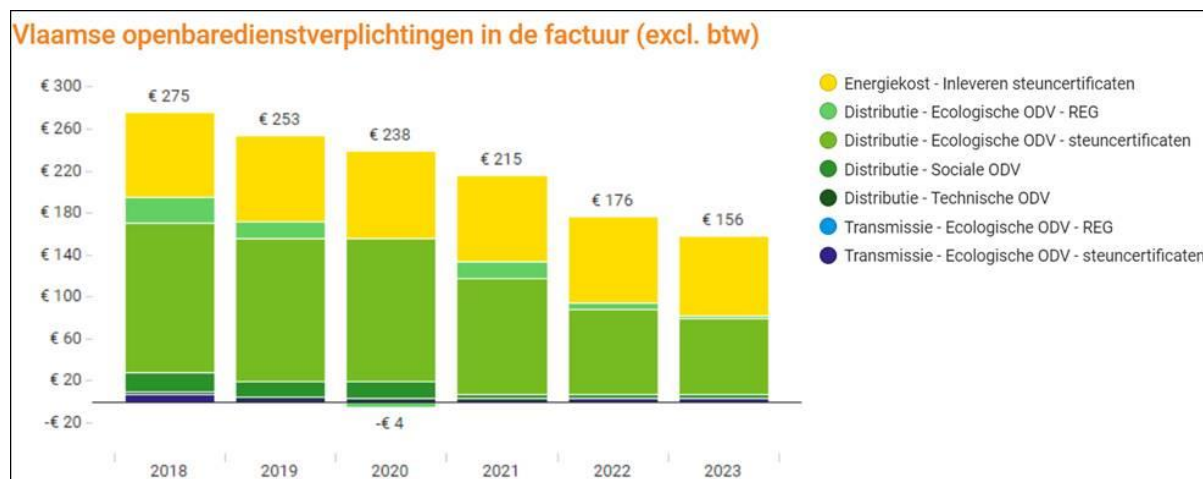
3.1.4. Energiekost

In de loop van 2022-2023 nam de Vlaamse Regering bijkomende maatregelen in reactie op de stijgende **energiekosten** ten gevolge van de inval van Rusland in Oekraïne en de daarna volgende turbulenties op de groothandelsmarkten voor elektriciteit en aardgas. Er werden bijkomende maatregelen genomen om structurele energiebesparing tot stand te brengen en de uitrol van warmtepompen te versnellen (o.a. door tijdelijke verhogingen van de Mijn VerbouwPremie (zie ook 3.4.2.2.) voor de laagste inkomensgroepen en tijdelijke verhogingen van de warmtepomppremies). De Vlaamse Regering besliste om de tijdelijk hogere Mijn VerbouwPremie in de middelste (35%) en laagste (50%) inkomenscategorie te verlengen voor aanvragen tot eind 2024. Daarnaast werd ook de extra premie (8 euro per m²) verlengd inzake asbestverwijdering in combinatie met muurisolatie (residentieel en niet-residentieel) of dakisolatie (niet-residentieel). De hogere premies voor warmtepompen voor lucht/water en hybride warmtepompen worden behouden voor aanvragen tot eind 2025. Er werden ook enkele **bijkomende doelgroepgerichte sociale maatregelen** genomen om de impact van de energiecrisis voor de meest kwetsbare gezinnen te milderen. Er werd hierbij gefocust op energiebesparende maatregelen. Zo werd de doelgroep die van de (gratis) energiescan kan gebruik maken uitgebreid. Voor de Mijn VerbouwPremie werd de inkomensgrens van doelgroep 3 verruimd.

Tot slot heeft de Vlaamse overheid al verschillende maatregelen genomen **om haar aandeel in de elektriciteitsfactuur terug te dringen, om zo elektrificatie te bevorderen**. In de periode 2019 tot en met 2024 is ruim 1 miljard euro aan kosten geschrapt uit de Vlaamse beleidscomponent van de elektriciteitsfactuur. Zo werd er in 2023 voor 148 miljoen euro groenestroomcertificaten opgekocht, werd de quotumverplichting voor groene stroom voor leveranciers verlaagd en werd de energieheffing voor residentiële gedomicilieerde afnemers vanaf 1 januari 2023 structureel afgeschaft. In 2024 zal voor 68 miljoen euro groenestroomcertificaten worden opgekocht.

Verder werd de WKK-steun voor nieuwe en ingrijpend gewijzigde installaties op fossiele brandstoffen afgeschaft vanaf 2023, hetgeen op kruissnelheid zal leiden tot een vermindering van de kost in de elektriciteitsfactuur van 170 miljoen euro. Daarnaast zijn de groenestroomquotumverplichtingen verder verlaagd van 18% naar 11% in 2024 waardoor 237 miljoen euro structureel uit de factuur gehaald wordt.

Uit het laatste rapport van de toezichthouders blijkt dat de Vlaamse beleidscomponent van de electriciteitsfactuur de afgelopen jaren met 40% is gedaald (in tegenstelling tot de federale component die is toegenomen).

Noot: REG staat voor rationeel energiegebruik, ODV staat voor openbaredienstverplichtingen.

Bron: dashboard.vreg.be/report/TNB_Openbaredienstverplichtingen.html

De hierboven beschreven maatregelen dragen bij aan **SDG 7**.

3.1.5. Langdurige zorg

De Vlaamse overheid neemt verschillende maatregelen om de **betalbaarheid van de zorg** te garanderen. In grote lijnen zijn er drie soorten maatregelen:

- Rechtstreekse financiering van het zorgaanbod door de Vlaamse overheid onder vorm van basisfinanciering en subsidies aan de zorgvoorzieningen/dienstverleners in de verschillende sectoren;
- Prijsbeleid, waarbij de Vlaamse overheid regelgeving oplegt omtrent de aan de zorggebruiker aan te rekenen bedragen;
- Rechtstreekse tegemoetkomingen aan de zorgvrager in de vorm van cashbudgetten vanuit de Vlaamse Sociale Bescherming.
 - Het zorgbudget voor zwaar zorgbehoevenden is een vaste vergoeding (momenteel 135 euro per maand, zal binnenkort verder worden opgetrokken naar 140 euro per maand) als tegemoetkoming voor kosten voor niet-medische zorg voor wie langdurig zware zorg nodig heeft;
 - Het zorgbudget voor ouderen (65+) met een zorgnood hangt af van de zorgzwaarte en het (gezins)inkomen (van minimaal 102 tot maximaal 683 euro per maand);
 - Het Zorgbudget voor mensen met een handicap bedraagt 300 euro per maand voor personen met een erkende handicap (uitdovend).

De **uitgaven m.b.t. langdurige zorg** worden op verschillende manieren gemonitord:

- Momenteel wordt gewerkt aan een spending review inzake ouderen/personen met een handicap. Dit is een volledig begrotingstechnische oefening die midden 2024 zal opgeleverd worden. De studie zal een aantal scenario's opleveren waarvoor de financiële impact van bepaalde beleidskeuzes wordt geraamd.
- Er wordt een meerjaren budgettaire planning gemaakt (5 jaar). Als de uitgaven dit plan zouden overschrijden, worden beleidsmaatregelen getroffen. Dit wordt jaarlijks gecontroleerd en het budget werd nog nooit overschreden.
- In het kader van de Vlaamse Brede Heroverweging (VBH, zie ook 3.1.2.) zijn er twee uitgaventoetsingen binnen de Vlaamse Sociale bescherming

- onderzoek naar de zorgbudgetten (oplevering juni 2024);
- onderzoek in verband met de terugbetaling van de mobiliteitshulpmiddelen (oplevering juni 2024).

De hierboven beschreven maatregelen dragen bij aan **SDG 3**.

3.2. Arbeidsmarkt en onderwijs

3.2.1. Arbeidsmarkt

De Vlaamse arbeidsmarkt was in 2023 erg krap (zie ook 2.2). De Vlaamse werkzaamheidsgraad bereikte recordhoogtes, de werkloosheidscijfers naderen frictiewerkloosheid en de VDAB telde nog altijd erg veel vacatures. De vraag naar arbeid kende in 2023 een hoog niveau, maar de groei in ontvangen vacatures zette zich, na recordjaren in 2021 en 2022, niet door in 2023. VDAB ontving in 2023 328.000 vacatures, 14,2% minder dan in 2022.

Bedrijven en organisaties bleven evenwel moeilijkheden ondervinden om hun vacatures in te vullen. Vlaanderen telde eind 2023 2,3 werkzoekenden in bemiddeling per openstaande VDAB-vacature. De **arbeidsmarktkrapte** is aanwezig in veel sectoren, maar is nog nijpender in bepaalde sectoren zoals de zorg. Bovendien zet de toenemende **vergrijzing** en vervangingsvraag bijkomende druk op de arbeidsmarktkrapte (Steunpunt Werk, 2023). Tegelijk bestaat in Vlaanderen nog altijd een grote groep mensen die niet actief (kunnen) deelnemen aan de arbeidsmarkt. Het aandeel niet-beroepsactieven bedraagt 21% bij de 20-64-jarigen. De Vlaamse Regering wil de **krapte ombuigen in kansen voor niet-beroepsactieven en werkzoekenden** om zo verder toe te werken naar de werkzaamheidsgraad van 80%, ook vooropgesteld in de EPSR.

Om de krapte en de mismatch aan te pakken, heeft de Vlaamse Regering samen met de sociale partners 4 pijlers vastgelegd in het Vlaams werkgelegenheidsakkoord '**Iedereen nodig, iedereen mee**':

- (1) een **resultaatgericht activeringsbeleid**,
- (2) inzetten op een **doorgedreven opleidingsbeleid**,
- (3) versterking van **werkbaar werk**, en
- (4) een verbeterde invulling van de kansen van **interregionale mobiliteit en economische migratie**.

Met deze vier pijlers timmert Vlaanderen verder aan de weg naar de EU-2030-doelen inzake werkzaamheid en opleidingsdeelname.

3.2.1.1. Meer mensen aan het werk

Om de arbeidsmarktkrapte aan te pakken, zet Vlaanderen in op het beter bereiken van werkzoekenden én niet-beroepsactieven. Om dit te doen wordt geïnvesteerd in een **versterkte samenwerking met lokale besturen en partners**. Lokale actoren hebben een grotere nabijheid tot de werkzoekende en niet-beroepsactieve bevolking en kunnen meer op maat ondersteuning bieden. Om deze kansen voor inclusie en tewerkstelling te grijpen, heeft de Vlaamse Regering meerdere initiatieven genomen. Ten eerste worden in 2024 de (Europa WSE-) **lokale partnerschappen** voor de duurzame participatie op de arbeidsmarkt van personen met een complexe multiproblematiek uitgerold. Ongeveer 40 lokale partnerschappen zullen in 2024 een dienstverlening ontwikkelen met ondersteuning voor kwetsbare groepen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Ten tweede wordt voor elke leefloongerechtigde op beroepsactieve leeftijd in Vlaanderen de **inschrijving bij VDAB** verplicht. Dit is een belangrijke hefboom in het kader van de succesvolle(re) activering van de niet-beroepsactieve leefloongerechtigde. VDAB zal i.s.m. stakeholders onderzoeken hoe het klantenproces en de dienstverlening voor de activering van leefloongerechtigden kan versterkt worden. Ten derde werd de **oproep 'Lokaal activeringspact'** gelanceerd. De oproep wil lokale besturen resultaatgericht stimuleren om meer leefloongerechtigden te activeren. In totaal hebben 119 gemeenten ingetekend op de oproep 'Lokaal activeringspact', voor een budget van ongeveer 7.000.000 euro en met een engagement om ruim 15.000 leefloongerechtigden te activeren. Flankerend aan deze initiatieven blijft de Vlaamse Regering ten slotte verder inzetten op de **regierol sociale economie en werk** en de **samenwerkingsovereenkomsten tussen VDAB en lokale besturen**. Ook de samenwerking tussen VDAB en lokale actoren blijft (verder) centraal staan in het beleid. De dekkingsgraad werd de afgelopen jaren fors opgekrikt en nu ligt de focus op het concretiseren van de bijhorende actieplannen.

Om haar doelstelling van 12.000 re-integratietrajecten te bereiken, lanceerde de Vlaamse Regering de **oproep vindplaatsgericht en outreachend bereiken van personen in welzijns- of zorgsetting**. Acties genomen binnen deze oproep beogen een (her)inschrijving bij VDAB om een re-integratietraject bij VDAB op te starten, gepast werk te zoeken, een opleiding te volgen... Deze bijkomende inspanning voor meer re-integratie van **langdurig zieken** of personen met een erkenning arbeidsongeschiktheid past in de verbreding van de activeringsstrategie naar niet-beroepsactieve personen, en moet mee het pad naar de 80% werkzaamheid helpen effenen.

Met de implementatie van **individueel maatwerk** in juli 2023 zet Vlaanderen de stap naar een inclusievere arbeidsmarkt. De kloof in de werkzaamheidsgraad voor personen met een handicap, aandoening of ziekte t.o.v. het Vlaams gemiddelde blijft groot. Individueel maatwerk biedt een structureel ondersteuningskader om de arbeidsmarktintegratie van deze groep te verbeteren, en ook hun talenten ten volle te benutten. De hervorming versterkt de samenhang en wisselwerking tussen de sociale en reguliere economie en moedigt ondernemingen aan om meer personen met een arbeidsbeperking tewerk te stellen. Personen met begeleidingsnood kunnen ondersteuning krijgen van een gekwalificeerde begeleider en coach. Individueel maatwerk creëert zo kansen voor personen met een arbeidsbeperking én voor ondernemingen.

Om werk meer te doen lonen, heeft Vlaanderen in september 2023 de jobbonus uitgebreid. De Vlaamse **jobbonus** moet werken doen lonen, door het verschil tussen niet-werk en werk voor lage beroepsinkomens te vergroten. Van de bijna 790.000 begunstigden in 2022, heeft 95% de jobbonus ontvangen. De Vlaamse Regering wil daarnaast werkgevers financieel aanmoedigen om kwetsbare profielen aan te werven. **Werkgevers** kunnen sinds 2023 een **RSZ-korting** in hun **werkgeversbijdragen** ontvangen als ze iemand aanwerven **zonder recente, duurzame werkervaring**. De Vlaamse Regering richt hiermee de blik ook op het grote arbeidspotentieel bij de groep niet-beroepsactieven. De doelgroepkortingen voor oudere werknemers en kortgeschoolde jongeren zijn ook hervormd en doven stelselmatig uit.

Ook de **versnelling van de digitale contactstrategie** van VDAB moet helpen om de krapte tegen te gaan. Deze maatregel is onderdeel van het werkgelegenheidsakkoord 'Iedereen nodig, iedereen mee', en is sinds mei 2023 operationeel. De eerste contactname met niet-zelfredzame werkzoekenden door de VDAB-servicelijn is nu met 3 weken vervroegd. Ook alle daaropvolgende contactmomenten vinden nu 3 weken eerder plaats. VDAB heeft ook een nieuw **bemiddelingsmodel met vouchers** geïntroduceerd. Hierbij bepaalt de VDAB-bemiddelaar de nood aan ondersteuning, waarna de werkzoekende zelf de partner voor de verdere intensieve dienstverlening kiest. De doelgroep bestaat uit niet-werkende werkzoekenden die inzetbaar zijn op de arbeidsmarkt mits een intensieve begeleiding en bemiddeling, met focus op sollicitatievaardigheden, persoonlijke vaardigheden en indien nodig taalondersteuning. De versnelling van de contactstrategie – onderdeel van het werkgelegenheidsakkoord - gaat hand in hand met een focus op een meer aanklappende aanpak, hetgeen resulteert in een beter evenwicht op vlak van rechten en plichten en een toename van het aantal sancties voor personen die niet ingaan op de uitnodiging van de VDAB.

Sommige bedrijven zetten in op het aantrekken van buitenlands talent om de krapte te bestrijden. **Economische migratie** biedt kansen, maar personen met een tijdelijk legaal of illegaal statuut zijn kwetsbaar voor misbruik, slechte werkomstandigheden of illegale tewerkstelling. De Vlaamse Regering voert een **zero-tolerancebeleid inzake misbruik van economische migratie**. Daarom heeft de Vlaamse Regering per decreet de bepaling rond **ketenaansprakelijkheid** verstrengd. Zo wil Vlaanderen constructies bedoeld om de verantwoordelijkheid voor de correcte tewerkstelling van buitenlandse werknemers uitsluitend bij onderaannemers te leggen tegengaan. Ondernemingen worden voortaan geacht een gepaste zorgvuldigheidstoets uit te voeren wanneer ze in zee gaan met een onderaannemer. Om **nieuwkomers in Vlaanderen** beter te begeleiden richting maatschappelijke en professionele integratie, keurde de Vlaamse Regering de conceptnota '**Turboplan Beter Inburgeren en Sneller aan het Werk**' goed (zie ook 3.6.). De 10 voorgestelde acties moeten het inburgeringsbeleid verder versterken, bijkomende inspanningen vragen van nieuwkomers, en een betere begeleiding naar de arbeidsmarkt realiseren.

Om de kansen van de groene transitie te grijpen en de Vlaamse economie toekomstbestendig te maken, zijn de juiste vaardigheden nodig. Om sociaal en circulair ondernemerschap op lokaal niveau een boost te geven, werden de sociaal-circulaire hubs '**Circulair Werk(t)**' gelanceerd. De Vlaamse Regering verlengde in 2023 de

ondersteuning van de hubs t.e.m. midden 2025. Deze divers samengestelde hubs (lokale besturen, reguliere en sociale ondernemingen, ...) zetten o.a. in op netwerken, samenwerking, en innovatie, meestal in een selectie van sectoren die voor de lokale omgeving van belang zijn. De Vlaamse Regering creëerde ook een groeipad '**1000 Klimaatjobs**' in de sociaal-circulaire economie. Dit dient een dubbel doel: het ondersteunt de creatie van 1000 klimaatjobs in de sociaal-circulaire economie voor personen met een afstand tot de arbeidsmarkt, en maakt een bijdrage aan het Vlaams Energie- en Klimaatplan. Tot slot liet men in het licht van de groene transitie ook meerdere **studies** uitvoeren om veranderende skillsnoden proactief in kaart te brengen, een voorbeeld is de TSI-studie 'Een Green Skills Roadmap voor Vlaanderen'.

De hierboven beschreven maatregelen dragen bij aan de **EPSR 3, 4, 5, 6, 10, 13, 17** en **SDG's 1, 3, 8, 10, 13** en **werkgelegenheidsrichtsnoeren 5, 6, 7 en 8**.

3.2.1.2. Opleiding en loopbaan

De Vlaamse Regering wil van Vlaanderen een lerend Vlaanderen maken, en is vastberaden om opleidingsdeelname te verhogen, ook aansluitend bij de EU-2030-doelstelling rond Levenslang Leren (zie ook 2.3). Vlaanderen blijft verder bouwen aan een permanente leercultuur, onder meer via het eerder gelanceerde Actieplan Levenslang Leren in het kader van het Partnerschap Levenslang Leren.

De werkvloer is een sterke leeromgeving. Vlaanderen hervormde de **incentives voor werkplekieren** naar een meer helder en eenvoudig kader, dat van start ging op 1 september 2023. Met de invoering van de premie kwalificerend werkplekieren stimuleert de Vlaamse Regering ondernemingen om kwaliteitsvolle leerwerkplekken aan te bieden die toewerken naar een onderwijs- of beroepskwalificatie. Met de nieuwe leerlingenspremie altemnerende opleiding moedigt Vlaanderen leerlingen uit het duaal en altemnerend leren in het secundair onderwijs aan om hun altemnerende opleiding succesvol af te werken.

In 2023 werd eveneens een component van het gemeenschappelijk kader voor de erkenning van verworven competenties (EVC-kader) gewijzigd. Voortaan kunnen organisaties erkende **beroepskwalificerende opleidings- of EVC-trajecten** aanbieden op **niveau van een deelkwalificatie**. Voorheen was dit enkel voor de volledige beroepskwalificatie mogelijk. Dit moet het verwerven van een kwalificatie haalbaarder maken. Om ongekwalificeerde jongeren te ondersteunen in het behalen van een beroepskwalificatie, zijn begin 2024 **de leerjobs** gelanceerd. Dit nieuwe instrument is gericht op ongekwalificeerde jongeren die minstens 2 jaar het secundair onderwijs verlaten hebben of 21 jaar oud zijn. De leerjob is een begeleid ervaringstraject in een onderneming gericht op het verwerven van de competenties van een beroepskwalificatie.

Eén actie uit het Werkgelegenheidsakkoord 'Iedereen nodig, iedereen mee' was de **knelpuntpremie voor niet-beroepsactieven** die een langdurige **knelpuntopleiding** volgen. Deze maatregel is sinds september 2023 door VDAB uitgerold. De doelgroep die beoogd wordt met deze premie zijn werkzoekenden die geen enkele vorm van inkomen hebben, die in de afgelopen twee jaar niet minimum drie maanden gewerkt hebben of geen opleiding succesvol voltooid hebben onder de leerplicht. Het toeleiden van niet-beroepsactieven naar knelpuntberoepen dient een dubbel doel: de werkzaamheidsgraad verhogen en meer ingevulde jobs in knelpuntberoepen. Om LLL bij werkenden te stimuleren, heeft Vlaanderen het experiment met het **gemeenschappelijk initiatiefrecht** in het Vlaams opleidingsverlof verlengd. Voor meer informatie wordt verwezen naar 3.2.1.3: dit experiment was initieel gefinancierd binnen de FHV en is nu tijdelijk verlengd op Vlaamse middelen.

De hierboven beschreven maatregelen dragen bij aan de **EPSR 1, 3, 4, 13** en **SDG's 4, 8, 10** en **werkgelegenheidsrichtsnoeren 6, 7, en 8**.

3.2.1.3. Vlaamse bijdrage aan het NPHV: een inclusieve arbeidsmarkt, het leer- en loopbaanoffensief, LLL en digibanken

I.h.k.v. het NPHV wil de Vlaamse Regering het risico op digitale uitsluiting verminderen. Bij **digibanken** kunnen kwetsbare burgers terecht voor het ontlenen van hardware, het volgen van laagdrempelige opleidingen rond

concrete digitale vaardigheden, en ondersteuning in het gebruik van online dienstverlening. Het versterken van digitale basisvaardigheden kan een belangrijke rol spelen in activering naar de arbeidsmarkt. Eind 2023 staat de teller op ongeveer 222 deelnemende gemeenten in het digibank-project en 54 gestarte digibanken. 46 van die projecten zullen voor 1,5 jaar verlengd worden, tot midden 2026. Steeds meer overheidsinstanties vinden hun weg naar de digibanken om bij dienstverlening ondersteuning te bieden naar burgers toe, zo is er samenwerking met VDAB en voor de jobbonus.

In Vlaanderen bestaan vandaag verschillende ondersteuningsinstrumenten voor werkenden die een opleiding willen volgen afhankelijk van statuut, scholingsgraad, ... In het licht van OESO-aanbevelingen zette Vlaanderen stappen vooruit in de ontwikkeling van de individuele **leer- en loopbaanrekening**. Naast het bouwen aan een leercultuur, wil Vlaanderen hiermee het individu centraal stellen, en werkenden aanmoedigen hun loopbaan in eigen handen te nemen en opleiding te volgen. Na de goedkeuring van de visienota Leer- en loopbaanrekening door de Vlaamse Regering worden momenteel de mogelijke pistes verder uitgewerkt op beleidsmatig en operationeel niveau. In september 2023 werd het opleidingstegoed gelanceerd, dit is een gepersonaliseerd digitaal overzicht van de Vlaamse opleidingsincentives dat burgers kunnen raadplegen via Mijn Burgerprofiel.

Heel wat acties uit het leer- en loopbaanoffensief kregen een plaats in het NPHV, zoals het gemeenschappelijk initiatiefrecht binnen het Vlaams opleidingsverlof, het online opleidingsaanbod VDAB en de uitbouw van de competentiechecks. De focus ligt op een hogere opleidingsdeelname. De Vlaamse Regering verlengde het experiment van het **gemeenschappelijk initiatiefrecht** binnen het Vlaams opleidingsverlof verder voor het schooljaar 2023-2024. Het gemeenschappelijk initiatiefrecht geeft werkgevers de mogelijkheid om opleidingen voor te stellen aan hun werknemers. Een werknemer die zowel zijn eigen opleidingskeuze volgt, als ingaat op de suggestie van de werkgever, heeft recht op een verdubbeld aantal uren Vlaams opleidingsverlof (van 125 uur naar 250 uur per jaar). Verder heeft VDAB het **(online) opleidingsaanbod** versterkt. Aan het begin van de coronacrisis werd vooral de nadruk gelegd op de uitbreiding van het online aanbod. In 2021 en 2022 samen telde VDAB 340.369 inschrijvingen voor online opleidingen. Vlaanderen wil met **competentiechecks** ondernemingen meer zicht geven op de aanwezige competenties en nodige competenties, van waaruit gericht opleidings- en loopbaantrajecten kunnen gefaciliteerd worden. 5 sectorpercelen werden gegund aan 5 dienstverleners, die opstartten met het werven en bereiken van organisaties, alsook de effectieve begeleidingen. De ambitie is om in 2024 over de 5 percelen heen 622 kmo's te begeleiden.

Tot slot zijn de **nieuwe addenda 'inclusie en diversiteit'** binnen de sectorconvenanten van start gegaan in juli 2023. Alle betrokken 38 sectoren gingen eerder al via een addendum engagementen aan rond 'inclusie en diversiteit' en zetten dit engagement voort in de nieuwe addenda 'inclusie en diversiteit'. Ook werd in het PHV geïnvesteerd in **digitale vaardigheden**: VDAB werkt aan een **gepersonaliseerd loopbaanplatform** met focus op vacatures, jobs, competentieversterking en oriëntatie op de arbeidsmarkt. Als ondersteunende tool wordt een **digitaal opleidingsplatform** uitgewerkt. VDAB versterkt ook de **(digitale) dienstverlening aan werkgevers** (o.a. de self-service tool voor werkgevers en een vernieuwde face-to-face werkgeversdienstverlening) en bouwt in 2024 verder de **digitalisering van het partnermanagement** uit.

De hierboven beschreven maatregelen dragen bij aan de **EPSR 1, 3, 4, 13, 20** en **SDG's 4, 8, 10** en **werkgelegenhedsrichtsnoeren 6, 7, en 8**.

3.2.2 Onderwijs

3.2.2.1. De prestaties en kansengelijkheid van de onderwijs- en opleidingsstelsels verbeteren

(a) Kwaliteitsbewaking via gestandaardiseerde, gevalideerde en genormaliseerde tests (Vlaamse toetsen)

Uit peilingen en (internationaal) vergelijkend onderzoek blijkt dat de resultaten voor bepaalde vakken zoals wiskunde, wetenschappen en begrijpend lezen al enkele jaren achteruitgaan. Vanaf dit schooljaar (2023-2024) nemen basisscholen en secundaire scholen in Vlaanderen daarom de eerste Vlaamse toetsen af. **Vlaamse toetsen** zijn **gestandaardiseerde, genormeerde en gevalideerde net- en koepeloverschrijdende toetsen**, met als primaire doel de interne kwaliteitszorg van scholen te ondersteunen en zo mee de onderwijskwaliteit te versterken. Het is een instrument i.h.k.v. het **monitoren van leeruitkomsten en het meten van leerwinst**. Op die manier zullen scholen ook kunnen nagaan in welke mate hun leerlingen de minimumdoelen bereiken, en kunnen ze zich vergelijken met vergelijkbare scholen. Deze kennis zal bijdragen tot een ondersteuning en versterking van het **intern kwaliteitszorgsysteem** van de scholen, de **externe kwaliteitscontrole** door de inspectie, de ondersteuning van scholen door de **pedagogische begeleidingsdiensten** én het monitoren van het **bereik van onderwijsdoelen** door leerlingen op systeemniveau. De toetsen zijn low-stakes en ontwikkelingsgericht en worden centraal opgesteld, digitaal afgenomen, verwerkt en geanalyseerd. Ze beperken zich in eerste instantie tot Nederlands (begrijpend lezen, schrijven, grammatica) en wiskunde.

(b) Leersteundecreet

Het M-decreet voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften werd sinds 1 september 2023 vervangen door het **Leersteundecreet**. Dit decreet introduceert een nieuw model voor het ondersteunen van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in het gewoon onderwijs: het **leersteunmodel**. Met dit Leersteundecreet wil de Vlaamse Regering ervoor zorgen dat alle leerlingen zich **optimaal kunnen ontwikkelen met maximale leerwinst**. Het decreet versterkt de **kwaliteit van het onderwijs** en waarborgt de **werkbaarheid** en **haalbaarheid** voor scholen en leerkrachten. De Vlaamse Regering streeft naar:

- Sterke basiszorg en verhoogde zorg in het gewoon onderwijs;
- Een duurzaam leersteunmodel met passende arbeidsomstandigheden en -voorwaarden voor ondersteuners;
- Een volwaardige positie en versterking van de kwaliteit van het buitengewoon onderwijs.

(c) Kenniscentrum Leerpunt

Leerpunt, opgericht in 2022, heeft als doel de onderwijspraktijk te versterken via wetenschappelijke inzichten, en stimuleert een **evidence-informed aanpak** in het onderwijs om het leren van de leerlingen te versterken. Door **praktijkvoorbeelden, richtlijnen en onderzoek** worden concrete instrumenten geleverd aan het onderwijsveld. Hierdoor kunnen leraren 'geïnformeerde' beslissingen nemen op basis van wetenschappelijke resultaten en rekening houdend met hun eigen klassencontext.

(d) Schooljaar van het Nederlands en Offensief Nederlands

Schooljaar 2023-2024 is het **Schooljaar van het Nederlands**. Onderwijskwaliteit en een goede kennis van het Nederlands zijn nauw met elkaar verbonden, maar beide staan de voorbije jaren onder druk, zo blijkt uit onderzoek. Er komen daarom beleidsmaatregelen en extra middelen voor alle onderwijsniveaus en -vormen:

- Vanaf 2024 wordt er structureel **20 miljoen euro extra per jaar** voorzien voor scholen lager en secundair onderwijs die veel leerlingen met een andere thuistaal hebben. In totaal kunnen zo bijna 80.000 kinderen en jongeren extra ondersteuning krijgen. Voor de 5-jarige kleuters wordt de reeds voorziene taalscreeningstest ('Koala') verder gezet alsook de bijhorende 12 miljoen euro voor taalremediëringstrajecten;
- Er komen ook extra middelen voor **'flexteams'** in het die vanuit het kenniscentrum Leerpunt (zie supra) vertrekken en het kleuteronderwijs ondersteunen bij het taalbeleid. Daarnaast gaan er ook middelen naar **campagnes om het Nederlands te promoten**, naar debatteren, naar wedstrijden;
- Lopende initiatieven, bv. in het kader van het **Leesoffensief** (samenwerking met de VRT, Literatuur Vlaanderen en Iedereen Leest), **trajecten van de Taalunie** (adviezen van de Taalraad, Rijke Teksten Databank) en andere trajecten zoals het Vlaams Talenplatform - dat samenwerkt met KlasCement, de actie Duik in Taal trekt en werkt rond Nederlands in niet-taalvakken - blijven doorlopen;
- Het beleid zal nog **sterker inzetten op Nederlands**. Zo komen er onder meer nieuwe minimumdoelen voor het lager onderwijs en de derde kleuterklas. Er wordt ook vastgelegd dat minstens de helft van de lestijd in dienst moet staan van Nederlands en wiskunde;

- Zowel **huidige als toekomstige leraren krijgen meer en betere ondersteuning** voor vakdidactiek Nederlands via professionalisering en via het kenniscentrum Leerpunt.

(e) De hervormingen voortzetten om het beroep van leraar te versterken.

De Vlaamse Regering heeft in december 2021 een ontwerpnota aangenomen over de **herwaardering van het beroep van leerkracht**, met een reeks maatregelen om het beroep op korte en middellange termijn aantrekkelijker te maken en het lerarentekort aan te pakken.

Een eerste reeks kortetermijnmaatregelen trad in werking tijdens het schooljaar 2021-2022. Middellangetermijnmaatregelen – fase 2 van het ontwerp van herwaardering – werden dit schooljaar (2023-2024) geïmplementeerd. Ten eerste werd in Vlaanderen een **financiële drempel weggenomen voor zij-instromers** die het onderwijs willen betreden. Eerdere werkervaring kan nu worden gevalideerd, waardoor tot 15 jaar anciënniteit mogelijk is, zonder dat men op instapsalarisniveau hoeft te beginnen. Ten tweede kunnen scholen in het basis- en secundair onderwijs tot **20% van hun middelen omzetten om leerkrachten aan te werven** wanneer zij worden geconfronteerd met een erkend tekort aan leerkrachten, om andere profielen aan te nemen die de leerkrachten in de klas kunnen ondersteunen. Ten derde is de **leerkrachtenbonus** geïntroduceerd, waardoor een personeelslid in het basis- en secundair onderwijs zonder pedagogisch diploma maar dat gelijktijdig een lerarenopleiding volgt naast diens lesgevende taken, recht heeft op een wekelijkse vermindering van zijn werklast. Het personeelslid behoudt zijn salaris voor de oorspronkelijke lesgevende taken maar krijgt tijd voor de lerarenopleiding door de verminderde lesbelasting. Dit heeft geleid tot – naast andere positieve resultaten – een toename van de inschrijving van zij-instromers in de verkorte bacheloropleidingen.

Andere maatregelen zorgen ervoor dat leerkrachten zich kunnen **concentreren op hun kerntaak**, bijvoorbeeld door de administratieve last en bureaucratie te verminderen (administratieve lastencalculator). Een andere reeks acties heeft betrekking op **beheersbaar werk** (geïmplementeerd via een nieuwe collectieve arbeidsovereenkomst, maar ook door tools te bieden aan schoolleiders voor een effectiever HR-beleid). Voor beginnende leerkrachten is de **aanvangsbegeleiding** verdubbeld.

Tijdens deze ambtstermijn wordt er eveneens **geïnvesteerd in schooldirecteuren**, met o.a. een salarisverhoging, de oprichting van een beleidsondersteunende rol en de benoeming van een adjunct-directeur in het basisonderwijs. Tegelijkertijd is er een trainingsprogramma voor schooldirecteuren in ontwikkeling. Binnen dit kader wordt een **kernprofiel** voor schooldirecteuren geformuleerd, met als doel de fundamentele aspecten van leiderschap binnen onderwijsinstellingen duidelijk te articuleren en zichtbaar te maken. Het kernprofiel beoogt schooldirecteuren meer te waarderen, begeleiding te bieden, te helpen bij hun professionele ontwikkeling en hen te inspireren. Bovendien is er een **Engagementsverklaring** gesloten tussen de Vlaamse Minister van Onderwijs, de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) en de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) om de lerarenopleidingen strategisch en structureel te versterken. Zo krijgt het curriculum in de educatieve bachelors een update, met meer aandacht voor vakkennis, vakdidactiek en klasmanagement. Er komt in alle opleidingen ook meer aandacht voor Nederlands.

Ten slotte loopt sinds maart 2023 de **communicatiecampagne 'Lesgeven is alles geven'**, gesteund door alle belanghebbenden. De campagne richt zich op de maatschappelijke herwaardering van leerkrachten en heeft tot doel nieuwe studenten naar de lerarenopleiding te trekken en zij-instromers te begeleiden naar het onderwijsberoep. De eerste resultaten van deze lopende campagne zijn bemoedigend op basis van inschrijvingscijfers voor lerarenopleidingen. Vorig schooljaar maakten 4.500 mensen de overstap van de private sector naar het onderwijs, wat een stijging van 50% vertegenwoordigt.

De hierboven beschreven maatregelen dragen bij aan de **EPSR 1, 3, 11, 17** en **SDG's 4, 5, 8, 10** en de **werkgelegenheidsrichtsnoeren 5 en 6**.

3.2.2.2. Vlaamse bijdrage aan het NPHV: voorsprongfonds en digisprong

(a) Digisprong

Het infrastructuurlijk van de digisprong werd inmiddels volledig afgerond. In 2023 werd een ondersteuningsinitiatief opgestart rond duurzame IT met als doel om verouderde ICT infrastructuur uit scholen zoveel mogelijk te hergebruiken (refurbishen) of duurzaam te ontmantelen. In 2023 werd een actieplan Cybersecurity voorbereid. Een eerste onderdeel van de realisatie daarvan behelst het organiseren van Gegevensbeschermingsbeoordelingen op courante onderwijsapplicaties.

In 2023 werd met steun van de EU (DG Reform, i.h.k.v. TSI) **een hervormingsprogramma voor ICT-coördinatie** afgerond. Doel hiervan was om een meer teamgerichte benadering van ICT-coördinatie op schoolniveau te verkrijgen.

De **LeerID** die in augustus 2022 werd gelanceerd werd verder uitgerold. Er werd m.n. ingezet op extra functionaliteiten, het aansluiten van meer dienstenleveranciers en op de sensibilisering, promotie en communicatie van LeerID bij de scholen. Digitale leermiddelen werden verder ondersteund via projecten als het Gamefonds, Adibib, en het Archief voor Onderwijs. Het Kenniscentrum publiceerde ook een nieuwe richtlijn rond redelijke aanpassingen voor leerlingen met beperkingen. In samenwerking met het Kenniscentrum Data en Maatschappij werd een **visienota AI** voor het onderwijs gemaakt. Verschillende onderdelen van de educatieve portaalsite KlasCement werden vernieuwd, waaronder de deelsite oefen.be en de deelsite "kiezen voor STEM". KlasCement bereikte ook de historische kaap van 300.000 actieve gebruikers.

Ook de **vormingspijler van de Digisprong** werd verder uitgerold. Zo konden scholen lager onderwijs en ICT-teams in 2023 deelnemen aan een extra vormingsaanbod in de vorm van bootcamps. Leraren en schoolteams die hun digitale competenties in kaart willen brengen kunnen gebruik maken van de tool **Digisnap**, die gebaseerd is op het Europese referentiekader DigCompEdu en gekoppeld is aan een vormingsdatabank. Het referentiekader DigCompEdu werd ook breed gecommuniceerd in het onderwijsveld met als resultaat dat er 24.309 leraren aan Digisnap deelnamen.

Het **Kenniscentrum Digisprong**, dat eveneens als onderdeel van het actieplan digisprong is opgericht, neemt ondertussen diverse taken m.b.t. de digitalisering van het onderwijs op. Ten eerste zorgt het voor de uitvoering van de visienota Digisprong. Die taak zit momenteel in een eindfase. Daarnaast ondersteunt het Kenniscentrum de scholen bij de digitalisering van het onderwijs. Tot slot is het Kenniscentrum Digisprong een netwerkorganisatie die zorgt voor afstemming tussen de vele partijen die betrokken zijn bij de implementatie van ICT in het onderwijs. Denk maar aan onderwijsverstreckers, lerarenopleidingen, Vlaamse, Belgische en Europese beleidsactoren, de EdTechsector, onderzoeks- en innovatie-instellingen, belangenverenigingen ... Naar de toekomst toe verduurzaamden we deze éénmalige investering door een **Digisprongfonds** aan te leggen waarmee het onderhoud of de investeringshernieuwing kan voorzien worden. In dit Digisprongfonds werd ondertussen al 84 miljoen euro verzameld (2024), en elk jaar komt daar 33 miljoen euro bij. De beslissing omtrent de concrete modaliteiten om deze middelen aan te wenden zal door de volgende Vlaamse Regering worden genomen.

(b) Voorsprongfonds hoger onderwijs

Het Voorsprongfonds Hoger onderwijs kreeg na twee jaar zijn beslag. In uitvoering van het relanceplan VV keurde de Vlaamse Regering op 26 februari 2021 het ontwerp van de visienota 'Voorsprongfonds hoger onderwijs' voor het luik onderwijs goed, waarna bijna 60 miljoen projectenmiddelen aan de instellingen voor hoger onderwijs toegekend werden. Hiermee grepen de Vlaamse universiteiten en hogescholen de kans om te leren en te innoveren met als doel het Vlaamse Hoger onderwijs toekomstbestendiger te maken en blijvend op de kaart van Europese topinstellingen te plaatsen.

Binnen het Voorsprongfonds werd prioriteit gegeven aan drie inhoudelijke speerpunten, namelijk de verdere uitbouw van:

- een toekomstbestendig en wendbaar opleidingsportfolio;
- levenslang leren en
- digitale onderwijsvormen.

De gehanteerde methodiek binnen het Voorsprongfonds was tweërlei: enerzijds rolden de hoger onderwijsinstellingen acties uit op de korte termijn door het opzetten van projecten gericht op concrete ontwikkelingen met betrekking tot de thema's binnen de drie speerpunten. Daarbij werd samenwerking

tussen de hogeronderwijsinstellingen sterk aangemoedigd. Anderzijds deden de instellingen, vanuit hun ervaringen met de projecten, aan visieontwikkeling voor de langere termijn. Alle projecten zijn steeds zo opgevat en uitgevoerd vanuit het idee investeren om op langere termijn te renderen. Elk project werd inmiddels duurzaam verankerd.

De hierboven beschreven maatregelen dragen bij aan de **EPSR 1, 2, 3, 17** en **SDG's, 4, 5, 10** en dragen bij aan de **werkgelegenheidsrichtsnoeren 5, 6, 8**.

3.3. Ondernemerschap, concurrentie, digitalisering en innovatie

3.3.1. Ondernemerschap en concurrentie

3.3.1.1. Maatregelen inzake ondernemerschap

In moeilijke tijden met een geringe economische groei is het aanmoedigen van ondernemerschap een kerntaak voor het Vlaams Agentschap Innoveren en Ondernemen (VLAIO). VLAIO zet bewust in op het verbinden van een netwerk van dienstverlenende partners met elkaar zodat ondernemers makkelijk de weg vinden naar alle factoren die ondernemerschap bevorderen. Voor de periode 2024-2028 wil VLAIO opnieuw sterke partnerschappen opzetten die een hecht netwerk vormen. Enkele van die partners worden aangesteld via een overheidsopdracht, het **nieuw overkoepelend 'Contract Ondernemerschap en Innovatieversnelling'**. Het is de bedoeling in het voorjaar van 2024 een nieuwe meerjarige overeenkomst af te sluiten met een sterke nadruk op de begeleiding van jonge starters. Hiervoor zijn de nodige middelen a rato van 30 miljoen euro per jaar voorzien.

Na de goedkeuring van het **decreet integraal handelsvestigingsbeleid** in 2023 verschuift de klemtoon voor 2024 naar een goede uitvoering ervan. De focus zal meer liggen op het updaten van het aanvraagformulier en de handleiding voor het integraal handelsvestigingsbeleid, het organiseren van opleidingen over het integraal handelsvestigingsbeleid, het verzamelen van terreinkennis en data van andere beleidsniveaus.

Kernversterkend kleinhandelsbeleid wordt via het uitwerken van een visie en acties door de 'Profploeg', het organiseren van collectieve leer- en ondersteuningsprojecten door de 'Kernmeesters', alsook een inspiratie- en informatieportaal over kernversterkend beleid genaamd de 'Vitrine' in 2024 door VLAIO verder uitgerold. Deze ondersteuningsformules rond ervaringsuitwisseling, kennisopbouw en kennistransfer ten aanzien van gemeenten en ondernemers zullen tijdens 2024 geëvalueerd worden.

Na de evaluatie van de e-commercecampagne "Het Internet. Ook uw zaak" en de co-creatie-oefening met kmo-organisaties, sectorfederaties en andere belanghebbenden zal de **e-scan** geactualiseerd worden zodat daarin ook de aangebrachte thema's zoals cybersecurity en duurzaamheid aan bod kunnen komen.

De hierboven beschreven maatregelen dragen bij aan de **SDG's 8, 9 en 11**.

3.3.1.2. Maatregelen ter versterking van de concurrentie

Wat de **competitiviteit van energie-intensieve bedrijven** betreft, worden ook maatregelen genomen. Om het concurrentieel nadeel van energie-intensieve bedrijven door indirecte CO₂-kosten weg te werken en te vermijden dat deze bedrijven zich delokaliseren naar landen buiten de EU, zal Vlaanderen in 2024 het systeem van **de compensatie indirecte emissiekosten** verderzetten. Deze maatregel heeft als doel de competitiviteit van elektro-intensieve bedrijven te verzekeren. Vlaanderen hervormde deze maatregel en legde bijkomende voorwaarden op aan deze elektro-intensieve bedrijven (o.a. groene of broeikasgasemissies-reducerende investeringen uitvoeren indien hun productieprocessen bepaalde streefwaardes inzake energie-efficiëntie niet halen). Deze bedrijven zullen ook moeten aantonen hoe ze evolueren naar klimaatneutraliteit tegen 2050.

De hierboven beschreven maatregelen dragen bij aan de **SDG's 7, 8 en 9**.

3.3.1.3. Vlaamse bijdrage aan het NPHV: snellere vergunnings- en beroepsprocedures

Het project snellere vergunnings- en beroepsprocedures maakt als hervorming deel van het NPHV. Dit hervormingsinitiatief beoogt procedures die resulteren in betere beslissingen zonder afbreuk te doen aan relevante inspraak en de bescherming van het leefmilieu. De nodige **hervormingen om de beroepsprocedures**

te versnellen en de achterstand weg te werken werden **decretaal verankerd**. Voor het optimaliseren van de omgevingsvergunning, de wijziging van het omgevingsbesluit en de hervorming van de milieueffectenrapportage werden regelgevingstrajecten opgestart. Qua vergunningverlening wordt er voorzien in een **modulaire vergunningverlening** en het omgevingsbesluit. Zo kunnen onnodige weigeringen nog meer worden vermeden. Een van de wijzigingen is het modulair maken van de vergunningsprocedure, zodat afhankelijk van de inhoud en aard van de aanvraag, de benodigde modules ingezet kunnen worden. Het ontwerp van decreet lanceert ook het “**omgevingsbesluit**” als instrument om ruimtelijke impulsprojecten, werken van algemeen belang en werken inzake bedrijvigheid versneld te realiseren. Een omgevingsbesluit is een beslissing over een omgevingsvergunning in combinatie met een ruimtelijk uitvoeringsplan. Voor het instrument van het omgevingsbesluit wordt geen volledig nieuwe procedure gelanceerd. Er wordt maximaal gesteund op de bestaande procedure voor het verkrijgen van een omgevingsvergunning waarin de belangrijkste aspecten van een RUP-procedure worden geïntegreerd. Op vlak van de **hervorming van de milieueffectrapportage** is een ontwerpdecreet voorhanden dat sterk inzet op de kwaliteit van de milieueffectenrapportage, in combinatie met het vereenvoudigen van de MER-procedure en het uitbouwen van een maatgericht, meer flexibel én gedigitaliseerd MER-systeem. Tot slot wordt ook het **omgevingsloket uitgebreid**. Hiervoor wordt gewerkt rond vier sporen 1) de globale datastructuur en procedurele aanpak in functie van ‘structurele beslissingsinhoud’; 2) functionele en procedurele aanpassingen en uitbreidingen van het Omgevingsloket 3) aanpassingen en verbeteringen aan de technische architectuur en 4) het publieke loket: inzage en inspraak in de omgevingsprocedures.

De hierboven beschreven maatregel draagt bij aan **SDG 16**.

3.3.2. Innovatie

3.3.2.1. *Uitmuntende O&O-cijfers en -prestaties*

In 2021 besteedde Vlaanderen 10,8 miljard euro of 3,65% van het bbp aan O&O (GERD/bbp). De bedrijven halen in 2021 een O&O-intensiteit van 2,67% terwijl alle publieke onderzoeksinstituten samen een O&O-intensiteit bereiken van 0,98%. Het leeuwendeel van de O&O-uitgaven door de ondernemingen zit geconcentreerd bij de farmaceutische en chemische industrie, ICT, elektronica en machinebouw. Deze sectoren vertegenwoordigen drie kwart van alle O&O-uitgaven bij de bedrijven.

Binnen het Regionaal Innovatie Scorebord (RIS)³³ is Vlaanderen een ‘innovatieleider’, de innovatieprestatie neemt toe sinds 2011. Vlaanderen scoort zeer sterk voor vier indicatoren: bedrijfsprocesinnovaties, internationale wetenschappelijke co-publicaties, de innovatie-uitgaven per tewerkgestelde en innovatieve kmo’s die samenwerken met anderen. Het totale aantal O&O-personeelsleden bedroeg 66.365 in 2021 en dit aantal neemt jaar na jaar toe. De innovatie-activiteiten bij kmo’s nemen bij elke meting toe.

Voor de werkingsperiode 2023-2027 werd met **het strategisch onderzoekscentrum Flanders Make een nieuw convenant** afgesloten. Flanders Make stimuleert open product- en productie-innovatie bij (maak)bedrijven in Vlaanderen via hoogkwalitatief onderzoek en het aanbieden van innovatie op maat en van hoogwaardige onderzoeks-, test- en validatie-infrastructuur. Flanders Make zal met dit nieuwe convenant meer de klemtoon leggen op cyberfysische systemen die de fysieke en digitale wereld integreren, en op de combinatie van domeinkennis met artificiële intelligentie. Circulariteit, duurzaamheid, afstemming tussen mens en machine en digitalisatie worden nog sterkere onderzoekspunten in de nieuwe werking. Om dit waar te maken worden na de opstart van enkele meerjarige projecten ten belope van 8 miljoen euro einde 2023, in 2024 bijkomende recurrente middelen ten behoeve van 4 miljoen euro ingeschreven.

In 2023 besloot de Vlaamse Regering om via een intra-Belgische samenwerking te participeren aan het NAVO-initiatief **DIANA** voor een totaalbudget van meer dan 4 miljoen euro. Het DIANA incubatie-programma wil de krachten bundelen van innovators in opkomende en disruptieve technologieën binnen een triple helix

³³ De Europese regio's worden op basis van hun regionale innovatie-index ingedeeld in vier groepen met innovatieprestaties: innovatieleiders (36 regio's), sterke innovatoren (70 regio's), gematigde innovatoren (69 regio's) en opkomende innovatoren (64 regio's). Zie ook: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/regional-innovation-scoreboard_en

constellatie. Het initiatief wil innovatie versnellen via testcentra en bijdragen tot de vorming van een NAVO-ecosysteem rond opkomende en disruptieve technologieën.

De Vlaamse strategische onderzoeksinstelling **Imec** is bereid een cruciale rol op te nemen bij de uitvoering van de eerste pijler van de Europese 'Chips Act', namelijk het "**Chips for Europe Initiative**". Deze eerste pijler moet zorgen voor de ondersteuning van grootschalige capaciteitsopbouw via investeringen in grensoverschrijdende en open toegankelijke onderzoeks-, ontwikkelings- en innovatie-infrastructuur. Imec zal haar projectvoorstel uiterlijk eind februari indienen voor een nieuwe sub2nanometer pilootlijn. Hiermee ambieert Imec om nieuwe chiptechnologieën te ontwikkelen en af te stemmen op de noden van de Europese industrie en deze door te vertalen in mature concepten die op industriële schaal geïntegreerd kunnen worden in nieuwe Europese producten. Met het formaliseren van de modaliteiten in de Gezamenlijke Onderneming Chips (Chips JU) in het najaar van 2023 heeft de Europese Commissie ook aanzienlijke bedragen vrijgemaakt voor deze investeringen. De projecten werken op basis van een matching-principe waarbij voor elke euro die de EU hierin investeert, er van de lidstaat verwacht wordt dat zij hetzelfde doet. De Vlaamse Regering heeft middels een regeringsbeslissing (9 februari 2024) zich geëngageerd om hiervoor 750 miljoen euro aan ESR-8 middelen ter beschikking te stellen.

De **Moonshot** 'Vlaamse industrie koolstofcirculair en CO₂-arm tegen 2050' is een innovatieprogramma met als doelstelling het identificeren en gericht ondersteunen van onderzoek en innovatie voor een koolstofslimme en CO₂-arme industrie in 2050. Voor het moonshot-programma wordt ook in 2024 een bedrag van 20 miljoen euro voorzien en de geleidelijke aanwending van de onderzoeksresultaten van het moonshot-programma door de bedrijfs wereld wordt voorbereid. De speerpuntclusters organiseren oproepen naar coöperatieve innovatieprojecten. De onderwerpen energie en klimaat komen hierbij uitgebreid aan bod.

Het **project Klimaat sprong** heeft tot doel de transitie van de Vlaamse basisindustrie te faciliteren. Dit project werd in 2022 decretaal verankerd. Er werd een Permanent Overlegorgaan opgericht waarin de administratie, de industrie en de sociale partners vertegenwoordigd zijn en dat instaat voor de coördinatie van het initiatief. De eerste programmanota met de concrete doelstellingen is goedgekeurd in 2023 en in het Vlaams Parlement besproken. Van de verschillende werkgroepen worden adviezen verwacht voor maatregelen die de Vlaamse Regering kan uitrollen.

Een concreet concept voor een financieel 'transitie-instrument' wordt voorbereid. Begin 2024 wordt de mogelijkheid onderzocht in de loop van 2024 een pilootoproep te organiseren, gebaseerd op de Nederlandse aanpak van SDE++. De oproep zal mikken op directe elektrificatie in de industrie aan de hand van warmtepompen en elektrische boilers en mikt op de Vlaamse industriële sites met een jaarlijkse uitstoot van minstens 10 kiloton CO₂ per jaar.

Vlaanderen is rijk aan een breed voedsel-ecosysteem met een landbouwsector en aansluitende performante voedselindustrie die onder druk staat om een duurzame transitie te realiseren. Met het **Innovatieprogramma duurzame landbouw en voeding** wordt ernaar gestreefd om die innovatieve en duurzame Vlaamse Landbouw- en Voedselhub te ondersteunen en versterken door blijvend in te zetten op onderzoek, innovatie en de doorvertaling naar de praktijk, naast het nodige flankerende beleid. Via de reguliere kanalen en instrumenten zullen hiervoor jaarlijks extra middelen worden voorzien. Die middelen zullen onder meer aangewend worden voor een thematische oproep bij FWO (5 miljoen euro) en de versterking van het Programma Landbouwtrajecten bij VLAIO (5 miljoen euro).

Vlaanderen wil koploper zijn in het ontwikkelen van innovatieve oplossingen en tegelijkertijd zijn concurrentiekracht versterken. In deze context lanceerde de Vlaamse Regering **Flanders Technology and Innovation (FTI)**³⁴. De Vlaamse Regering wil Vlaanderen als innovatieve regio nadrukkelijk op de kaart zetten en een stevige impuls geven. Er wordt thematische prioriteit gegeven aan de volgende zes gebieden: 1)

³⁴ <https://fti.vlaanderen/>

Datatechnologie, 2) Energietechnologie, 3) Entertainmenttechnologie, 4) Levenslang Leren, 5) Gezondheidstechnologie en 6) Mobiliteit. De focus ligt op de toegevoegde waarde van technologie en innovatie bij het aanpakken van huidige en toekomstige maatschappelijke uitdagingen. FTI bestaat uit 3 grote componenten:

- De eerste is een groot **belevingsfestival** in maart 2024. Tien dagen lang staat Vlaanderen in het teken van technologie en innovatie. Bedrijven, investeerders, studenten en het grote publiek vinden op verschillende locaties in Vlaanderen en Brussel activiteiten op maat. Er is een openingsevenement in Gent; een Open Technologie- en Innovatiedag op verschillende locaties in Vlaanderen en Brussel; FTI-festivals in Antwerpen, Brussel, Gent, Hasselt, Kortrijk en Leuven; en een slotfestival in Antwerpen. Elk deelfestival wordt georganiseerd door een gerenommeerde partner die in samenwerking met een breed scala aan organisaties, bedrijven en experts de thematische accenten legt;
- Ten tweede richtte de Vlaamse Regering in december 2023 samen met zeven privé-investeerders de **besloten vennootschap “Flanders Technology and Innovation” (FTI BV)** op. Dit bedrijf zal een belangrijke katalysator zijn voor investeringen in technologische en innovatieve oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen. Door veilige en gecontroleerde data-uitwisseling mogelijk te maken, wil FTI BV een betrouwbare context creëren waarin burgers, kenniscentra, bedrijven en overheden kunnen samenwerken aan innovatie. Het bedrijf start zijn activiteiten in 2024. De eerste ‘use cases’ op het programma hadden betrekking op gezondheid, entertainment en energie;
- Ten derde omvat FTI de oprichting van een nieuw epicentrum voor technologische innovatie in de entertainmentsector (**Flanders Entertainment Valley**). De Entertainment Tech-pijler van FTI omvat een economische ontwikkelingsstrategie en investeringen in de technologiesector voor evenementenentertainment. Er komt onder meer een meeslepende belevingsite voor het brede publiek, een innovatiecampus en bedrijvenpark waar sterkhouders uit de sector zich fysiek kunnen vestigen, en een maak- en innovatiesite voor activiteiten die veel ruimte vergen. Dit alles zal gekoppeld zijn aan een reconversie van de Rupelstreek: infrastructuur- en mobiliteitswerken en investeringen in recreatie in de Rupelstreek zullen zorgen voor een duurzame economie in een groene omgeving.

Eind 2022 is er bij VLAIO een **nieuw impulsprogramma voor energietransitie** (met een totaalbudget van 100 miljoen euro) gelanceerd die zich richt op het versnellen van de energietransitie en energie-efficiëntie bij bedrijven. Dit impulsprogramma is een geïntegreerd programma gefocust op bedrijven in diverse sectoren met maatregelen om die bedrijven te informeren, adviseren en te begeleiden in hun groene transitie. Het programma zal ook voorzien in demonstratiefaciliteiten om bedrijven de nieuwste toepassingen te tonen. Vlaanderen lanceerde recent een nieuwe steunmaatregel **“Green investeringssteun”** gericht op bedrijven die investeren in enerzijds een efficiënter energieverbruik (aanpassingen aan het productieproces) en anderzijds een duurzaam energieverbruik (transitie van fossiele brandstoffen naar groene of koolstofarme energie) in 2023-2024. Vlaanderen heeft de ambitie om een langetermijnbeleid te ontwikkelen die inzet op het versnellen van de energietransitie bij bedrijven én het nemen van bijkomende maatregelen om de energie-efficiëntie van bedrijven te optimaliseren. Ondernemingen die projecten plannen waarbij ze investeren in energie-efficiëntie of duurzame energie kunnen ook gebruik maken van generieke steunmechanismen van VLAIO: **ecologiesteun en Strategische Ecologiesteun**.

3.3.2.2. Vlaamse bijdrage aan het NPHV: versterken O&O, inzetten op waterstofeconomie, elektrificatie en verbreden innovatiebasis

Met middelen uit het NPHV geeft Vlaanderen een bijkomende impuls aan onderzoek en ontwikkeling door een **investering van 245 miljoen euro**. Deze investeringen zijn gericht op 3 thema's: digitalisering, duurzaamheid en zorg en hebben zowel betrekking op een versterking van kennisinstellingen in Vlaanderen als op versterking van onderzoek en ontwikkeling in bedrijven.

Innovatie is voor Vlaanderen de sleutel om internationale doelstellingen en engagementen op het vlak van klimaat, energie en milieu op een realistische manier te bereiken. Maar dit moet ook een economische

meerwaarde opleveren voor onze bedrijven en de werkgelegenheid een duw geven. Daartoe werden verschillende elkaar versterkende extra beleidsinitiatieven uitgewerkt zowel op het vlak van waterstof, energie, water, elektrificatie van haveninfrastructuur en zonne-energie. We rollen hiertoe onder andere een **waterstofvisie en -plan** uit voor onderzoek en industriële ontwikkeling en investeren met middelen vanuit het NPHV additioneel 75 miljoen euro in de waardenketen voor de waterstofeconomie. Eind 2022 werden alle projecten die betrekking hebben op verschillende investeringen in de waterstofwaardenketen geselecteerd.

Voor investeringen in onderzoek in de landbouw en **waterbesparende technieken** in bedrijven werd 16 miljoen euro voorzien. Met **RePowerEU-middelen** (19,02 miljoen euro) werden in het najaar van 2023 oproepen gelanceerd gericht op investeringen in walstroominfrastructuur in zeehavens en onderzoek naar vernieuwende technologieën op het vlak van zonne-energie

Naast bijkomende investeringen in O&O werden ook stappen gezet om het aantal **innoverende bedrijven** in Vlaanderen op te trekken en het instrumentarium dat Vlaanderen inzet om ondernemingen aan te zetten tot innovatie laagdrempeliger te maken voor kleine ondernemingen. Tevens wordt met het steuninstrumentarium sterker ingezet op economische en maatschappelijke valorisatie van de resultaten van innovatie. In het Vlaams regeerakkoord werd deze uitdaging verwoord als het verbreden van het O&O-instrumentarium naar kleine bedrijven. Daartoe werd onder andere de kmo-groeisubsidie hervormd, werd een oproep innovatieve starterssteun gelanceerd en steun voor O&O haalbaarheidsstudies ontwikkeld. Deze focus op kleinere bedrijven en een bredere innovatiebasis werd ook als hervorming opgenomen in het NPHV onder de titel **verbreding van de innovatiebasis**.

De hierboven beschreven maatregelen dragen bij aan **SDG's 7, 8, 9, 11 en 12**.

3.3.3. Digitalisering

3.3.3.1. Vlaanderen blijft inzetten op de digitale transformatie

Vlaanderen digitaal transformeren is één van de zeven speerpunten van het relanceplan VV die van Vlaanderen **een leidende en toonaangevende data-economie en -samenleving** wil maken. De verschillende relance-initiatieven voor digitale transformatie steunen op drie pijlers: data als grondstof, digitale talenten en overheidsdienstverlening.

De Vlaamse inspanningen inzake digitalisering werpen vruchten af. Vlaanderen klimt in 2023 naar de **zesde plaats** voor het luik digitale overheid van de **Europese DESI-ranking (Digital Economy and Society Index)** en is zo zeven plaatsten gestegen t.o.v. 2021³⁵. De afstand tegenover de nummer vijf, Ierland, bedraagt slechts twee procentpunten. Vlaanderen wil tegen eind 2024 in de top vijf staan.

In 2023 is verder **uitvoering** gegeven aan **de Vlaamse dienstverleningsstrategie** door het no wrong door principe uit te werken voor de **hoofdloketten** en het creëren van een **aftoetsingsinstrument** om de kwaliteit van de digitale dienstverlening van de Vlaamse overheden te garanderen en te verbeteren. Om meer synergiën te creëren is bij de uitvoering van de **Vlaamse datastrategie** in 2023 gewerkt aan het uitwerken van begrippenkaders en afsprakenkaders en het delen van beste praktijken.

Op 4 mei 2023 werd het Vlaams datanutsbedrijf **athumi**³⁶ gelanceerd. Het is de missie van athumi om méér data méér inzetbaar maken voor méér bedrijven. Daarvoor beschikt het Vlaamse Datanutsbedrijf over het allereerste platform voor veilige en slimme datakluisen in Europa.

In 2023 heeft Vlaanderen als eerste regio in Europa een **roadmap** gemaakt om de 2030 doelstellingen van het **EU Digitaal Decennium** te halen en een vooruitstrevende regio binnen Europa te blijven. Daarnaast zijn ook de eerste stappen gezet om werk te maken van een coherente, geïntegreerde **digitale strategie voor Vlaanderen** om ons voor te bereiden op de digitale toekomst en ervoor te zorgen dat de Vlaamse entiteiten de digitale opportuniteiten maximaal gebruiken in hun maatschappelijke opdracht.

³⁵ DESI Vlaanderen.be: <https://www.vlaanderen.be/digitaal-vlaanderen/vlaamse-digitale-strategie/desi>

³⁶ <https://www.vlaanderen.be/digitaal-vlaanderen/athumi-het-vlaams-datanutsbedrijf>

Via SOIA zorgen de entiteiten binnen de Vlaamse overheid voor overheidsbrede coherentie, afstemming en informatie-uitwisseling over internationale dossiers die raken aan digitalisering³⁷.

In 2023 zijn de **beleidsplannen Artificiële Intelligentie** (32 miljoen euro jaarlijks) en **Cybersecurity** (20 miljoen jaarlijks) geëvalueerd. Deze worden in 2024 bijgestuurd en geoptimaliseerd. Een recurrente opstap van 1,25 miljoen euro is vanaf werkjaar 2024 voorzien voor de versterking van het AI-onderzoek. Vlaanderen zet extra in op excellentie en het samenspel inzake onderzoek en implementatie en maakt werk van een bredere digitaliseringsagenda voor kmo's. Ondersteuning voorzien aan bedrijven bij hun digitalisering is noodzakelijk om de verspreiding en toepassing te versnellen. Hiertoe wordt in het voorjaar van 2024 het nieuwe 'contract ondernemerschap' aan een aantal dienstverleners toegewezen met een bijkomende nadruk op digitalisering van bedrijven.

I.h.k.v. VV blijft Vlaanderen ook inzetten op **e-inclusie** (van uitsluiting naar insluiting in de digitale wereld) wat zowel het voorzien van vorming, als toegang tot computers en internet betreft. Wat dat laatste betreft, ontvingen 160 lokale besturen een subsidie voor de (verdere) uitrol van hun e-inclusiebeleid, met als eerste actie het ondersteunen van kwetsbare burgers bij het verwerven van een internetverbinding in de eigen woning.

De hierboven beschreven maatregelen dragen bij aan de **SDG's 9 en 16**.

3.3.3.2. Vlaamse bijdrage aan het NPHV: digitalisering van de Vlaamse overheid

Met de digitalisering van de Vlaamse overheid levert Vlaanderen een belangrijke inbreng voor as 2 (digitale transformatie) van het NPHV. Digitalisering van de Vlaamse overheid valt uiteen in 18 deelprojecten, waarvan 13 deel uitmaken van het NPHV. De uitvoering ervan zit op schema en er kunnen bijkomende realisaties worden getoond. Zo is het **Vastgoedinformatieplatform**, dat al in productie was gesteld voor notarissen en vastgoedmakelaars, nu ook beschikbaar voor alle lokale besturen. Het Datanutsbedrijf is ondertussen 1 jaar operationeel als **Athumi** (zie ook 3.3.1.) en realiseert business cases als intelligente en neutrale verkeerswisselaar van data tussen publieke en private partijen.

3.4. Duurzaamheid, energie en mobiliteit

3.4.1. Duurzaamheid

3.4.1.1. Circulaire economie, Blue Deal en ontsnippering Vlaams landschap

De Vlaamse Regering heeft de ambitie uitgesproken om tegen 2030 in Europa koploper te zijn inzake circulaire economie. **Circulaire Economie** is één van de zeven transitieprioriteiten uit de Vlaamse strategie duurzame ontwikkeling 4 (VSDO IV) (zie ook 4). Het CE Center (Steunpunt Circulaire Economie) stroomlijnt het beleidsrelevant onderzoek in kader van de circulaire economie in Vlaanderen. Daartoe onderhoudt het een rollende onderzoeksagenda waarbij onderzoekers werken rond vijf thematische clusters³⁸. Zo is het Materialeninformatiesysteem (MATIS) nog steeds in volle ontwikkeling. Het zal Vlaanderen beter toelaten afval- en materialenstromen te traceren en te rapporteren.

Daarnaast heeft Vlaanderen afgelopen jaar diverse meerjaarlijkse actieplannen ontwikkeld en gelanceerd, zoals het beleidsprogramma 'Op weg naar Circulair Bouwen', het Uitvoeringsplan voor Lokaal Materialenbeheer en de Green Deal met de distributiesector om wegwerpverpakkingen te reduceren. Andere plannen worden het komende jaar verder geïmplementeerd zoals het Uitvoeringsplan Kunststoffen en het Verpakkingenplan 2.0. In 2024 moet het Interregionaal Samenwerkingsakkoord (ISA) uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) en Zwerfvuil finaal goedgekeurd worden voor een meer uniform beleid over heel België. Dit kader voorziet op termijn ook in de invoering van drie nieuwe UPV-stromen: luiers, textiel en meubels. Tot slot voert Vlaanderen haar langetermijnvisie op de eindverwerking van afval uit, waarbij sturende heffingen verbranding van recycleerbaar afval worden ontmoedigd en de afvalverwerkingscapaciteit in Vlaanderen op maat van de circulaire economie wordt afgestemd.

³⁷ Binnen het Strategisch Overlegorgaan Internationale Aangelegenheden (SOIA) is een werkgroep actief rond digitalisering waarin alle Vlaamse beleidsdomeinen zetelen en die op wekelijkse basis actuele informatie verspreidt en zorgt voor afstemming.

³⁸ <https://vlaanderen-circulair.be/nl>

De **Blue Deal** is een omvattend en ambitieus impulsprogramma waarmee de Vlaamse overheid het watersysteem, het waterbeheer en het watergebruik in Vlaanderen klimaatrobuust wil maken. De Blue Deal zet hiervoor in op de twee strategische oplossingsrichtingen: (1) een transitie naar een waterbeheer gericht op vasthouden, infiltreren en bergen; en (2) een versnelling naar zuinig, duurzaam en circulair watergebruik. Het programma omvat in totaal meer dan tachtig projecten en acties op vlak van o.a. investeringen, onderzoek en ontwikkeling, digitalisering, monitoring, sensibilisering, en regelgeving. Ook in 2024 houdt Vlaanderen een verhoogd investeringsritme aan in het kader van de Blue Deal, met een extra budget van 100 miljoen euro, als onderdeel van het Vlaams klimaatadaptatieplan. Dat budget zal in voornamelijk besteed worden aan de structurele ingrepen in de open ruimte, om door aanleg van natte natuur en groenblauwe infrastructuur water maximaal te bergen in stroomopwaartse delen van rivier- en waterloopbekkens³⁹.

Vlaanderen heeft binnen Europa één van de hoogste bevolkingsdichtheden, een hoge graad van bedrijvigheid en het tweede meest verdichte wegennetwerk. Bij de aanleg van deze wegen is leefgebied van planten en dieren verloren gegaan. Reeds 20 jaar zet Vlaanderen in op het ecologisch ontsnipperen van prioritaire knelpunten aan gewestelijke transportinfrastructuur (wegen en waterlopen). Ecologische ontsnippering verbindt leefgebieden van in het wild voorkomende dieren via ontsnipperende maatregelen of veilige oversteekplekken.

De Vlaamse Regering heeft in haar Regeerakkoord 2019-2024 besloten om in te zetten op een **Vlaams actieprogramma ecologische ontsnippering (VAPEO)**. In september 2020 werd het VAPEO - deel 1 (wegen) goedgekeurd door het Agentschap Wegen en Verkeer (AWV), het Departement Omgeving (DOMG) en het Agentschap Natuur en Bos (ANB). Het Instituut voor Natuur en Bosonderzoek (INBO) levert wetenschappelijke ondersteuning. De afspraken voor de uitvoering van dit project zijn opgenomen in een protocol dat op 23 september 2020 werd ondertekend door de Vlaamse ministers bevoegd voor omgeving en mobiliteit en openbare werken. Het VAPEO geeft in de periode 2019-2024 uitvoering aan 15 prioritaire knelpunten, of het werkt aan de verdere onderbouwing van complexe projecten. Het gaat niet om een strikte lijst van projecten, maar om een rollend programma. Alle gekende knelpunten langs gewest- en snelwegen worden opgenomen in een ontsnipperingsdatabank en krijgen een score aan de hand van ecologische criteria en haalbaarheidscriteria. Een project dat hoog scoort, kan alsnog opgenomen worden in de lijst met uit te voeren knelpunten.

De hierboven beschreven maatregelen dragen bij aan de **SDG's 12, 13, 15 en 16**.

3.4.1.2. Vlaamse bijdrage aan het NPHV: Investeringen en hervormingen in circulaire economie, energetische renovatie Vlaamse openbare gebouwen en ontsnippering Vlaams landschap

De Circulaire Economie component van het NPHV draagt bij aan de ontwikkeling van een circulaire en koolstofarme economie. Het bevat drie Vlaamse projecten. Het eerste was een hervormingsproject om de governance van het **partnerschap Vlaanderen Circulair** te vernieuwen. Dit is intussen succesvol afgerond en het vernieuwde publiek-privaat partnerschap is van start gegaan. Ze richt haar blik op de breed gedragen Toekomstbeelden. De Stuurgroep en meer operationele Projectgroep komen op regelmatige basis samen. De zes rollende Werkagenda's bepalen samen met de zeven strategische hefboomen de projecten en acties voor 2024 en erna. Ten tweede is de **Recyclagehub** een investeringsproject dat recyclageprojecten in Vlaanderen wil ondersteunen via twee subsidieoproepen.

Beide projectoproepen zijn intussen reeds gelanceerd en waren een groot succes: 30 miljoen euro werd toegewezen aan veertien investeringsprojecten die tegen halverwege 2026 operationeel zijn. Als derde zijn de 25 miljoen euro relancemiddelen voor **circulair bouwen en circulaire maakindustrie** door VLAIO ingezet via een mix van instrumenten: COOCK projecten, KMO groeisubsidie, projecten levensduurverlenging en Living Labs voor circulaire economie. De projecten werken op zeer uiteenlopende aspecten van circulaire economie:

- In de bouwindustrie wordt er onder andere ingezet op digitalisering, nieuwe financieringsmodellen voor circulaire bouwmaterialen, hybride vormen van eigenaarschap, veranderingsgericht bouwen, bouwen met leemsteen en nieuwe vormen van circulaire kennisdeling;

³⁹ Dit nieuw investeringspakket kadert evenwel niet meer in het relanceplan VV; noch van het NPHV. De investeringen gefinancierd via dat plan werden alle in de jaren 2021 en 2022 opgestart.

- In de maakindustrie wordt er onder andere gewerkt aan herstel van elektro opschalen, circulair meubilair en circulaire tapijten, meer huren en delen van producten, circulaire houtindustrie en verschillende strategieën om circulair om te gaan met textiel. De projecten voeren cases uit verspreid over heel Vlaanderen en hebben de ambitie om op te schalen naar een Vlaams niveau.

Vlaanderen kent een structureel lage waterbeschikbaarheid en is mede daardoor zeer gevoelig voor waterschaarste als gevolg van droogte. Daarnaast maken de inrichting van ons watersysteem en de hoge verhardingsgraad Vlaanderen kwetsbaar voor wateroverlast en overstromingen bij overvloedige neerslag. Ten slotte is een duurzaam watergebruik bij de industrie, de landbouw, de scheepvaart, huishoudens... van cruciaal belang om structurele watertekorten te vermijden.

De investeringsagenda van de **Blue Deal** vormt een integraal onderdeel van VV (14 projecten, 343 miljoen euro), waarvan 10 projecten ten belope van 190 miljoen euro gefinancierd worden via het NPHV. De investeringsprojecten worden opgezet vanuit vier verschillende beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid: Omgeving (DOMG), Mobiliteit en Openbare Werken (MOW), Landbouw en Visserij (LV), en Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI). De uitvoering van de Blue Deal is in 2021 gestart en wordt gecoördineerd door de Commissie voor Integraal Waterbeleid (CIW) en het beleidsdomein Omgeving.

Binnen het NPHV werd 20 miljoen euro voorzien voor investeringen in de **energetische renovatie van Vlaamse publieke gebouwen**. Verhoogde investeringen in de renovatie van het gebouwenbestand stimuleren en versnellen de energetische renovatie van de gebouwen en dragen bij tot het behalen van de doelstellingen inzake energie-efficiëntie en vermindering van de uitstoot van broeikasgassen, zoals geformuleerd in het Vlaams Energie- en Klimaatplan, de Energie-efficiëntierichtlijn en de langetermijn renovatiestrategie (LTRS).

Deze dimensie werd in het kader van **REPowerEU** versterkt met bijkomende **energetische investeringen in de (overheids)gebouwen**:

- Energie-investeringen in 4 Vlaamse openbare gebouwen (25,48 miljoen euro)⁴⁰: drie doelen staan centraal: (1) verbeteren van de energie-efficiëntie en het gebruik van gas verminderen of zelfs helemaal te vermijden zodat de Vlaamse overheid minder afhankelijk van fossiele brandstoffen wordt; (2) lagere energiekost van de gerenoveerde gebouwen en bijgevolg een lagere energiefactuur voor de Vlaamse overheid en (3) bijdrage aan de verschillende klimaatdoelstellingen van de Vlaamse overheid;
- Het nieuwe VRT-huis (10,2 miljoen euro)⁴¹: ingrepen in de nieuwbouw rond duurzaamheid en hernieuwbare energie worden gefinancierd en betreft o.a. de plaatsing van zonnepanelen, dakisolatie, waterrecuperatie en intelligente energiemonitoring;
- Energetische renovatie zorginfrastructuur (24,02 miljoen euro)⁴²: het project steunt op energieaudits om de behoeften aan maatregelen voor een radicale energie-innovatie te bepalen en zal in cruciale infrastructuur in zorgvoorzieningen investeren om deze duurzamer te maken.
Een lagere energierekening biedt de zorginstellingen ademruimte om te investeren in werkgelegenheid en in hun kernactiviteiten. Deze investering betreft het uitvoeren van energieaudits in 400 zorggebouwen en het voltooien van energiemaatregelen in 50 zorggebouwen;
- Het verduurzamen van de districtsgebouwen van het Agentschap Wegen en Verkeer (8,4 miljoen euro)⁴³: deze investering bestaat uit de voltooiing van vier projecten voor de uitrusting van gebouwen en heeft betrekking op isolatie, warmtepompen, zonnepanelen en ledverlichting;
- Energiemaatregelen voor openbare scholen (25,48 miljoen euro)⁴⁴ : Deze investering bestaat uit de plaatsing van zonnepanelen op openbare scholen.

⁴⁰ Het betreft gebouwen in Brussel en Oostende en Ieper, waarbij de stand van zaken varieert van studiefase, uitvoering en oplevering van de werken.

⁴¹ De uitvoering van de werken is lopende.

⁴² De uitvoering moet uiterlijk op 30 juni 2026 zijn voltooid.

⁴³ De gunningen daarvoor zijn in voorbereiding.

⁴⁴ De uitvoering moet uiterlijk op 30 juni 2026 zijn voltooid.

Het Vlaams Energiebedrijf (VEB) realiseerde via **hefboomfinanciering** 360 energiebesparingsprojecten bij 147 publieke entiteiten, goed voor een besparing van meer dan 2.600 ton CO₂ per jaar en meer dan 15 GWh primaire energie per jaar. Het hoofdaandeel van de projecten omvat gebouwschilmaatregelen, dus isolatie van vloeren, muren en daken of vervanging van schrijnwerk. Omdat de middelen ontoereikend waren om alle aanvragen te ondersteunen, werd nog 4 miljoen euro extra toegevoegd vanuit Vlaamse klimaatfondsmiddelen, enkel bestemd voor gebouwschilmaatregelen en stookplaatsrenovaties. In totaal, werd op die manier meer dan 65 miljoen euro geïnvesteerd in het energiezuiniger maken van het Vlaamse publieke patrimonium.

Het VEB heeft als missie de publieke sector te ontzorgen naar een duurzamer en efficiënter energiebeheer en heeft daartoe activiteiten ontwikkeld op vlak van energielevering (groene elektriciteit en aardgas), energie efficiëntie en energiedata. Daarbij is het zo dat VEB optreedt als aankoopcentrale, op die manier worden de diensten maximaal betrokken uit de markt en zijn de betrokken publieke entiteiten in regel met de wet overheidsopdrachten zonder dat ze zelf een plaatsingsprocedure moeten organiseren.

Het VV-project ('**Ontsnipperen van Vlaams Landschap**') in het kader van het NHPV geeft uitvoering aan een deel van het Vlaams Actieprogramma Ecologische Ontsnippering – deel 1 (wegen). Het project beoogt een structureel georganiseerde, programmatische aanpak van de versnipperingproblematiek zowel binnen de Vlaamse overheid als in samenwerking met diverse externe partners. In 2022 werden 8 grote ontsnipperingsprojecten met Relance-middelen aanbesteed. Verder wordt er ook gewerkt rond communicatie, ondersteunende instrumenten en het aanpakken van acute knelpunten.

De hierboven beschreven maatregelen dragen bij aan de **SDG's 12, 13, 15 en 16**.

3.4.2. Energie

3.4.2.1. Algemene situering: Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030

De Vlaamse Regering keurde op 9 december 2019 het **Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030 (VEKP)**, als bijdrage aan het Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP), definitief goed. Op 12 mei 2023 werd de ontwerpactualisatie van het VEKP goedgekeurd die onderdeel uitmaakt van de ontwerpactualisatie van het NEKP, dewelke eind november 2023 bij de EC werd aangemeld. Het VEKP omvat o.a. doelstellingen en ambities op vlak van het reduceren van de broeikasgasuitstoot, het verhogen van de energie-efficiëntie en het verhogen van de productie van hernieuwbare energie.⁴⁵ Met dit plan worden de inspanningen in de sectoren transport, gebouwen, landbouw, (lichte) industrie en de afvalsector, de zogenaamde ESR-sectoren, aangescherpt. De ambitie in het nieuwe VEKP 2021-2030 wat betreft de reductie van broeikasgasemissies in de ESR-sectoren wordt zo opgeschroefd tot -40% tegen 2030 (t.o.v. 2005).

Het VEKP telt tal van concrete maatregelen in verschillende sectoren die ervoor moeten zorgen dat de beoogde doelstellingen gerealiseerd worden. De voortgang wordt jaarlijks opgevolgd in het VEKP-voortgangsrapport.⁴⁶

De hierboven beschreven maatregelen dragen bij aan de **SDG's 7 en 13**.

3.4.2.2. Investerings en hervormingen met een belangrijke impact op de realisatie van de energie en klimaatdoelstellingen

Tijdens deze legislatuur werden enkele belangrijke hervormingen en/of investeringen uitgevoerd, die een belangrijke impact hebben in de realisatie van de energie- en klimaatdoelstellingen.

(a) Maatregelen ter bevordering van energie-efficiëntie gebouwen:

- Invoering van een renovatieverplichting voor woningen die worden overgedragen in volle eigendom vanaf 1 januari 2023, in aanvulling op de renovatieverplichting voor niet-residentiële gebouwen vanaf 1 januari 2022. Alle woningen die onder de verplichting vallen zullen binnen de 5 jaar minimaal

⁴⁵ Ontwerp actualisatie Vlaams Energie- en Klimaatplan 2021-2030, mei 2023:

https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1683894247/Vlaams_Energie-_en_Klimaatplan_actualisatie_12_mei_2023_tpletf.pdf

⁴⁶ VEKP Voortgangsrapport 2023, november 2023 :

https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1700832727/VR_2023_2311_MED.0420-2_VORA_VEKP23_-_bijlageBIS_u8h1ck.pdf

moeten gerenoveerd worden tot EPC-label D. Aan de renovatieverplichting is een verstrengingspad gekoppeld, met geplande verstrengingen in 2028, 2035, 2040 en 2045;

- Invoering van een maximale EPC-label voor alle woningen vanaf 2030 die geleidelijk aan verstrengt. Het aanscherpen van deze maatregel zal gefaseerd gebeuren met mijlpalen in 2030, (2035) en 2040;
- Uitgebreide financiële ondersteuning in de vorm van premies, leningen aangevuld met een begeleidingsaanbod op maat:
 - Sinds 1 oktober 2022 kan de eengemaakte woningrenovatiepremie, **de Mijn VerbouwPremie (MVP)** worden aangevraagd via het uniek loket. Er wordt in 2024 en 2025 voorzien in een verlenging van de verhoging voor de premie voor de (hybride) lucht-waterwarmtepomp en de verdubbeling van de dakisolatiepremie voor doelgroep 1 van de MVP voor aanvragen tot eind 2025. Een deel van de middelen wordt voorzien via FHV/REPower-EU (zie ook 3.4.2.4.) De Vlaamse Regering besliste om de tijdelijk hogere Mijn VerbouwPremie in de middelste (35%) en laagste (50%) inkomenscategorie te verlengen voor aanvragen tot eind 2024 (zie ook 3.4.1.);
 - **Mijn VerbouwLening (MVL)**: biedt een belangrijk rentevoordeel tegenover de wettelijke rentevoet. Via de MVL kan een hoger maximaal bedrag worden ontleend (tot 60.000 euro), voor een langere looptijd (tot 25 jaar) voor een grotere doelgroep.
 - “Noodkopers” (i.e. gezinnen die een woning van slechte kwaliteit hebben aangekocht en over beperkte middelen beschikken om deze energiezuinig en woonconform te maken) kunnen via een deelnemend OCMW beroep doen op een **noodkooplening**. Dit is een renteloze bulletlening tot 50.000 euro die pas na vervreemding van de woning of na 20 jaar stapsgewijs moet worden terugbetaald;
 - **Mijn VerbouwBegeleiding (MVB)**: versterkt, geïntegreerd en in het energiehuis gecentraliseerd begeleidingsaanbod dat in 2024 in werking zal treden en zal bestaan uit drie pijlers: (1) het bestaande eerstelijnsadvies, bestaande uit de begeleiding en ondersteuning bij renovatiewerken waarvoor alle doelgroepen bij het loket terecht kunnen, (2) een nieuwe doelgroepgerichte (basis)renovatiebegeleiding aan huis naar analogie met de burenpremie (*MVB Basis*), en (3) een nieuwe doelgroepgerichte begeleiding bij de totaalrenovatie van woningen met EPC-label E en F of appartementen met EPC-label D, E of F (*MVB EPC*).
- Verlenging en verhoging van de sloop- en herbouwpremie. Hiervoor wordt in 2024 opnieuw 4,4 miljoen euro voorzien;
- Periodieke call groene warmte om het potentieel aan groene warmte en restwarmte te ontsluiten. Hiervoor wordt in 2024 21 miljoen euro vrijgemaakt.

(b)Maatregelen ter bevordering van energie-efficiëntie en decarbonisatie industrie:

- **Verstrenging van het wetgevend kader** om energie-efficiëntie bij **energie-intensieve ondernemingen** (met finaal energiegebruik groter dan 0,1PJ) te stimuleren;
- Verlenging en verbreding van de **vrijwillige energiebeleidsovereenkomsten (EBO's)** vanaf 1 januari 2023 tussen het Vlaamse Gewest en deelnemende energie-intensieve bedrijven. Het ambitieniveau van de nieuwe energiebeleidsovereenkomsten werd hierbij opgetrokken, de doelgroep van de energiebeleidsovereenkomsten werd verbreed naar alle energie-intensieve ondernemingen en de definitie van rendabele maatregelen werd verstrengd. Verder vond er ook een verbreding plaats naar zowel het thema rond warmtevraag en restwarmteaanbod en naar het klimaatthema;
- Om nog meer ondernemingen aan te zetten om energie te besparen werd een **versterkt wetgevend kader** ingevoerd voor **niet-energie-intensieve bedrijven**. Grote ondernemingen met een finaal energieverbruik kleiner dan 0,1 PJ en kmo's met een finaal energiegebruik tussen 0,05 en 0,1 PJ moeten een energieaudit uitvoeren en alle rendabele maatregelen ter verbetering van de energie-efficiëntie uitvoeren. Kmo's met een energiegebruik tussen 0,02 en 0,05 PJ moeten een energiebalans opmaken en no-regret maatregelen uitvoeren.
- Flankerend werden **ondersteuningsmechanismen**, zoals de premie audit sectorfederatie-overeenkomsten, voorzien om extra inspanningen te stimuleren;
- Impulsprogramma vergroening warmtevraag niet-ETS industrie.

(c)Maatregelen gericht op directe afbouw van gebruik fossiele brandstoffen:

- Verbod op nieuwe gasaansluitingen in grote verkavelingen en appartementsgebouwen vanaf 2021;
- Verbod op vervanging van stookolieketels en plaatsing van nieuwe stookolieketels waar een aardgasaansluiting mogelijk is vanaf 2022;
- Verplichting om lagetemperatuursverwarming afgiftesysteem te installeren in nieuwbouw vanaf 2023;
- Volledig verbod op nieuwe aardgasaansluitingen in nieuwbouw voor vergunningen vanaf 1 januari 2025.

(d)Maatregelen gericht op uitfasering fossiele energiesubsidies:

- Afschaffing subsidie voor het plaatsen van een stookolieketel voor beschermde klanten vanaf 1 januari 2021;
- Afschaffing subsidie voor WKK-installaties op fossiele brandstoffen (<10 kW) vanaf 1 januari 2022;
- Vanaf 1 juli 2022: stopzetting van indirecte subsidie (cap) voor aansluitkosten voor aardgas in nieuwbouw;
- Uitfasering van certificaatsteun voor (nieuwe) en substantieel gewijzigde WKK vanaf 1 januari 2023;
- Afschaffing van indirecte subsidie voor fossiele brandstoffen voor een nieuwe aansluiting op het aardgasnet voor nieuwbouw vanaf 1 juli 2022;
- Afschaffing van subsidie voor nieuwe aardgascondensatieketels vanaf 1 november 2023;
- Vanaf 1 januari 2025: afschaffing bovengrens aansluitkosten aardgas voor bestaande wooneenheden of gebouwen.

De hierboven beschreven maatregelen dragen bij aan de **SDG's 7 en 13**.

3.4.2.3. Bestrijden van energiearmoede

Op 10 december 2021 keurde de Vlaamse Regering de Visienota Energiearmoedeplan 2025 goed. In het **nieuwe Energiearmoedeplan 2025** ligt de focus nog sterker op preventieve maatregelen die zorgen voor een verbetering van de energie-efficiëntie van woningen als structurele maatregel om energiearmoede te voorkomen. Daarnaast moeten curatieve maatregelen ervoor zorgen dat een afsluiting van de energietoevoer vermeden wordt en dat de hulpverlening op gepaste momenten ingeschakeld wordt. Het Energiearmoedeplan 2025 is een rollend actieplan, waarbij doorheen de uitvoeringsperiode zowel acties zullen wegvallen als toegevoegd worden, indien dit noodzakelijk blijkt om de huidige of in de toekomst bijgestelde beleidsdoelstellingen te realiseren. De verdere uitwerking van de acties gebeurt in samenwerking met de relevante stakeholders.

Voor eigenaars van kwalitatief minderwaardige woningen, die enerzijds onvoldoende eigen middelen hebben om de nodige investeringen te doen, en anderzijds door een gebrek aan solvabiliteit niet in aanmerking komen voor renovatiepremies of stadsvernieuwingssubsidies, werd het **Noodkoopfonds** ontwikkeld. Het maximale renovatiebudget per woning werd opgetrokken naar 50.000 euro en er werd een begeleidingsvergoeding van 3.000 euro voor de deelnemende OCMW's voorzien. De begeleidingsvergoeding zal opgetrokken worden tot 9.000 euro. Sinds juli 2023 wordt niet langer gewerkt met een administratief belastend call systeem, maar wel op basis van 'first-come, first-served' financiering.

Enkele resterende doelgroepgerichte maatregelen waarvoor nu nog een aantal statuten als voorwaarde gelden (zoals de energiescan en de premie voor energiezuinige huishoudtoestellen) zullen vanaf 2024 volledig inkomensafhankelijk gemaakt worden naar het voorbeeld van de inkomensvoorwaarden uit de Mijn VerbouwPremie en de Mijn VerbouwLening.

De hierboven beschreven maatregelen dragen bij aan de **SDG's 1, 7 en 13**.

3.4.2.4. Vlaamse bijdrage aan het NPHV: hervormingen en investeringen die een nauwe link hebben met het VEKP en de energietransitie: vergroening transportsector en modal shift, renovatie Vlaams gebouwenpatrimonium, O&O.

De transformatie van ons energiesysteem vraagt grootschalige investeringen, die zowel publiek als privaat moeten worden gefinancierd. Het relanceplan VV voorziet bijkomende middelen om enerzijds het economisch

herstel op gang te brengen en anderzijds de cruciale uitdagingen op vlak van verduurzaming van de Vlaamse economie te ondersteunen in lijn met de klimaatambities uit het VEKP 2021-2030 en de langetermijn klimaatstrategie 2050. Enkele projecten uit het relanceplan VV maken ook deel uit van het NPHV. Hieronder worden beknopt de speerpunten gegeven die een nauwe link hebben met het VEKP en de energietransitie:

- **Vergroening transportsector en modal shift** (zie ook 3.4.3.2.);
- **Renovatie van het Vlaamse gebouwenpatrimonium.** In lijn met het VEKP en de Vlaamse Renovatiestrategie 2050 worden bijkomende middelen vrijgemaakt om de renovatieactiviteit van het publieke, private en sociale gebouwenpark te verhogen. De energie- en woningrenovatiepremies werden hervormd tot een eengemaakte geoptimaliseerde premie (**MijnVerbouwpremie**) vanaf 1 juli 2022, dewelke kan worden aangevraagd in een uniek loket vanaf 1 oktober 2022. Deze worden voor 230,97 miljoen euro gefinancierd via Europese middelen (**FHV + RePower-EU**). Daarnaast werd vanaf 1 januari 2021 een EPC-labelpremie ingevoerd (25,35 miljoen euro). Om een ruimere kwetsbare groep met lagere inkomens aan te zetten tot grondige energetische renovatie wordt vanaf 1 januari 2024 de EPC-labelpremie verhoogd voor eigenaar-bewoners uit de inkomensdoelgroep 3 van de Mijn Verbouwpremie en eigenaars (natuurlijke personen of rechtspersonen) die een woning of appartement verhuren via een sociaal verhuurkantoor (SVK). Er worden eveneens bijkomende middelen voorzien in publieke gebouwrenovatie (20 miljoen euro) en een energiezuinig sociaal woningenpark (35 miljoen euro);
- I.h.k.v. **REPowerEU**, werd er een **PV-verplichting voor grote elektriciteitsafnemers** (gebouwen aangesloten op een afnamepunt met een jaarafname > 1 GWh) en publieke gebouwen (jaarafname > 250 MWh; 100 MWh vanaf 2030) ingevoerd. Op deze gebouwen moeten tegen ten laatste 30 juni 2025 zonnepanelen geïnstalleerd worden op minstens een beperkt deel van de totale dakoppervlakte, met een versterkingstraject voor 2030 en 2035) In het kader van REPowerEU werd 5 miljoen euro voorzien voor de **oproep van klimaatmaatregelen in de Landbouw** dat het Agentschap Landbouw en Zeevisserij zal uitvoeren. Het betreft hier de Voltzooiing van ten minste 270 projecten in de landbouw op het gebied van energiebesparende technieken, groene warmte of hernieuwbare energie, gericht op het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen. De planning is om eind 2024 de investeringen die met het FHV betaald zullen worden, te selecteren.
- **O&O.** De klimaat- en energietransitie is een belangrijke opportuniteit voor Vlaanderen om zich te positioneren als een topregio voor onderzoek en innovatie in alle sectoren van onze samenleving.

Meer informatie inzake de transitie naar een duurzame waterstofindustrie in Vlaanderen en de versterking van O&O van bedrijven (waaronder cofinanciering van Vlaamse projecten die steun ontvangen uit het ETS Innovatiefonds) komt onder 3.3.2.2. aan bod.

De hierboven beschreven maatregelen dragen bij aan de **SDG's 7 en 13**.

3.4.3. Mobiliteit

3.4.3.1. Investerings in duurzame transportinfrastructuur en -modi

In 2023 investeerde de Vlaamse Regering onverminderd verder in de **transitie naar een groene en duurzame transportsector**, zowel buiten als binnen (zie ook 3.4.3.2.) het kader van het relancebeleid. In aanvulling op de investeringen, zet de Vlaamse Regering prioritair in op hervormingen die het gebruik en aanbod van zachte mobiliteit en openbaar vervoer bevorderen en bijdragen tot het verminderen van onze afhankelijkheid van fossiele brandstoffen.

Buiten het kader van het relancebeleid wordt structureel **geïnvesteed in de transitie naar duurzame transportinfrastructuur en de promotie van het gebruik en het aanbod van zachte en openbare vervoermiddelen**. Om de mobiliteitsuitdagingen efficiënt aan te pakken, stelt het Beleidsdomein MOW jaarlijks een **Geïntegreerd Investeringsprogramma (GIP)** op. Boven op de relancemiddelen (infra), wordt in het GIP 2024 319,5 miljoen euro aan bijkomende middelen voorzien voor fietsinfrastructuur. Naast de investeringen in de elektrificatie van de busvloot van de Vlaamse Vervoersmaatschappij (VVM) De Lijn wordt meer dan 342 miljoen euro investeringen voorzien voor het openbaar vervoer in 2024, waarbij ook extra wordt geïnvesteed in de vergroening van de busvloot van VVM De Lijn. Vanaf midden 2024 zullen bijkomend 92

elektrische standaardbussen (lengte: 12 m), 6 elektrische midibussen (lengte: 8,5 m), 109 elektrische gelede bussen (lengte: 18 m) en 17 elektrische HOV (Hoogwaardig Openbaar Vervoer)-bussen worden geleverd.

De investeringen in fietsinfrastructuur (zie hierboven en onder 3.4.3.2.) kaderen binnen de **nieuwe fietsambitie voor Vlaanderen** (maart 2023), die erop gericht is om een ‘fietsreflex’ te creëren: bij elke korte tot middellange verplaatsing moet de fiets een spontane vervoerskeuze zijn. De fietsambitie legt een sterke focus op het belang van veilige fietsinfrastructuur en verkeersveiligheid voor fietsers, maar formuleert daarnaast ook maatregelen m.b.t. communicatie en sensibilisering, data en innovatie, diefstalpreventie en het potentieel van de fiets voor o.a. het woon-werkverkeer en de logistieke sector. I.h.k.v. de Hoppinpunten (zie infra) wordt ingezet op kwalitatieve fietsenstallingen en andere fietsvoorzieningen. De nieuwe fietsambitie bevestigt de positie van de fiets als een belangrijke transportmodus voor de “first mile” en “last mile”, maar ook voor langere verplaatsingen, o.a. door de opkomst van elektrische fietsen, die grotere afstanden met de fiets overbrugbaar maken.

Verder komt er een nieuwe Vlaamse **premie voor de aankoop van nieuwe of tweedehands elektrische personenwagens**. De premie bedraagt maximaal 5.000 euro en zal enkel beschikbaar zijn voor particulieren, vzw’s en aanbieders van deelmobiliteit. De einddatum voor de aanvraag van de premie ligt op 31 december 2024.

De Vlaamse Regering wil tot slot het gebruik en het aanbod van zachte en openbare vervoerswijzen bevorderen via de realisatie van **Hoppin, de nieuwe mobiliteitsvisie** (decreet basisbereikbaarheid). Vlaanderen streeft hiermee naar een **op maat gemaakte aanpak van de vraag naar openbaar vervoer**. Dit nieuwe vraaggerichte mobiliteitssysteem stelt **combimobiliteit** centraal en maakt optimaal gebruik van de beschikbare transport- en financiële middelen op maat van de 15 Vlaamse vervoerregio’s. Een nieuw kern en aanvullend openbaar vervoersnet wordt gefaseerd uitgerold sinds januari 2024. Aanvullend zijn op maat gemaakte mobiliteitsoplossingen (flexvervoer) voorzien voor specifieke doelgroepen. Via **Hoppinpunten** (vervoersknooppunten) wordt de interconnectie tussen verschillende vervoer-mogelijkheden, deelsystemen en het openbaar vervoer gefaciliteerd. Eind 2023 waren reeds meer dan 450 Hoppinpunten in gebruik en er staan de komende jaren nog zo’n 2000 bijkomende Hoppinpunten gepland over heel Vlaanderen. Daarbij wordt ook gewerkt met de zogenaamde **Hoppincentrale**, een centraal aanspreekpunt voor het openbaar vervoer dat vervoerders aanstuurt en fungeert als interface voor reizigers. Die ging op 6 januari 2024 van start, bij de opstart van fase 2 van het nieuwe net in het kader van de nieuwe mobiliteitsvisie Hoppin. Door het openbaar vervoer aantrekkelijker, duurzamer en meer geïntegreerd te maken, wenst de Vlaamse Regering niet alleen tot gedragsverandering te verleiden, maar ook onze afhankelijkheid van fossiele brandstoffen te verminderen.

De hierboven beschreven maatregelen dragen bij aan de **SDG’s 3, 9, 11 en 13**.

3.4.3.2. Vlaamse bijdrage aan het NPHV: Investeringen en hervormingen in duurzame transportinfrastructuur en -modi (fietsinfrastructuur, oplaadinfrastructuur, vergroening van het buspark, stimuleren uitstootvrij vervoer, emissiefraude

I.h.k.v. het relanceplan VV wordt door het Beleidsdomein MOW geïnvesteerd in projecten inzake fietsinfrastructuur, duurzame mobiliteitsprojecten en veilige transportinfrastructuur. Om deze prioriteiten te financieren wordt naast eigen (relance)middelen ook optimaal gebruik gemaakt van de Europese FHV-financiering.

Binnen het relanceplan VV wordt **prioritair geïnvesteerd in fietsinfrastructuur** langs gewestwegen (ca. 252 miljoen euro). In 2022 werden i.h.k.v. het relancebeleid heel wat fietsinitiatieven gerealiseerd of werd actief werk gemaakt van de uitvoering of voorbereiding van fietsinvesteringen (de aanleg van nieuwe fietspaden, het herstellen en verbeteren van bestaande fietspaden, het aanleggen van fietsersbruggen en -tunnels en fietsenstallingen). Eind 2023 betrof dit 247 km verbeterd fietspad en 15km nieuw fietspad. Er zijn nog werken in uitvoering of gepland voor meer dan 210km verbeterd en 20km nieuw fietspad op basis van de Europese Relancemiddelen. Dit naast de andere fietsinvesteringen vanuit Vlaanderen op basis van reguliere middelen.

Een andere topprioriteit in het Vlaamse relancebeleid betreft de **versnelde uitrol van laadinfrastructuur** i.h.k.v. de **transitie naar volledig elektrisch rijden** (ca. 28,5 miljoen euro). In 2021 werden via een projectoproep 210 projecten geselecteerd voor de uitrol van semi-publieke laadinfrastructuur op privaat domein. Deze projecten worden sinds november 2021 stelselmatig gerealiseerd. Een tweede gelijkaardige projectoproep in 2022 leverde 253 goedgekeurde projecten op, die in 2023 en 2024 zullen worden uitgevoerd. Daarnaast werd in 2022 tevens gestart met de eerste concessie voor publieke laadpunten op openbaar domein, die de komende 2 jaar zullen worden geplaatst. Een eerste projectoproep in 2021 voor (ultra)snelladers langs grote verkeersassen leverde 49 goedgekeurde projecten op die medio 2023 zullen worden opgeleverd. In 2022 werd een tweede oproep gelanceerd, waarbij 7 bijkomende locaties werden geselecteerd. De ambitieuze uitrol van laadinfrastructuur kadert binnen het **nieuwe Clean Power for Transport- actieplan** van de Vlaamse Regering, dat ambities en beleidsdoelstellingen bevat voor de periode 2021-2025. Vlaanderen heeft de ambitie om tegen 2025 30.000 bijkomende Charging Point Equivalents (CPE) te plaatsen in aanvulling op het operationele basisnetwerk van 5000 laadpunten. In 2021 werden een beleidskader en potentieelkaarten opgemaakt voor de uitrol van laadinfrastructuur⁴⁷. Eind december 2023 waren er 31.007 CPE toegankelijk in Vlaanderen. Het oorspronkelijke startpunt was 4926 CPE (laadpuntequivalenten) aan publieke laadpunten. Wanneer de 1636,5 CPE semi-publieke laadinfrastructuur ook wordt meegenomen, ligt het eigenlijke startpunt op 6562,5 CPE. Dat betekent dat er intussen al 24.444,5 CPE zijn bijgekomen. Het tussentijds doel voor Q2 2025 (22000 extra CPE) is daarmee al ruim bereikt. De ambitieuze uitrol van laadinfrastructuur in Vlaanderen draagt bij aan de ambitie van de Vlaamse Regering om de verkoop van personen- en bestelwagens met verbrandingsmotoren vanaf 2029 volledig uit te faseren.

Binnen het kader van het relancebeleid wordt tevens ingezet op de verdere **vergroening van de busvloot** van de Vlaamse Vervoersmaatschappij (VVM) De Lijn (93 miljoen euro). Hierbij wordt prioritair gefocust op het vervangen van de sterk vervuilende Euro III-bussen door zero-emissie en hybride elektrische bussen. Reeds in 2021 werden de bestellingen geplaatst voor de ombouw van 280 hybride bussen naar plug-in e-hybride bussen, de aankoop van 44 e-hybride bussen en de laadinfrastructuur voor de busdepots.

In 2022 werden reeds 240 bussen omgebouwd tot plug-in e-hybride bussen. Bijkomend werden in 2023 32 van de 44 gelede e-hybride bussen geleverd, alsook 26 van de 60 bestelde volledig elektrische bussen. Het merendeel van de bussen is operationeel, echter zijn de verdere leveringen door supply chain problemen vertraagd tot het eerste kwartaal 2024. De verdere vergroening van de Vlaamse busvloot komt tegemoet aan de doelstelling van de Vlaamse Regering om ten laatste in 2025 de stadskernen emissievrij te bedienen.

Tot slot wordt i.h.k.v. het Vlaamse relancebeleid geïnvesteerd in de **modal shift naar water**. De Vlaamse Regering investeert via het relanceplan VV meer dan 99 miljoen euro in het verbeteren van de bevaarbaarheid van het Albertkanaal (verhoging en aanpassing bruggen), ca. 17 miljoen euro in de realisatie en optimalisatie van kaaimuren, ca. 13 miljoen euro voor de verhoging van de watertransportcapaciteit van de Dender (vernieuwing stuwsuiscomplex) en 27 miljoen euro voor onteigeningen i.h.k.v. de nieuwe zeesluis in Zeebrugge. I.h.k.v. de 'Blue Deal' investeert de Vlaamse Regering meer dan 36 miljoen euro in de bouw van **7 bijkomende vaste pompinstallaties en de renovatie van 3 sluiscomplexen** via Europese FHV-middelen i.h.k.v. het NPHV. In 2022 en 2023 werden een 5-tal projecten voor het verhogen van de bruggen over het Albertkanaal en een 2-tal projecten voor de heraanleg of aanleg van kaaimuren gerealiseerd; de overige projecten zijn in uitvoering.

Wat het **tegengaan van emissiefraude** betreft, maakt de Vlaamse Regering werk van een regelgevend kader voor de monitoring van voertuigemissies in Vlaanderen. Er wordt o.m. een stikstofoxiden (NOx)-testprocedure ontwikkeld in het kader van de periodieke technische controle. Een eerste studie hierover werd opgeleverd in 2022 en leverde twee mogelijke testconcepten op. Een onderzoeksproject om te komen tot een concrete test,

⁴⁷ I.h.k.v. de uitrol van publieke laadinfrastructuur spreken we van CPE, waarbij een CPE gedefinieerd is in een logisch wegingsysteem. Een laadpaal met een beperkte laadsnelheid/vermogen (3-7 kW) komt overeen met 1 CPE, bij een laadpaal met een normaal vermogen (11-22 kW) zijn dat 2 CPE, bij een AC-snellader (43 kW) zijn het er 4, bij een DC-snellader (50 kW tot minder dan 150 kW) tellen we er 5 en bij een ultrasnellader (150 kW en meer) 10. Laadpunten, die minstens 10u per etmaal voor iedereen toegankelijk zijn, tellen slechts voor de helft. Op deze manier zorgen we voor een uniform equivalent in de verschillende vermogens en toegankelijkheid van laadinfrastructuur.

die kan ingevoerd worden in de technische controle, wordt momenteel voorbereid. In samenwerking met de betrokken stakeholders werden daarnaast in 2022 eerste stappen gezet betreffende de uitbreiding van de scope van inspecties langs de weg naar alle voertuigcategorieën. In 2024 zal het decreet worden goedgekeurd dat emissie monitoring mogelijk maakt, zal met de uitbouw van de databank worden gestart evenals met de uitwerking van een NOx-test voor keuring en wegwagentcontroles voor alle voertuigcategorieën en er zal worden bijgedragen aan projecten die met emissie monitoring aan de slag gaan.

I.h.k.v. **RePowerEU** werden aanvullende investeringen gedaan op het niveau van het luik duurzaamheid. Deze zijn gericht op het plaatsen van **duurzame LED-verlichting op snelwegen en in tunnels** (36,5 miljoen euro). De opdrachten hiervoor zijn gegund en de werken worden ingepland.

3.5. Sociale cohesie

Er wordt ingezet op wijkverbetering d.m.v. **wijkverbeteringscontracten** waarbij de Vlaamse overheid en het lokale bestuur (met lokale partners) de gemeenschappelijke uitdaging aangaan om problematieken in kwetsbare wijken aan te pakken aan de hand van buurtgerichte projecten. Met het project SAMEN werken lokale besturen – welzijn – justitie op een geïntegreerde manier samen om te voorkomen dat jongeren verglijden (of hervallen) in een criminele levensstijl. Met deze intensieve samenwerking tracht men bij te dragen tot het verminderen van de onveiligheid en onveiligheidsgevoelens in de betrokken buurten. Het is de bedoeling om met deze kinderen en jongeren een traject af te leggen zodat ze uit de verleiding geraken tot het plegen van kleine criminaliteit.

De pioniers Doorgaande Lijn (12 projecten) experimenteren met een **geïntegreerde samenwerking tussen kinderopvang baby's en peuters, kleuteronderwijs en buitenschoolse kleuteropvang** binnen de toegestane regelluwte in de 2e projectfase (sept 2023- dec 2024). In 2024 worden praktijkmodellen gedocumenteerd in functie van evaluatie en het formuleren van eindadviezen en beleidsaanbevelingen.

De Vlaamse Regering kondigde in haar septemberverklaring 2023 een **budgetverhoging van 270 miljoen euro voor de kinderopvang** aan. Deze investering gaat naar een lagere ratio, extra gesubsidieerde plaatsen en verhoging van de subsidiebedragen (naar mensen die in de kinderopvang werken). Er wordt een hervorming van de opvang van baby's en peuters voorbereid samen met een Toekomstgroep van vertegenwoordigers uit de sector. Het opzet is om vanuit een meerjarenplan verder toe te werken naar toegankelijke, kwaliteitsvolle en duurzame kinderopvang voor elk kind en elk gezin dat daar behoefte aan heeft.

Het **actieplan tot voorkoming en bestrijding van dak- en thuisloosheid** wil een antwoord bieden op een extreme vorm van sociale uitsluiting en armoede. Dit plan bevat maatregelen op het vlak van de preventie van uithuiszetting, de uitbouw van de Housing First-methodiek, de betere toegankelijkheid van de sociale huisvestingsmarkt en een bijzondere aandacht voor de positie van kwetsbare kinderen en jongeren. Dit plan wordt verder geïmplementeerd, met bijzondere aandacht voor de monitoring van de problematiek via lokale tellingen en een wetenschappelijk verantwoorde extrapolatie naar het Vlaamse niveau. De Vlaamse Regering blijft ook inzetten op het **bestrijden van energiearmoede** (zie ook 3.4.2.3.).

Om de toegenomen hulpvragen door de stijging van de energie- en voedselprijzen veroorzaakt door de Oekraïne-oorlog bij lokale besturen (OCMW's) en de Centra Algemeen Welzijnswerk (CAW) op te vangen werd met ingang van 2022 in een **bijkomende financiering voor de OCMW's** voorzien. Door deze maatregel werd de capaciteit van OCMW's tijdelijk versterkt voor 2022 t.e.m. 2024. Ook de CAW's en de samenwerkingsverbanden schuldhulpverlening werden versterkt tot eind 2024. Het gaat om een totaalbudget van 5 miljoen euro tot eind 2024.

Daarnaast besliste de Vlaamse Regering om in 2023 de **Vlaamse woonlening aan gezinnen en alleenstaanden met een begrensd inkomen** te versterken en het budget op te trekken tot 1,3 miljard euro. De verhoging van het budget is goed voor 1000 extra leningen. De inflatie en de stijgende rentes zetten druk op de mogelijkheden van jonge kopers om een eigen woning te verwerven. De Vlaamse Woonlening toont zich een succesvol instrument om kandidaat-kopers te steunen in deze zoektocht. Gezien de stijgende vraag, wordt het budget hiervoor opgetrokken. Zo kunnen Vlamingen met een begrensd inkomen blijvend een eigen woonst

verwerven. Vaak gaat dit ook gepaard met ingrijpende renovatiewerken, hetgeen positief is voor de energiefactuur.

De **uitbouw van sociale distributieplatformen** Vlaanderen-breed en de transitie ervan naar circulaire voedselhubs tegen midden 2025 verloopt niet op alle plaatsen even vlot. Deze projecten worden daarom van nabij opgevolgd. De **uitrol van het Geïntegreerd Breed Onthaal (GBO)** vanaf midden 2021 over gans Vlaanderen om een betere rechtendetectie en -realisatie en een grotere toegankelijkheid van dienstverlening te realiseren, betekende een bijkomende investering van 7,5 miljoen euro. In 2023 werd een traject met de Vlaamse stuurgroep GBO gelopen om de huidige, projectmatige werking van de samenwerkingsverbanden GBO te verduurzamen. Dit traject resulteert in een stappenplan. Voorts werden eind 2023 de eerste voorbereidende stappen gezet voor het uitwerken van een regelgevend kader rond GBO-gegevensdeling. De volgende mijlpaal is in 2024 het realiseren van een regelgevend kader m.b.t. GBO-gegevensdeling, alsook het uitvoering geven aan de draaiboeken die opgesteld werden in het kader van het verduurzamingstraject. Tenslotte zette de Vlaamse overheid de voorbije jaren in op **132 Zorgzame Buurten**. Een Zorgzame Buurt zet in op drie pijlers: participatie en inclusie (de opbouw van sociaal weefsel, solidariteit, zorgzaam samenleven via ontmoeting en het kleine helpen), het verbinden van informele en formele zorg en intersectorale samenwerking gericht op geïntegreerde zorg en uiteindelijk een betere levenskwaliteit. Door een beslissing van de Vlaamse Regering eind december 2023 kunnen de projecten die ervoor opteren nog een jaar verder werken, tot 28 februari 2025, om hun Zorgzame Buurt te verduurzamen.

Met het "**Plan Samenleven**", ontwikkeld in 2022, wil de Vlaamse overheid lokale besturen efficiënter en effectiever ondersteunen, op basis van duidelijke doelstellingen en welomschreven acties, om het samenleven in diversiteit tot een succes te maken. Het Plan Samenleven definieert 7 doelstellingen en bakent 24 acties af waarvoor lokale overheden in de loop van 2022 tot 2025 financieel en capaciteitsopbouwend ondersteund kunnen worden. De effectiviteit en de vooruitgang zullen regelmatig gemonitord worden om de concrete resultaten van het samenleven in Vlaanderen weer te geven. Het Plan Samenleven maakt deel uit van het geactualiseerde beleidsplan horizontale integratie en gelijke kansen. Het eerste projectjaar liep van 1 oktober 2022 tot 30 september 2023. In dit projectjaar ging 14.136.359 euro naar het Plan Samenleven. 104 lokale besturen, de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) en De Rand vzw namen deel aan dit projectjaar. Het tweede projectjaar ging van start op 1 oktober 2023. Hiervoor werd 16.907.780 euro vrijgemaakt om 147 lokale besturen, de VGC en De Rand vzw te ondersteunen.

Daarnaast werd, op de begroting 2023 en 2024 er in totaal 8 miljoen euro vrijgemaakt om kinderarmoede aan te pakken. 7 miljoen hiervan werd ingezet om op basis van een projectoproep **45 Lokale bondgenotennetwerken** te subsidiëren, die verschillende spelers op het terrein verenigen om samen een vuist te maken tegen kinderarmoede. Ze werken hiertoe meer en beter samen en ondernemen acties om meer kinderen uit armoede te halen. Daarnaast werd een subsidie toegekend aan vijf lokale projecten brede gezinsondersteuning voor (aanstaande) gezinnen met jonge kinderen in armoede gefinancierd. **Participatie van mensen in armoede** is een van de pijlers van het Vlaamse armoedebeleid. Om deze nog te versterken werd het aantal erkende verenigingen waar armen het woord nemen uitgebreid van 52 naar 58 en werden zij versterkt in hun basiswerking.

Met het project '**Samen op straat**' bouwde SAAMO in Antwerpen stad expertise op om met jongeren uit dichtbevolkte wijken en verstedelijkte gemeenten, hun talenten te mobiliseren voor hun wijk, mee te laten werken aan beleidsoplossingen en samen met buurtvrijwilligers kleine problemen in de buurt aan te pakken. Er zijn 4 extra Samen op straat-projecten opgezet in samenwerking met SAAMO en geïnteresseerde lokale besturen. Om lokale besturen verder te ondersteunen in de strijd tegen armoede werden proefprojecten opgezet om de methodiek van **Gezinscoaches** uit te testen en op basis daarvan te werken aan een Vlaams kader. Daarnaast wordt via het project "De wisselaar" de mogelijkheid geboden aan lokale besturen om met de steun van de Vlaamse overheid onderling personeel en bijhorende expertise in de strijd tegen armoede uit te wisselen.

In 2024 wordt het plan '**Beter inburgeren en sneller aan het werk**' uitgerold (zie ook 3.2.1.1.). In dit plan zijn 10 acties opgenomen die het inburgeringsbeleid nog verder moeten versterken en uitbreiden, bijkomende inspanningen vragen van de nieuwkomers en een betere begeleiding naar de arbeidsmarkt moeten realiseren,

zoals een leertraject voor kortgeschoolden, ondersteunen van bedrijven bij Nederlands op de werkvloer, begeleiding naar werk vanuit de agentschappen integratie en inburgering, enzovoort.

I.h.k.v. VV werden ook maatregelen genomen, deze staan vermeld in vorige Vlaamse Hervormingsprogramma's en zijn nog lopend.

De hierboven beschreven maatregelen dragen bij aan de **EPSR 1, 3, 11, 14, 16 en 19** en **SDG's 1, 2, 3, 4, 5, 10, 11** en **werkgelegenheidsrichtsnoer 8**.

4. SDG'S: VLAAMSE STRATEGIE DUURZAME ONTWIKKELING IV EN GOVERNANCE

4.1. Vlaamse bijdrage aan het Vrijwillig Nationaal Rapport en aanwezigheid op het HLPF

Op 5 mei 2022 besliste de Interministeriële Conferentie Duurzame Ontwikkeling (IMCDO), onder voorzitterschap van de Vlaamse minister-president om een tweede Voluntary National Review (VNR)⁴⁸ voor België voor te bereiden en deze in juli 2023 in New York voor te stellen op het High Level Political Forum (HLPF) van de Verenigde Naties (VN). Op 21 oktober 2022 keurde de Vlaamse Regering de **Vlaamse bijdrage aan het tweede 'Vrijwillig Nationaal Rapport' over de voortgang van Agenda 2030 en de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen** goed⁴⁹. Het 2de VNR werd goedgekeurd door de IMCDO⁵⁰ op 15 mei 2023 en stelt alleen de essentiële elementen uit de bijdragen van de verschillende overheden voor. In juli 2023 werd het 2de VNR voorgesteld aan de VN-lidstaten tijdens het HLPF in New York.⁵¹

In de marge van het HLPF in New York organiseerde Vlaanderen op 11 juli 2023 en dit in samenwerking met Regions4⁵², het globaal netwerk van subnationale overheden, **een side-event "Innovative approaches to the implementation of the SDG's at subnational level"**. Het event focuste op beleidspraktijken en concrete projecten met een positieve impact op (het behalen van) de SDG's.

4.2. Governance

Vlaanderen heeft heel wat hefboomen (beleid en investeringen) in handen om de SDG's te helpen verwezenlijken. Voor een overzicht van de acties kan de Vlaamse bijdrage aan het VNR (zie ook 4.1.) worden geraadpleegd.⁵³ Vlaanderen heeft een sterke governance betreffende de Agenda 2030 en de SDG's, die vertrekt vanuit de **(vierde) Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling (VSDO IV)**⁵⁴. Met deze strategie zet de Vlaamse Regering verder in op een duurzame samenleving met Visie 2050 als langetermijnkompas en Vizier 2030 als focus.

Visie 2050, de langtermijnstrategie voor Vlaanderen, bevat de toekomstvisie, over het Vlaanderen dat we wensen in 2050: een sterk, sociaal, open, veerkrachtig en internationaal Vlaanderen dat welvaart en welzijn creëert op een slimme, innovatieve en duurzame manier en waarin iedereen meetelt. **Vizier 2030 is het Vlaams doelstellingenkader 2030** en Vlaamse vertaling van de Sustainable Development Goals (SDG's) en wordt opgevolgd aan de hand van 111 indicatoren. Alle ministers van de Vlaamse Regering voeren een beleid dat bijdraagt aan de verwezenlijking van deze doelstellingen.

De Vlaamse Regering zet in op een aanpak gebaseerd op transitie management om de ambities te bereiken. De **zeven transitieprioriteiten** zijn: (1) Circulaire Economie: omslag naar de circulaire economie; (2) Leven, leren en werken in 2050: omslag te realiseren in de manier waarop we leven, leren en werken; (3) Industrie 4.0: mikt op de digitale transformatie van de industrie als hefboom voor verduurzaming, competitiviteit en productiviteit van de industrie, (4) Samen Leven in 2050: digitale transformatie van de cultuursector en toekomst van het zorgmodel, (5) Mobiliteit: de Vlaamse mobiliteitsvisie 2040 als basis voor het toekomstig mobiliteitsbeleid, (6) Energie en Klimaat: energie -en klimaattransitie in uitvoering van het Vlaams Energie-en Klimaatplan (VEKP), (7) Omgeving voor de toekomst: werk maken van een ruimtelijke omslag en het aanpakken van de klimaatadaptatie-en de biodiversiteitsuitdagingen.

Partnerschappen zijn belangrijk voor het bereiken van de doelstellingen. Vlaanderen werkt dan ook samen met stakeholders. Zo ondersteunde Vlaanderen in 2023 de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) bij de organisatie van de Week van de Duurzame Gemeente. De SDG's zijn ook goed verankerd bij de

⁴⁸ Het eerste VNR dateert van 2017. Een VNR is een periodieke, vrijwillige nationale voortgangsrapportage over de implementatie van de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's).

⁴⁹ <https://beslissingenvlaamseregering.vlaanderen.be/document-view/6351114E1EA6B745D23CC11E>

⁵⁰ De IMCDO werkgroep 'nationale coördinatie inzake duurzame ontwikkeling op internationaal niveau' stond in voor de redactie van het VNR. In deze werkgroep zetelen de experts van de administraties uit de verschillende entiteiten. DKBUZA vertegenwoordigde de Vlaamse overheid bij deze werkzaamheden.

⁵¹ <https://hlpf.un.org/countries/belgium/voluntary-national-reviews-2023>

⁵² Programma van het side event kan hier geconsulteerd worden: <https://regions4.org/project/hlpf-2023/>

⁵³ VR 2022 2110 MED.0387/2BIS: https://www.sdgs.be/sites/default/files/content/VNR/vnr2023_rapport_nl_v2.pdf

⁵⁴ <https://beslissingenvlaamseregering.vlaanderen.be/document-view/61A09A14364ED90008000146>

lokale besturen. Dat blijkt ook uit het Voluntary Subnational Review dat beide koepelorganisaties VVSG en de Vereniging van Vlaamse Provincies (VVP) samen opmaakten.

5. GEBRUIK STRUCTUURFONDSEN

5.1. ESF-programma 2021-2027

Het **Vlaamse ESF-programma 2021-2027** werd eind 2022 door de EC goedgekeurd, de eerste oproepen zijn gelanceerd en beslist in 2023. Het omvat vijf prioriteiten voor een bedrag aan 432 miljoen euro aan Europese steun:

- **Prioriteit 1 – Toegang tot de arbeidsmarkt:** Het Vlaamse ESF+-programma streeft een toename van de uitstroom naar werk van werkzoekenden zonder werk na, een hogere arbeidsmarktdeelname van niet-beroepsactieven en een doeltreffend retentiebeleid. Het ESF+-programma zet o.a. acties op die direct interveniëren op het individu, op de relatie tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt en op de versterking van de toegang tot de arbeidsmarkt van de beoogde doelgroepen. Binnen deze prioriteit zijn in 2023 nog geen oproepen gelanceerd;
- **Prioriteit 2 – Sociale inclusie:** Het Vlaamse ESF+-programma zet met ‘Sociale inclusie’ in op het versterken van de basisvoorwaarden van arbeidsmarktparticipatie en een volwaardige deelname aan de samenleving en neemt het integrale traject, van bijvoorbeeld niet-beroepsactieve groepen en mensen in armoede, in het vizier. In 2023 werd een oproep voor **lokale partnerschappen** gelanceerd: deze beogen duurzame lokale partnerschappen, gericht op de begeleiding van de meest kwetsbare werkzoekenden en niet-beroepsactieven. De partnerschappen hebben als doel om de meest kwetsbare niet-werkenden ten volle te laten participeren in de samenleving, inclusief maar niet uitsluitend via werk. Het sleutelprincipe van deze partnerschappen die VDAB en lokale besturen kunnen opzetten is dat ze meer op maat kunnen werken. Via de oproep voor Lokale partnerschappen werden eind 2023 39 projecten goedgekeurd. Deze oproep staat nog open tot 30/06/2024. Daarnaast werd binnen deze prioriteit nog andere oproepen gelanceerd, met name de oproep ‘Brussel - Projecten voor de duurzame participatie op de arbeidsmarkt van personen met een complexe problematiek’ (7 projecten goedgekeurd) en de oproep ‘Dienstverlening detentie’ (6 projecten goedgekeurd);
- **Prioriteit 3 – LLL:** (Specifieke Doelstelling – Het versterken van de opleidingsparticipatie en vaardigheden). Binnen deze doelstelling ondersteunt het Vlaamse ESF+-programma acties die investeren in de competentieversterking van het individu, die LLL, een echte leercultuur in organisaties, en duurzame, lerende loopbanen stimuleren. Het Vlaamse ESF+-programma wil zo bijdragen tot een hogere opleidingsdeelname in Vlaanderen, Dit zal o.a. gebeuren via de **intersectorale partnerschappen**, die zullen inzetten op competentiechecks, het ontwikkelen en aanbieden van opleidingen, en competentieprognoses. Hierbij wordt ook de brug gemaakt naar het opzetten van innovatieve opleidingsvormen die ‘leergoesting’ ondersteunen. De partnerschappen zullen ook inzetten op leerervaringen door werknemers (tijdelijk) bij andere werkgevers aan de slag te laten gaan. Hiermee wordt competentiedenken toekomstgericht en duurzaam binnengebracht en wordt de koppeling gemaakt met opleiding. De intersectorale partnerschappen zijn ook een onderdeel van het Actieplan LLL (zie ook 3.2.1.3.);
- **Prioriteit 4 – Investeren in werkbare jobs en inclusieve arbeidsmarkt:** Het Vlaamse ESF+-programma zet in op het creëren van duurzaam werk en het verhogen van het welzijn van werknemers in organisaties. Er zullen acties worden geformuleerd gericht op het meer werkbaar maken van werk, op leiderschap en op het ondersteunen van een inclusieve arbeidsmarkt. In 2023 werd binnen deze prioriteit de oproep ‘Inclusieve werkvloeren’ gelanceerd, waar 7 projecten goedgekeurd werden. Deze projecten organiseren zich in het voorjaar van 2025 naar 5 partnerschappen, waarna de definitieve budgetten beslist worden;
- **Prioriteit 5 – Sociale innovatie:** Met deze prioriteit is er aandacht voor het stimuleren van sociale innovatie in Vlaanderen, het ondersteunen van innovatieve dienstverleningen t.a.v. het versterken van sociale inclusie, LLL, werkbare jobs, inclusief onderwijs en de toegang tot de arbeidsmarkt. Binnen prioriteit 5 werden in 2023 3 oproepen gelanceerd. Een eerste oproep betrof de oproep ‘Herhaling Netwerkorganisaties voor Gevangenen’, waar 7 projecten konden opstarten. Daarnaast ook de

oproep 'Leerecosystemen fase 2 – ronde 1', waar eveneens 7 projecten goedgekeurd werden. Tevens was er een oproep 'Limburgse inclusieve arbeidsmarkt' met 11 goedgekeurde projecten.

5.2. EFRO-programma 2021-2027

Voor de periode 2021-2027 ontvangt Vlaanderen 505,5 miljoen euro aan EFRO middelen uit het **Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO)**. Daarvan zijn er 270 miljoen euro voorbehouden voor de uitvoering van een regionaal Vlaams EFRO programma en ruim 235 miljoen euro voor de uitvoering van grensoverschrijdende en transnationale Interreg programma's met zowel nabije buurregio's (Interreg A) als verderaf gelegen partnerlanden (Interreg B). Inclusief de noodzakelijke lokale en regionale cofinancieringen om de inzet van deze EFRO middelen te triggeren, vertegenwoordigen deze programma's een investering van ruim 1 miljard euro in Vlaanderen voor de komende 7 tot 10 jaar.

De nieuwe EFRO programma's (**EFRO Vlaanderen en EFRO Interreg**) werden thematisch geconcentreerd op de EU en Cohesiebeleid doelstellingen van een **"slimmer" en "groener" Europa**. Ze beogen primair het versterken van de duurzame groei en concurrentiekracht van Vlaanderen, terwijl ze tegelijk de transitie naar een koolstofarme, circulaire en energie-efficiënte economie willen versnellen. De aandacht gaat vooral naar kennisvalorisatie, kennisoverdracht, demonstratie en versnelde uitrol van duurzame technologieën, hetzij in Vlaams verband, hetzij in internationale samenwerking met andere EU-partnerregio's. Ook de digitale transitie krijgt een voorname plaats. In het bijzonder in Interreg verband krijgen aanvullend klimaatinvesteringen, hernieuwbare energie, de krapte op de (grensoverschrijdende) arbeidsmarkt(en), uitdagingen in de zorgsector en duurzaam toerisme hun plaats.

5.3. REACT-EU

Vlaanderen kan rekenen op 123 miljoen euro uit REACT-EU (Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe). Naast de middelen voorzien binnen de FHV worden ook REACT-EU middelen ingezet om het **relanceplan voor de arbeidsmarkt 'Alle Hens aan Dek'** van de Vlaamse minister van Werk en Sociale Economie, de Vlaamse Regering en Vlaamse sociale partners te realiseren. Binnen het leer-en loopbaanoffensief, werd REACT-EU ingezet om de stagebonus te financieren, met als doelstelling het invoeren van een tijdelijke verhoging en verruiming van de stagebonus voor ondernemingen die in moeilijke omstandigheden een leerwerkplek aanbieden. De stagebonus werd vanaf 1 september 2023 vervangen door de premie kwalificerend werkplekleren, binnen deze nieuwe premie werden de verhoging en verruiming bestendigd. Om het duaal leren (zie ook 3.2.1.2.) op koers te houden is het namelijk van belang dat er voldoende duurzame leerwerkplekken zijn. Om Vlaanderen toekomstbestendig te maken, zijn de juiste competenties nodig. In deze context heeft Europa WSE een oproep 'Opleidingen van de toekomst' gelanceerd, waar binnen REACT-EU een rapport met geleerde lessen rond opgemaakt wordt in 2024.

Naast bovenvermelde maatregelen inzake de arbeidsmarkt, dragen de **REACT-EU middelen bij EFRO** bij tot een groen, digitaal en veerkrachtig herstel van de economie. Er werden hiervoor 4 nieuwe oproepen gelanceerd:

- **Innovatieve transitie** (voorziene budget van 15 miljoen euro): Investerings in het innovatief ecosysteem voor meer nieuwe en groeiende kmo's waarbij wordt ingezet op de ontwikkeling van duurzame businessmodellen die opschaling en adoptie van toepassingen of oplossingen door industrie en eindgebruiker mogelijk maken. Deze projecten stimuleren de sterkere kennisdeling van innovatieve toepassingen;
- **Digitale transitie in de cultuursector** (voorziene budget van 5 miljoen euro): Deze oproep beoogt projecten die op een gecoördineerde manier digitaliseringsacties voor de sector kunnen organiseren en uitvoeren. De gecreëerde digitale collecties moeten op een duurzame manier aangemaakt worden en maximaal conform de OSLO standaard voor cultureel erfgoed uitwisselbaar gemaakt worden;
- **Groene transitie** (voorziene budget van 5,7 miljoen euro): Binnen deze oproep wordt de focus gelegd op het faciliteren van zowel de opwekking van groene warmte en recuperatie van restwarmte, als op het transport van deze warmte met organisatie-overschrijdende warmtenetten;
- **Circulaire economie** (voorzien budget van 4,3 miljoen euro) : De projecten ondersteunen circulaire maakplekken in de stedelijke context, de preventie en hergebruik van verpakkingen.

6. PARTICIPATIE VAN BELANGHEBBENDEN

6.1. Betrokkenheid van belanghebbenden bij het VHP

De Vlaamse Regering hecht veel belang aan het vergroten van het draagvlak voor het ES. Binnen de Vlaamse administratie fungeert de **ambtelijke werkgroep ES**, waarin onder voorzitterschap van DKBUZA alle beleidsdomeinen zijn vertegenwoordigd, als spil voor het opvolgen van het ES op Vlaams, federaal en Europees niveau. Op 12 juni 2023 vond er dialoog plaats tussen de leden van het **Voorzitterscollege (VOCO)** en de diensten van de EC en op 27 juni 2023⁵⁵ een gedachtewisseling tussen de diensten van het EC en de leden van de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën, Begroting en Justitie van het Vlaams Parlement.

De betrokkenheid van het Vlaams Parlement bij de opmaak van het VHP is een zeer goede praktijk. Het ontwerp VHP 2024 zal op 12 maart 2024 in de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën, Begroting en Justitie van het Vlaams Parlement worden besproken. Ook de **sociale partners** zullen i.h.k.v. het Vlaams Economisch Sociaal Overlegcomité (VESOC) op 15 maart 2024 bij de opmaak van het VHP 2024 worden betrokken.

6.2. Betrokkenheid van belanghebbenden bij het NPHV

Elk jaar wordt de uitvoering van de projecten uit het relanceplan “Vlaamse Veerkracht” (VV) uitgebreid gemonitord in een voortgangsrapport. Op deze manier worden ook de Vlaamse VV-projecten die deel uitmaken van het NPHV goed opgevolgd. De **relancecomités** (economisch relancecomité en maatschappelijk relancecomité) brengen samen met het **klimaatexpertenpanel** en de Sociaal Economische Raad van Vlaanderen (**SERV**) bij elke voortgangsrapport hun advies uit. Op basis van deze voortgangsrapporten wordt het relanceplan opgevolgd door een **Directiecomité**, bestaande uit een kabinetsadviseur per minister en de 11 leden van het VOCO. Het Directiecomité bereidt de **Taskforce** voor, die bestaat uit de ministers van de Vlaamse Regering en de voorzitters van de twee relancecomités, de SERV, het klimaatexpertenpanel en het Voorzitterscollege. De Taskforce fungeert als overleg- en supervisieorgaan en waakt over de uitvoering van het relanceplan VV.

Ook het **Vlaams Parlement** is sterk betrokken bij het relanceplan VV, enerzijds via de regelmatige vragen over de voortgang van het plan in het parlement, anderzijds via de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën, Begroting en Justitie⁵⁶, die de **voortgangsrapporten** en de **jaarlijkse auditrapporten** door het Rekenhof telkens op haar agenda plaatst.

De Vlaamse Regering zet actief in op **beleidscommunicatie** over de doelstellingen en de uitrol van VV. Ze hanteert hiervoor een apart label ‘Vlaamse Veerkracht’ voor regeringsbeslissingen die aan het relanceplan gelinkt zijn. Daarnaast zijn er de nodige persmomenten m.b.t. de voortgang van de uitvoering van het plan, en de publicatie van het volledige monitoringsrapport op de website van de Vlaamse Regeringsbeslissingen⁵⁷ en de website VV⁵⁸. Op het vlak van **publiekscommunicatie** werkte de Vlaamse Regering eind 2022 een vervolg op de eerste communicatiecampagne⁵⁹ uit. Deze **tweede campagne** over Vlaamse Veerkracht vertrekt vanuit de **4 grote verhaallijnen** die sinds de rapportering van juni 2022 belicht staan op de website VV, zijnde energie en duurzaamheid, welzijn, digitalisering, en duurzame tewerkstelling. De website gaat dieper in op een selectie van VV-projecten, die extra in de verf gezet worden. Sinds juni 2022 monitort de Vlaamse Regering op een **publiek dashboard** de relance aan de hand van een vaste indicatorenset. In lijn met de voortgangsrapportage geeft een eerste set van kernindicatoren **de context** weer waarbinnen de projecten van het relanceplan hun voortgang moeten realiseren, en een tweede set indicatoren de directe of indirecte **impact** die het relanceplan beoogt, en dit met aandacht voor duurzame, inclusieve en gezonde groei. Op deze manier wordt het voor de burger nog duidelijker wat het relanceplan VV concreet betekent voor elk individu en voor onze samenleving.

⁵⁵ <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1982683>

⁵⁶ Zie bvb. de commissievergadering van 22 maart 2022: <https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1834609> en 9 mei 2023: <https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementair-werk/commissies/commissievergaderingen/1732355>

⁵⁷ <https://beslissingenvlaamseregering.vlaanderen.be/>

⁵⁸ <https://www.vlaanderen.be/vlaamse-regering/vlaamse-veerkracht>

⁵⁹ <https://overheid.vlaanderen.be/de-vlaamse-veerkracht-een-investering-van-43-miljard-in-elke-vlaming>

GLOSSARIUM

AES	Adult Education Survey	EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
Agenda 2030	De mondiale duurzame ontwikkelingsagenda voor 2030	e-inclusie	Van uitsluiting naar insluiting in de digitale wereld
AI	Artificiële Intelligentie	EPC	Energieprestatiecertificaat (F tot A+)
AMECO	Annual macro-economic database of the European Commission's Directorate-General for Economic and Financial Affairs.	EPSR	Europese Pijler van Sociale Rechten
ANB	Agentschap Natuur en Bos	ES	Europees Semester
AROPE	At Risk Of Poverty or Social Exclusion	ESF+	Europees Sociaal Fonds Plus
AWV	Agentschap Wegen en Verkeer	ESR	Europees Stelsel van Rekeningen (begroting)
bbp	Bruto Binnenlands Product	ESR	Effort Sharing Regulation (klimaat)
BHG	Brusselse Hoofdstedelijk Gewest	ETS	European Emissions Trading System
Blue Deal	Plan van de Vlaamse Regering in de strijd tegen waterschaarste en droogte	EU	Europese Unie
BO	Begrotingsopmaak	EU27	De huidige 27 EU-lidstaten (zonder het Verenigd Koninkrijk)
CAW	Centrum Algemeen Welzijnswerk	EU28	De 28 EU-lidstaten (inclusief het Verenigd Koninkrijk)
CCS	Carbon capture and storage	EU-SILC	EU statistiek van inkomens en levensomstandigheden
CCU	Carbon capture and utilization	EVC	Erkenning van verworven competenties
CE Center	Steunpunt Circulaire Economie	EWI	Economie, Wetenschap en Innovatie
CIFAL Flanders	Expertisecentrum inzake de SDG's dat opleidingen, coaching en projectontwikkeling aanbiedt	FF	Fact Finding Mission
CIW	Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid	FHV	Faciliteit voor Herstel en Veerkracht
CO ₂	Koolstofdioxide	FIDO	Federaal Instituut voor Duurzame Ontwikkeling
CO ₂ -eq	CO ₂ equivalent	FIT	Flanders Investment & Trade
COOCK	Collectief Onderzoek & Ontwikkeling en Collectieve Kennisverspreiding	FPB	Federaal Planbureau
CPE	Charging point equivalent	FTI	Flanders Technology and Innovation
CS	Cybersecurity	GERD	Gross domestic expenditure on R&D (bruto binnenlandse uitgaven aan onderzoek en ontwikkeling)
DESI	Digital Economy and Society Index van de EC	GBO	Geïntegreerd Breed Onthaal
DFB	Departement Financiën en Begroting	GIP	Geïntegreerd investeringsprogramma
DIANA	Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic	GWh	Gigawatt uur
Digi-sprong	Digitale versnelling voor het Vlaams onderwijs	H	Hervorming
DKBUZA	Departement Kanselarij en Buitenlandse Zaken	HERM-REG	Econometrisch model voor het opstellen van regionale middellangetermijnvooruitzichten
DOMG	Departement Omgeving	ICT	Informatie- en communicatietechnologie
EAK	Enquête naar de arbeidskrachten	ILO	International Labour Organization
EBO	Energiebeleidsovereenkomst	IMCDO	Interministeriële Conferentie Duurzame Ontwikkeling
EC	Europese Commissie	Imec	Interuniversitair Micro-Elektronica centrum
Ecofin	Raad Economische en Financiële Zaken	INBO	Instituut voor Natuur en Bosonderzoek
ECOOM	Expertisecentrum Onderzoek en Ontwikkelingsmonitoring (Vlaams Wetenschaps- Technologie- en Innovatiesysteem)	Interreg A	Cross border cooperation
Edu-sprong	Plan voor een kwalitatief versterkt volwassenenonderwijs in uitvoering van het relanceplan "Vlaamse Veerkracht"	Interreg B	Transnational cooperation
		ISA	Interregionaal Samenwerkingsakkoord
		JDGA	Jaarlijkse Duurzame Groeianalyse
		KKS	Koopkrachtstandaard
		KM	Kilometer
		KMH	Kilometerheffing
		kmo	Kleine of middelgrote onderneming
		LED	Light Emitting Diode (lichtemitterende diode)

LFS	Labour Force Survey	TSI	Technical Support Instrument
LLL	Levenslang Leren	UPV	Uitgebreide producentenverantwoordelijkheid
LRM	Limburgse Reconvertiemaatschappij	VAPEO	Vlaams Actieprogramma Ecologische Ontsnippering
LSA	Landspecifieke aanbeveling	VBH	Vlaamse Brede Heroverweging
LULUCF	Land Use, Land Use Change and Forestry	VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
LV	Landbouw en Visserij	VEB	Vlaams Energiebedrijf
MATIS	Materialen Informatie Systeem – datamonitoringsysteem OVAM	VEKA	Vlaams Energie- en Klimaatagentschap
M	Meter	VEKP	Vlaams Energie- en Klimaatplan
M-decreet	Decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijs-behoeften	VESOC	Vlaams Economisch Sociaal Overlegcomité
MOW	Mobiliteit en Openbare Werken	VGC	Vlaamse Gemeenschapscommissie
Mt	Megaton	VHP	Vlaams Hervormingsprogramma
MVB	Mijn VerbouwBegeleiding	VIB	Vlaams Instituut voor Biotechnologie
MVL	Mijn VerbouwLening	Visie 2050	Langetermijnstrategie voor Vlaanderen
MVB	Mijn VerbouwPremie	VITO	Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek
NBB	Nationale Bank van België	Vizier 2030	Vlaamse vertaling van de SDG's naar Vlaamse doelstellingen
Neet	Not in Education, Employment or Training	VK	Verenigd Koninkrijk
NEKP	Nationaal Energie- en Klimaatplan	VLAIO	Vlaams Agentschap Innoveren en Ondernemen
NF3	Stikstoftrifluoride	VLHORA	Vlaamse Hogescholenraad
NOx	Stikstofoxiden	VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
NPHV	Nationaal Plan voor Herstel en Veerkracht	VMM	Vlaamse Milieumaatschappij
O&O	Onderzoek en ontwikkeling	VN	Verenigde Naties
OCMW	Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn	VNR	Voluntary National Review
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling	VOCO	Voorzitterscollege
ODV	Openbare Dienstverplichtingen	VSA	Vlaamse Statistische Autoriteit
OMG	Omgeving	VSDOIV	Vierde Vlaamse Strategie Duurzame Ontwikkeling
PHV	Plan voor Herstel en Veerkracht	VV	Vlaamse Veerkracht
PJ	Petajoule	VVM	Vlaamse Vervoersmaatschappij De Lijn
PV	Photovoltaic	VVP	Vereniging van de Vlaamse Provincies
R4EUR	Regions for EU Recovery	VVSG	Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten
REACT-EU	Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe	WSE	Werk en Sociale Economie
REG	Rationeel Energiegebruik		
REPower EU	Europees plan voor energiebesparing, de productie van schone energie, en energievoorziening uit verschillende bronnen		
RIS	Regionaal InnovatieScorebord		
RIZIV	Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering		
RSZ	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid		
SDG	Sustainable Development Goal		
SERV	Sociaal Economische Raad van Vlaanderen		
SOC	Strategisch onderzoekscentrum		
SOIA	Strategisch Overleg Internationale Aangelegenheden		
STATBEL	Algemene Directie Statistiek België		
STEM	Science, Technology, Engineering and Mathematics		